



**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΓΡΟΔΑΣΟΠΟΝΙΑΣ & ΔΑΣΙΚΗΣ ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Συνεισφορά της κτηνοτροφίας στη βιώσιμη ανάπτυξη
της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας

Βασιλική Ι. Τσοχαντάρη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Αναστασία Παντέρα, Καθηγήτρια ΓΠΑ

**ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
2024**

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΓΡΟΔΑΣΟΠΟΝΙΑΣ & ΔΑΣΙΚΗΣ ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΑΣ

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

Συνεισφορά της κτηνοτροφίας στη βιώσιμη ανάπτυξη
της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας

Contribution of livestock farming in the sustainable development
of Regional Unit of Fthiotida Greece

Βασιλική Ι. Τσοχαντάρη

Εξεταστική Επιτροπή:

Αναστασία Παντέρα, Καθηγήτρια ΓΠΑ (επιβλέπουσα)

Ανδρέας Παπαδόπουλος, Καθηγητής ΓΠΑ

Γεώργιος Φωτιάδης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΓΠΑ

Συνεισφορά της κτηνοτροφίας στη βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας

*ΠΜΣ Οικολογία & Διαχείριση Περιβάλλοντος
Τμήμα Δασολογίας & Διαχείρισης Φυσιικού Περιβάλλοντος
Εργαστήριο Αγροδασοπονίας & Δασικής Εδαφολογίας*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων και των απόψεων των ανθρώπων που ασχολούνται με την κτηνοτροφία στην Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας, σχετικά με το μέλλον της ίδιας της κτηνοτροφίας, ως αρωγός στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

Επιμέρους ερευνητικοί στόχοι είναι: (α) Πόσο ενημερωμένοι είναι οι κτηνοτρόφοι, σχετικά με δράσεις και προγράμματα τόσο από το σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027, όσο και από άλλα προγράμματα που παράλληλα τους προσφέρουν οικονομικές ενισχύσεις-επιδοτήσεις;, (β) Αποτελεί η ενασχόληση, των παιδιών των κτηνοτρόφων, με την κτηνοτροφία ένα επιπλέον κίνητρο για τους ίδιους, έτσι ώστε να προχωρήσουν στη δημιουργία μιας μικρής ή οικογενειακής επιχείρησης μεταποίησης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων;, (γ) Το είδος της κτηνοτροφίας που ασκείται είναι στοιχείο που επηρεάζει το πόσο ενημερωμένος είναι ένας κτηνοτρόφος σχετικά με κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;, (δ) Η ηλικία ή η μόρφωση των κτηνοτρόφων αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τις απόψεις τους σχετικά με το που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής, σε σχέση με την κτηνοτροφία;

Για την επίτευξη του σκοπού και την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου με 39 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Το δείγμα της έρευνας αποτελέσαν 50 κτηνοτρόφοι που δραστηριοποιούνται στη Φθιώτιδα και επιλέχτηκε τυχαία από μια λίστα εγγεγραμμένων σε τοπικά μητρώα κτηνοτρόφων. Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν και επεξεργάστηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Η ανάλυση αποτελείται από Περιγραφική και Επαγωγική στατιστική.

Κύρια ευρήματα της έρευνας είναι: (α) Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι είναι λίγο ή καθόλου ενημερωμένοι σχετικά με προγράμματα από το σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027, αν και στην μεγάλη τους πλειοψηφία λαμβάνουν ήδη κάποια ενίσχυση-επιχορήγηση, (β) Οι συμμετέχοντες εμφανίζονται μοιρασμένοι στο αν θα παρότρυναν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία, (γ) Οι κτηνοτρόφοι που διαθέτουν σύγχρονες κτηνοτροφικές μονάδες είναι αρκετά πιο ενημερωμένοι πάνω σε θέματα κτηνοτροφίας και προγράμματα, σε αντίθεση με τους κτηνοτρόφους που έχουν παραδοσιακές μονάδες ή ασκούν νομαδική κτηνοτροφία.

Τέλος, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι νεότεροι κτηνοτρόφοι θεωρούν ότι θα πρέπει να δοθεί περισσότερη βαρύτητα στον αγροτουρισμό/οικοτουρισμό, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ηλικιακά κτηνοτρόφους που πιστεύουν ότι θα πρέπει να στραφούμε προς τη γεωργία. Η μόρφωση δεν παίζει κανέναν ρόλο στις παραπάνω επιλογές.

Επιστημονική περιοχή: Κτηνοτροφία

Λέξεις κλειδιά: Λιβαδοπονία, αγροδασοπονία, ορεινή κτηνοτροφία, Φθιώτιδα, βοσκότοποι, βιώσιμη ανάπτυξη

Contribution of livestock farming in the sustainable development of Regional Unit of Fthiotida Greece

*MSc Ecology & Environmental Management
Department of Forestry & Natural Environment Management
Laboratory of Agroforestry & Forest Soil*

ABSTRACT

The purpose of this paper is to investigate the attitudes and opinions of the people involved in animal husbandry in the Regional Unit of Fthiotida, regarding the future of animal husbandry itself, as an aid to the sustainable development of the region.

Individual research objectives are: (a) How informed are the livestock farmers, regarding actions and programs both from the Agricultural Development Plan (PAP) 2023-2027, and from other programs that simultaneously offer them financial support-subsidies?, (b) Does the involvement of livestock farmers' children in livestock farming constitute an additional incentive for them, so that they proceed to create a small or family business processing their livestock products?, (c) The type of livestock farming practiced is an element that affects how knowledgeable is a rancher about livestock issues and programs?, (d) The age or education of ranchers is a factor that influences their views on what should be emphasized to improve the economy of the area, relative to animal husbandry?

In order to achieve the purpose and answer the research questions, a quantitative research was carried out using a questionnaire with 39 closed questions. The research sample consisted of 50 breeders active in Fthiotida and was randomly selected from a list of breeders registered in local registers. The data were coded and processed with the SPSS statistical program. The analysis consists of Descriptive and Inductive statistics.

The main findings of the research are: (a) The participants state that they are little or not at all informed about programs from the Rural Development Plan (RAP) 2023-2027, although the vast majority of them already receive some support-grant, (b) The participants appear divided on whether they would encourage their children to engage in animal husbandry, (c) Livestock breeders who have modern animal husbandry units are significantly more informed about animal husbandry issues and programs, in contrast to those who have traditional units or practice nomadic animal husbandry.

Finally, it is concluded that the younger breeders believe that more emphasis should be given to agritourism/ecotourism, in contrast to the older breeders who believe that we should turn to agriculture. Education plays no role in the above choices.

Scientific area: Livestock

Key words: Pastoralism, agroforestry, mountain animal husbandry, Fthiotida, pastures, sustainable development

ΔΗΛΩΣΗ ΕΡΓΟΥ

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες, κλπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την Σ.Ε. του Π.Μ.Σ. του Τμήματος Δασολογίας και Δ.Φ.Π. του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, σύμφωνα με το νομό και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του Π.Μ.Σ. «Οικολογία και Διαχείριση Περιβάλλοντος». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

1. Παντέρα Αναστασία (Επιβλέπουσα)
2. Παπαδόπουλος Ανδρέας (Μέλος)
3. Φωτιάδης Γεώργιος (Μέλος)

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Δασολογίας και Δ.Φ.Π. του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως.

Με την άδεια της, η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την Εξεταστική Επιτροπή μέσα από λογισμικό ανίχνευσης λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα και η πρωτοτυπία της.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αγαπητοί αναγνώστες,

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας, που αφορά το θέμα "Η συνεισφορά της κτηνοτροφίας στη βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας".

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου για την καθοδήγηση, τις συμβουλές και την υποστήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Η επιστημονική της καθοδήγηση σε συνδυασμό με το επικοινωνιακό της γνώρισμα, αποτέλεσε ουσιαστικό κομμάτι της επιτυχημένης ολοκλήρωσης αυτού του ερευνητικού εγχειρήματος.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς τους συμμετέχοντες στο ερωτηματολόγιο, για την ευκαιρία που μου παρείχαν, να συγκεντρώσω πολύτιμα δεδομένα και να αναλύσω απόψεις και προτάσεις τους. Η συνεισφορά τους αποτέλεσε το θεμέλιο για την κατανόηση του θέματος.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την οικογένειά μου και τους φίλους μου για την υποστήριξη τους στη διάρκεια των σπουδαστικών μου χρόνων.

Είμαι ευγνώμων για όλες τις εμπειρίες και τις γνώσεις που απέκτησα κατά τη διάρκεια αυτού του ερευνητικού ταξιδιού. Ελπίζω ότι η παρούσα εργασία θα συμβάλει στην κατανόηση και την ενίσχυση της σημασίας της κτηνοτροφίας στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μας.

Με εκτίμηση

Τσοχαντάρη Ι. Βασιλική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	iii
ΔΗΛΩΣΗ ΕΡΓΟΥ	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	v
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	vi
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	x
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	xiii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	xiv
Κεφάλαιο 1. Η Κτηνοτροφία στην Ελλάδα.....	1
1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Ορισμός και σημασία της Κτηνοτροφίας	1
1.3 Η ιστορία της Κτηνοτροφίας στην Ελλάδα	2
1.4 Είδη Κτηνοτροφίας	3
1.4.1 Αιγοπροβατοτροφία	4
1.4.2 Βοοτροφία.....	5
1.4.3 Πτηνοτροφία	6
1.4.4 Χοιροτροφία.....	6
1.4.5 Μελισσοκομία.....	6
1.4.6 Άλλα είδη.....	7
1.5 Επιπτώσεις της κτηνοτροφίας	9
1.5.1 Οικονομικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας.....	9
1.5.2 Κοινωνικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας.....	10
1.5.3 Το αντίκτυπο της ζωικής παραγωγής στην υγεία	11
1.5.4 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ζωικής παραγωγής	12

1.6 Βιώσιμες πρακτικές στην κτηνοτροφία	13
1.7 Εκπαίδευση και Τεχνολογία στην Κτηνοτροφία.....	16
1.7.1 Εφαρμογές νέων τεχνολογιών στην κτηνοτροφία.....	16
1.7.2 Εκπαίδευση και κατάρτιση στην Κτηνοτροφία.....	17
1.8 Λιβαδικό τύποι στην Ελλάδα	18
1.8.1 Ποολίβαδα	19
1.8.2 Φρυγανολίβαδα	19
1.8.3 Θαμνολίβαδα	19
1.8.4 Δασολίβαδα	20
1.9 Καθεστώς διαχείρισης βοσκοτόπων	20
1.10 Σχέση Κτηνοτροφίας και Αγροδασοπονίας	22
1.11 Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023 - 2027	23
Κεφάλαιο 2. Μελέτη Περίπτωσης Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας.....	26
2.1. Εισαγωγή	26
2.2. Γεωγραφικά και γεωμορφολογικά στοιχεία	26
2.2.1.Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας.....	26
2.2.2.Κλιματικά στοιχεία και ομβροθερμικό διάγραμμα.....	27
2.2.3.Βλάστηση και χλωρίδα	29
2.2.4.Άγρια Πανίδα	30
2.2.5.Χρήσεις γης	31
2.3. Δημογραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία απασχόλησης.....	35
2.4. Κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις	38
2.5. Διαχείριση βοσκοτόπων και καθεστώς χρήσης	39
Κεφάλαιο 3. Μεθοδολογία έρευνας.....	41
3.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	41
3.2 Επιλογή μεθόδου και ερευνητικό εργαλείο.....	41
3.3 Δείγμα έρευνας και τρόπος συλλογής δεδομένων	42

3.4 Στατιστική ανάλυση	42
Κεφάλαιο 4. Ανάλυση.....	43
4.1 Περιγραφική	43
4.2 Συσχετίσεις.....	69
Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα & Προτάσεις.....	86
5.1 Συμπεράσματα.....	86
5.2 Συμπερασματικές Προτάσεις	90
5.2.1 Γενικές Προτάσεις	90
5.2.2. Προτάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη	90
5.2.3. Προτάσεις για τεχνολογική ανάπτυξη	92
5.2.4. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	98

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΥΑΑΤ	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων
ΕΜΥ	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Α)

Πίνακας 1.2.: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Β)

Πίνακας 1.3: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Γ)

Πίνακας 1.4: Βιολογική κτηνοτροφία στην Ελλάδα, 2015-2020

Πίνακας 2.1: Τιμές εδαφοκάλυψης και μεταβολή τους στα έτη 2007-2018 (σε Ha)

Πίνακας 2.2: Πληθυσμός ΠΕ Φθιώτιδας με βάση την τελευταία απογραφή του 2021

Πίνακας 2.3: Απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ανά κατηγορία εργαζόμενου

Πίνακας 2.4: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, με διάκριση σε μεικτές, αμιγώς γεωργικές και κτηνοτροφικές, κατά περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα

Πίνακας 4.1: Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων

Πίνακας 4.2: Κτηνοτροφικές και γεωργικές δραστηριότητες

Πίνακας 4.3: Κτηνοτροφία και οικογένεια

Πίνακας 4.4: Τι ζώα εκτρέφετε;

Πίνακας 4.5: Πόσα ζώα έχετε;

Πίνακας 4.6: Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές;

Πίνακας 4.7: Η κτηνοτροφία που ασκείτε είναι

Πίνακας 4.8: Η οικονομική κρίση σας έκανε να ασχοληθείτε πιο εντατικά με την γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοτροφία;

Πίνακας 4.9: Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Πίνακας 4.10: Θεωρώ ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών

Πίνακας 4.11: Θεωρώ ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών

Πίνακας 4.12: Οι επισκέπτες στα λιβάδια (πεζοπόροι, σχολεία) σας ενοχλούν;

Πίνακας 4.13: Παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση

Πίνακας 4.14: Πόσο δυσκολεύεστε να διαθέσετε την κτηνοτροφική σας παραγωγή;

Πίνακας 4.15: Είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;

Πίνακας 4.16: Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;

Πίνακας 4.17: Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;

Πίνακας 4.18: Ποιοι είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;

Πίνακας 4.19: Θα θέλατε να πάρετε ενισχύσεις-επιδότησεις;

Πίνακας 4.20: Η κτηνοτροφική σας μονάδα είναι;

Πίνακας 4.21: Πόσο ικανοποιητική είναι η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας;

Πίνακας 4.22: Πόσο είστε ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;

Πίνακας 4.23: Γνωρίζετε τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027;

Πίνακας 4.24: Πόσο έχει επηρεάσει στην κτηνοτροφική σας δραστηριότητα η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων;

Πίνακας 4.25: Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία;

Πίνακας 4.26: Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές;

Πίνακας 4.27: Κρίνετε αναγκαιότητα λειτουργίας πιστοποιημένων σφαγείων κοντά στον τόπο παραγωγής;

Πίνακας 4.28: Ποιο θα θέλατε να είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων;

Πίνακας 4.29: Είστε διατεθειμένοι να καλύψετε το κόστος λειτουργίας ενός σφαγείου;

Πίνακας 4.30: Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;

Πίνακας 4.31: Κατανομή ποσοστών ηλικίας σε σχέση με τους τομείς που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;

Πίνακας 4.32: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Ηλικία και Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής

Πίνακας 4.33: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Ηλικία και Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής

Πίνακας 4.34: Κατανομή ποσοστών της προέλευσης που έχουν οι ζωτροφές με το αν υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

Πίνακας 4.35: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Προέλευση ζωτροφών και Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

Πίνακας 4.36: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Προέλευση ζωτροφών και Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

Πίνακας 4.37: Κατανομή ποσοστών του πόσο δυσκολεύεστε να διαθέσετε την κτηνοτροφική σας παραγωγή και του αν είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας

Πίνακας 4.38: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Δυσκολία διάθεσης κτηνοτροφικής παραγωγής Ικανοποίηση από τις τιμές διάθεσης

Πίνακας 4.39: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Δυσκολία διάθεσης κτηνοτροφικής παραγωγής Ικανοποίηση από τις τιμές διάθεσης

Πίνακας 4.40: Κατανομή ποσοστό του τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας και του είδους της κτηνοτροφίας που ασκείτε

Πίνακας 4.41: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων και Είδος κτηνοτροφίας

Πίνακας 4.42: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων και Είδος κτηνοτροφίας

Πίνακας 4.43: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του αν σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και του αν θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας

Πίνακας 4.44: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας

Πίνακας 4.45: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας

Πίνακας 4.46: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του αν σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και του αν σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Πίνακας 4.47: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Πίνακας 4.48: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Πίνακας 4.49: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του αν θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και του αν πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία

Πίνακας 4.50: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία

Πίνακας 4.51: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία

Πίνακας 4.52: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του αν θα θέλατε να πάρετε ενισχύσεις-επιδότησεις και του αν γνωρίζετε τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027;

Πίνακας 4.53: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Επιδοτήσεις και Δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Πίνακας 4.54: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Επιδοτήσεις και Δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Πίνακας 4.55: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του είδους της κτηνοτροφικής μονάδας και του αν έχετε ντόπιες φυλές ή όχι

Πίνακας 4.56: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές

Πίνακας 4.57: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές

Πίνακας 4.58: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του είδους της κτηνοτροφικής μονάδας και του πόσο είστε ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

Πίνακας 4.59: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Ενημέρωση σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

Πίνακας 4.60: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Ενημέρωση σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 4.1: Τι ζώα εκτρέφετε;

Γράφημα 4.2: Πόσα ζώα έχετε;

Γράφημα 4.3: Τι προέλευση έχουν οι ζωοτροφές σας;

Γράφημα 4.4: Πως χαρακτηρίζεται το κόστος των ζωοτροφών;

Γράφημα 4.5: Η οικονομική κρίση σας έκανε να ασχοληθείτε πιο εντατικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοτροφία;

Γράφημα 4.6: Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Γράφημα 4.7: Θεωρώ ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών

Γράφημα 4.8: Θεωρώ ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών

Γράφημα 4.9: Παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση

Γράφημα 4.10: Είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;

Γράφημα 4.11: Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;

Γράφημα 4.12: Ποιοι είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;

Γράφημα 4.13: Πόσο ικανοποιητική είναι η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας;

Γράφημα 4.14: Πόσο έχει επηρεάσει στην κτηνοτροφική σας δραστηριότητα η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων;

Γράφημα 4.15: Ποιο θα θέλατε να είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων;

Γράφημα 4.16: Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1 Βόσκηση προβάτων με επιτήρηση ποιμενικών σκύλων στο Καλλίδρομο Όρος

Εικόνα 1.2: Ελεύθερη Βόσκηση στο Καλλίδρομο Όρος ΠΕ Φθιώτιδας

Εικόνα 1.3. Απεικόνιση των δέκα στόχων της ΚΑΠ 2023-2027

Εικόνα 2.1: Ομβροθερμικό Διάγραμμα Λαμία (Lamia) Γ. Μήκος (Lon): 22.44 Γ.Πλάτος (Lat): 38.88 Ύψος (Alt): 12m, Περιφέρεια Στερεά Ελλάδα

Εικόνα 2.2: Κορυφή του βουνού Οίτη στο οποίο έχουν καταγραφεί 1179 είδη και υποείδη φυτών , δηλαδή περίπου το 1/5 της ελληνικής χλωρίδας

Εικόνα 2.3: Υπόμνημα κατανόησης απεικονίσεων κατά Corine 2012

Εικόνα 2.4: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2007

Εικόνα 2.5: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2012

Εικόνα 2.6: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2018

Εικόνα 2.6: Ονοματολογία κατά Corine

Κεφάλαιο 1. Η Κτηνοτροφία στην Ελλάδα

1.1 Εισαγωγή

Στο πρώτο αυτό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα επιχειρηθεί μια λεπτομερής καταγραφή της κατάστασης του κλάδου της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα, εξετάζοντας την ιστορία και το παρόν της κτηνοτροφίας στη χώρα, μέσα και από την παρουσίαση της πολυπλοκότητας και της ποικιλομορφία του οικονομικού αυτού κλάδου.

Συγκεκριμένα, θα αναλυθεί επιγραμματικά η ιστορία της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα, προσφέροντας μια συνοπτική χρονική ανασκόπηση της εξέλιξης του κλάδου ανά τους αιώνες, ενώ, στη συνέχεια, τα επόμενα υποκεφάλαια θα αποτελέσουν μια ευκαιρία εμβάθυνσης στις επιμέρους πτυχές της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα, περιλαμβάνοντας την κατηγοριοποίηση των λιβαδικών τύπων, το καθεστώς διαχείρισης βοσκοτόπων, και τη σχέση της κτηνοτροφίας με την αγροδασοπονία.

Σημαντικό κομμάτι του παρόντος κεφαλαίου, φυσικά, θα αποτελέσει η ανάλυση των διαφόρων ειδών κτηνοτροφίας που απαντώνται στην Ελλαδική επικράτεια, όπως η αιγοπροβατοτροφία, η βοοτροφία, η πτηνοτροφία, η χοιροτροφία, η μελισσοκομία και άλλα, προσφέροντας, έτσι, μια πολύπλευρη προσέγγιση στα χαρακτηριστικά του ευρύτερου κλάδου.

Τέλος, στο κεφάλαιο αυτό θα συζητηθούν οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας, εξετάζοντας το αντίκτυπο της ζωικής παραγωγής στη δημόσια υγεία και το περιβάλλον, μελετώντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας, ενώ στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης της κτηνοτροφίας, θα γίνει εκτενής αναφορά στις βιώσιμες πρακτικές που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση του τομέα και στα στοιχεία της βιολογικής κτηνοτροφίας στη χώρα την τελευταία δεκαετία.

Μέσα από την ανάλυση του αντίκτυπου της κτηνοτροφίας στην περιοχή της έρευνας, αυτό το κεφάλαιο προσιωνίζει μια εμπειριστατωμένη κατανόηση του ρόλου που διαδραματίζει η κτηνοτροφία στην ελληνική κοινωνία, το περιβάλλον, και την οικονομία.

1.2 Ορισμός και σημασία της Κτηνοτροφίας

Η κτηνοτροφία αναφέρεται στον οικονομικό εκείνο κλάδο που επικεντρώνεται στην εκτροφή και εκμετάλλευση παραγωγικών ζώων. Ειδικότερα στην Ελλάδα, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την φροντίδα και την αξιοποίηση βοοειδών, αιγοπροβάτων, χοίρων, πουλερικών, ιπποειδών, γουνοφόρων ζώων και μελισσών, σύμφωνα με το Ελληνικό Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων).

«Η σημασία της κτηνοτροφίας επισημαίνεται από το γεγονός ότι αποτελεί το δεύτερο βασικότερο κλάδο της πρωτογενούς παραγωγής, μετά τη γεωργία. Η κτηνοτροφία είναι στενά συνδεδεμένη με τη γεωργία, καθώς οι ζωοτροφές προέρχονται κυρίως από την

καλλιέργεια και την εκμετάλλευση της γης. Επιπλέον, αξιοποιεί τα προϊόντα της γεωργίας που δεν καταναλώνονται από τον άνθρωπο, όπως πίτουρα και άχυρα, ενώ παρέχει στη γεωργία κοπριά για το έδαφος, βασικό φυσικό λίπασμα για τη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους.»

Συνολικά, η σχέση μεταξύ κτηνοτροφίας και γεωργίας είναι στενή και αμοιβαία επωφελής, εμπνέοντας μια αλληλένδετη και αρμονική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο τομέων (Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, 2010).

Επιπλέον, η σχέση μεταξύ κτηνοτροφίας και αγροδασοπονίας αποτελεί κρίσιμο κομμάτι του αγροτικού τομέα, επηρεάζοντας την τροφική παραγωγή, την ευρύτερη οικονομία και συνολικά το περιβάλλον. Οι δύο κλάδοι συνεργάζονται στον στόχο της αειφόρου παραγωγής, ενώ αντιμετωπίζουν και κοινές προκλήσεις από τις αλλαγές στην κοινωνία, το περιβάλλον και την οικονομία (Παντέρα, Καραγεώργος, Λουκάς & Φάκας, 2003).

Τα ως άνω σημεία ανάδειξης της σημασίας του κτηνοτροφικού κλάδου θα ενισχυθούν έτι περαιτέρω μέσα από τα ακόλουθα υποκεφάλαια της παρούσας εργασίας, όπου εξειδικεύονται οι επιμέρους πτυχές του.

1.3 Η ιστορία της Κτηνοτροφίας στην Ελλάδα

Η ιστορική εξέλιξη της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα εκτείνεται σε μια περίοδο χιλιετιών, καθώς η αρχαιολογική έρευνα έχει προσφέρει έναν πλούτο γνώσης σχετικά με το θέμα. Ήδη από τη νεολιθική περίοδο, οπότε και οι πρώτοι αγρότες και κτηνοτρόφοι εγκαταστάθηκαν στο εύφορο ελληνικό έδαφος, η κτηνοτροφία αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα επιβίωσης, αλλά και οικονομικής και, εντέλει, πολιτιστικής ανάπτυξης, καθώς μέσα από αυτή μπορούσαν να παραχθούν πληθώρα αγαθών βοηθητικών εργαλείων, από τρόφιμα και ρουχισμό, μέχρι πρώτες ύλες για άλλες εργασίες και αγαθά (Κρασανάκης, 2020).

Μετέπειτα, στην κλασική αρχαία Ελλάδα, η κτηνοτροφία εξελίχθηκε περαιτέρω, καθώς οι ποικίλες γεωγραφικές συνθήκες παρείχαν τη δυνατότητα για διάφορες μορφές κτηνοτροφίας, όπως η εκτροφή αλόγων και ο ποιμενισμός (νομαδικός τύπος κτηνοτροφίας). Ειδικότερα κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου και της δημιουργίας του Ελληνιστικού κόσμου, η κτηνοτροφία στην Ελλάδα εξελίχθηκε περαιτέρω, καθώς οι στρατηγικές και οικονομικές ανάγκες ενίσχυσαν τη σημασία της κτηνοτροφίας, με την επιτυχία των πολιτειών να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη του τομέα αυτού.

Περαιτέρω, κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, η κτηνοτροφία εξακολούθησε να αποτελεί κύριο μέσο διαβίωσης για πολλές κοινότητες, με τους Ρωμαίους αυτοκράτορες και πλούσιους αριστοκράτες να στρέφονται στην ανάπτυξη μεγάλων κτημάτων, με στόχο την αύξηση της παραγωγής κρέατος και γάλακτος. Κατά τη μετάβαση από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, η κτηνοτροφία διατήρησε τη σημασία της, με τους

Βυζαντινούς να συνεχίζουν να εκτρέφουν ζώα για το κρέας, το γάλα, τα εργασιακά τους χαρακτηριστικά, αλλά και άλλα αγαθά και πρώτες ύλες. Αντιθέτως, κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η κτηνοτροφία παρουσίασε σημαντικές διακυμάνσεις, αν και οι Οθωμανοί επένδυσαν σε κάποιες μορφές της κτηνοτροφίας, καθιστώντας την έναν σημαντικό παράγοντα της οικονομίας τους (Κρασανάκης, 2020).

Στη μετεπαναστατική Ελλάδα, μετά την απελευθέρωση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η κτηνοτροφία επανήλθε στο προσκήνιο, καθώς οι νέες Ελληνικές διοικήσεις ενθάρρυναν την ανάπτυξη του κτηνοτροφικού τομέα ως μέσο ενίσχυσης των τοπικών κοινωνιών και της εθνικής οικονομίας. Με την έλευση του 20ού αιώνα, η εξέλιξη της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα χαρακτηρίστηκε από τη μετάβαση από τις παραδοσιακές μορφές εκτροφής σε πιο σύγχρονες και επιστημονικές πρακτικές, με την επιστημονική έρευνα και τις νέες τεχνολογίες να συμβάλλουν αποφασιστικά στη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ποιότητας των προϊόντων. Καθώς, όμως, η κτηνοτροφία αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει τη χρήση της γης στα Μεσογειακά τοπία, οι μεταβολές αυτές οδήγησαν σε σημαντικές κοινωνικοοικονομικές μεταβολές συνολικότερα. Παραδείγματος χάριν, στα ελληνικά βουνά η κτηνοτροφική δραστηριότητα έχει μειωθεί μετά τη δεκαετία του 1960. Κατά την περίοδο αυτή, καθώς η νομαδική κτηνοτροφία υποχώρησε, οι κτηνοτρόφοι που παλιά μετακινούνταν (όπως συνήθως έκαναν μέλη των κοινοτήτων των Σαρακατσάνων και των Βλάχων) εγκαταστάθηκαν οριστικά στις πεδινές περιοχές, με αποτέλεσμα τη μετατροπή των φυσικών μεσογειακών τοπίων σε πυκνά δασικά οικοσυστήματα και, εντέλει, την εξαφάνιση των διάκενων (Ευαγγέλου κ.α., 2014).

Σήμερα, η κτηνοτροφία στην Ελλάδα συνεχίζει να αποτελεί έναν σημαντικό πυλώνα της πρωτογενούς παραγωγής και της εθνικής οικονομίας, αν και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει, όπως η κλιματική αλλαγή και οι πιέσεις της διεθνούς αγοράς, απαιτούν διαρκή προσαρμογή και καινοτομία για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του κτηνοτροφικού τομέα. Παρά τις προκλήσεις, η σύγχρονη κτηνοτροφία στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει έναν δυναμικό και σύνθετο τομέα που εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αγροτική οικονομία της χώρας. Με τη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, η ιστορική εξέλιξη της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα αναδεικνύει τη σημασία αυτού του τομέα στη διαμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας (Κρασανάκης, 2020).

1.4 Είδη Κτηνοτροφίας

Η Ελληνική κτηνοτροφία, μέσω των διαφορετικών ειδών και τύπων ζώων με τα οποία ασχολείται, αντικατοπτρίζει και την ίδια την ποικιλομορφία του ελληνικού τοπίου. Τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα είδη κτηνοτροφίας εντός ενός εκάστου εθνικού πλαισίου, άλλωστε, αποτελούν η ποικιλία των φυλών και των χαρακτηριστικών τους, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης της παραδοσιακής γενετικής πληροφορίας, οι

μέθοδοι εκτροφής και τα παραγόμενα προϊόντα. Παρακάτω, θα αναλυθούν τα κυρίως είδη κτηνοτροφίας στην Ελλάδα.

1.4.1 Αιγοπροβατοτροφία

Η αιγοπροβατοτροφία αποτελεί μια σημαντική πτυχή της κτηνοτροφίας και αγροτικής οικονομίας στην Ελλάδα. Η εκτροφή αιγοπροβάτων αποτελεί μια παραδοσιακή δραστηριότητα που έχει ενσωματωθεί στην ιστορία, τον πολιτισμό και την οικονομία της χώρας μας. Η Ελλάδα ξεχωρίζει ως χώρα με έντονη εκτροφή αιγοπροβάτων, καταλαμβάνοντας την 5η θέση στην ΕΕ με 9.205.000 πρόβατα και την 1η θέση με 5.023.000 αίγες.

Οι κτηνοτρόφοι που ασχολούνται με την αιγοπροβατοτροφία εκτρέφουν κυρίως αίγες και πρόβατα για την παραγωγή γάλακτος και κρέατος. Οι αίγες είναι εξαιρετικά προσαρμοστικά ζώα, που μπορούν να βοσκούν σε δύσκολα εδάφη και να επωφελούνται από φυσικούς πόρους, ενώ τα πρόβατα σε προσβάσιμες εκτάσεις.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της αιγοπροβατοτροφίας είναι η συμβολή της στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και την αειφόρο χρήση των βοσκοτόπων. Τα αιγοπρόβατα, με τον τρόπο που βοσκούν, συμβάλλουν στον καθαρισμό των βοσκοτόπων από ανεπιθύμητα φυτά και θαμνώδη είδη, προάγοντας έτσι τη βιοποικιλότητα και ενισχύοντας την αειφορία των αγροτικών περιοχών (Βακάκης, 2017).



Εικόνα 1.1. Βόσκηση προβάτων με επιτήρηση ποιμενικών σκύλων στο Καλλίδρομο Όρος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο (Ιούλιος 2023)



Εικόνα 1.2: Ελεύθερη Βόσκηση στο Καλλίδρομο Όρος ΠΕ Φθιώτιδας
Πηγή: Προσωπικό αρχείο (Ιούλιος 2023)

1.4.2 Βοοτροφία

Οι βοοτροφικές εκμεταλλεύσεις στην Ελλάδα αποτελούν κυρίως επιχειρήσεις εκτροφής βοοειδών για παραγωγή κρέατος και γάλακτος. Οι αγελάδες παρέχουν υψηλής ποιότητας γάλα, το οποίο χρησιμοποιείται αυτούσιο, αλλά και στην παραγωγή τυριού και άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων, ενώ το βόειο κρέας αποτελεί σημαντικό μέρος της διατροφής των Ελλήνων καταναλωτών.

Η βοοτροφία στην Ελλάδα αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις, όπως η ανάγκη για βελτίωση της παραγωγικότητας, η διαχείριση των ζωικών αποβλήτων και οι αλλαγές στην αγορά και τις καταναλωτικές τάσεις (Παπαχρήστου, 2018), αλλά και οι ζωνόσοι, ασθένειες που οδηγούν στη μαζική εξόντωση ολόκληρων κοπαδιών, που εισάγονται ιδιαίτερα από τα Ελληνοτουρκικά σύνορα (ΥΠΑΑΤ, 2024).

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο αριθμός των βοοειδών στην Ελλάδα έχει μειωθεί κατά 5,3% το 2022 έναντι του 2021 και κατά 2,8% το 2021 έναντι του 2020, με περαιτέρω μειωτικές τάσεις λόγω του αυξημένου κόστους ζωοτροφών και καυσίμων, το οποίο αποτελεί απειλή για τη βιωσιμότητα των ελληνικών εκμεταλλεύσεων βοοειδών (και εν γένει της Ελληνικής κτηνοτροφίας).

1.4.3 Πτηνοτροφία

Στην Ελλάδα, η πτηνοτροφία αποτελεί ένα ποικιλόμορφο είδος κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, καθώς καλύπτει ευρεία γκάμα ειδών πτηνών, συμπεριλαμβανομένων κοτόπουλων, των παπιών, γαλοπούλων, στρουθοκαμήλων και άλλων ειδών που εκτρέφονται για ποικίλους σκοπούς.

Οι πτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις διαφέρουν μεταξύ τους σε μέγεθος και είδος παραγωγής, καθώς μπορεί να περιλαμβάνουν μονάδες παραγωγής αυγών, μονάδες παραγωγής κρέατος ή και τα δύο. Η ανάπτυξη της πτηνοτροφίας στην Ελλάδα επικεντρώνεται στη βελτίωση της παραγωγικότητας και της υγείας των πτηνών, αλλά και στην καινοτομία και την ποιότητα των τελικών προϊόντων.

Γενικά, η χώρα μας έχει υψηλά επίπεδα αυτάρκειας σε ωοπαραγωγή (αυτάρκεια 88,2% το 2015) και πτηνοτροφική κρεατοπαραγωγή (81,6% το 2014), με το 98,7% της παραγωγής των 198 χιλιάδων τόνων κρέατος από πουλερικά να αφορά όρνιθες (Συμεών, 2020). Το 2022 η παραγωγή κρέατος πουλερικών ανήλθε στους 283 χιλιάδες τόνους, δηλαδή μια αύξηση άνω του 40% μέσα σε 8 χρόνια (ΟΤ, 2023α).

1.4.4 Χοιροτροφία

Η χοιροτροφία, δηλαδή η εκτροφή χοίρων, αποτελεί σημαντική δραστηριότητα στον τομέα της κτηνοτροφίας σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Οι χοίροι εκτρέφονται κυρίως για την παραγωγή κρέατος και άλλων προϊόντων, όπως το λίπος και τα παράγωγα από το χοιρινό κρέας.

Στην Ελλάδα, η χοιροτροφία έχει μακρά ιστορία και συνδέεται στενά με τις διατροφικές παραδόσεις του πληθυσμού. Η παραγωγή χοιρινού κρέατος αποτελεί σημαντικό κομμάτι της κρεατοκομίας, και οι χοιροτρόφοι αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, όπως οι υγειονομικοί έλεγχοι, οι συνθήκες διαβίωσης των ζώων, και η εξέλιξη της αγοράς.

1.4.5 Μελισσοκομία

Η μελισσοκομία ή εκτροφή μελισσών αποτελεί μια σημαντική κτηνοτροφική δραστηριότητα με πολυάριθμες πτυχές, που καλύπτει την παραγωγή μελιού, την παραγωγή κεριού, και την παροχή πολύτιμων υπηρεσιών στη φύση, όπως η επικονίαση των φυτών.

Στην Ελλάδα, η μελισσοκομία έχει μακρά ιστορία και αποτελεί σημαντικό κομμάτι του αγροτικού τομέα. Οι μελισσοκόμοι εκτρέφουν μέλισσες κυρίως για την παραγωγή μελιού, ένα φυσικό γλυκαντικό προϊόν με πλούσιες διατροφικές ιδιότητες. Επιπλέον, η κηροποιεία και η παραγωγή άλλων προϊόντων όπως η γύρη και ο βασιλικός πολτός, συμβάλλουν στην οικονομική βιωσιμότητα του τομέα.

Η μελισσοκομία επίσης έχει σημαντική οικολογική σημασία, καθώς οι μέλισσες συμβάλλουν στην επικονίαση πολλών φυτών, προάγοντας τη βιοποικιλότητα και

συντηρώντας το οικοσύστημα. Ωστόσο, η μελισσοκομία αντιμετωπίζει και προκλήσεις, όπως οι ασθένειες των μελισσών, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες και οι αλλαγές στη χρήση της γης.

«Στην Ελλάδα, η μελισσοκομία αποτελεί μια πανάρχαια παράδοση, με την ελληνική παραγωγή να βρίσκεται σε υψηλές θέσεις στο παγκόσμιο σκηνικό. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων το 10,8% των κυψελών που εκτρέφονται εντός της Ε.Ε ανήκουν σε Έλληνες παραγωγούς, ενώ, σύμφωνα με τη Eurostat, το ελληνικό μέλι αφορά το 1% της παγκόσμιας παραγωγής και το 7,4% της ευρωπαϊκής παραγωγής, όπου κατέχει την τέταρτη θέση.»

Αν και η μελισσοκομία παρουσιάζει μια συνεχόμενη αυξητική τάση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τόσο αναφορικά με τον συνολικό αριθμό των μελισσοκόμων, όσο και αναφορικά με τον συνολικό αριθμό των κυψελών, ως μια κερδοφόρα δραστηριότητα με σημαντικές οικονομικές προοπτικές και ακόμα πιο σημαντικές θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, εντούτοις στην Ελλάδα, με βάση και την τελευταία απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ (στοιχεία 2020), οι μελισσοκομικές εκμεταλλεύσεις έχουν τάσεις μείωσης, αν και ο αριθμός των κυψελών είναι οριακά αυξημένος. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2009 υπήρχαν 10.551 μελισσοκομικές εκμεταλλεύσεις στην Ελλάδα, το 2020 αυτές έφτασαν τις 8.704, μείωση 17,5%, αν και ο αριθμός των κυψελών, από 944.014 το 2009, είχαν αυξηθεί οριακά κατά 0,9% το 2020, στις 952.963 (Γεωργίου, 2023).

1.4.6 Άλλα είδη

Εκτός από τα προηγούμενα είδη κτηνοτροφίας που αναφέρθηκαν, στην Ελλάδα υπάρχουν και άλλες μορφές κτηνοτροφίας. Αυτές οι μορφές κτηνοτροφίας συνήθως συμβάλλουν στην ποικιλία του αγροτικού τοπίου της χώρας και εξυπηρετούν διάφορους σκοπούς, από την παραγωγή τροφίμων και προϊόντων έως την ψυχαγωγία και την έρευνα. Ορισμένες από αυτές περιλαμβάνουν:

- Κτηνοτροφία Κατοικίδιων Ζώων: Η εκτροφή και η φροντίδα κατοικίδιων ζώων, όπως σκύλων και γατών, αποτελεί σημαντική δραστηριότητα, κυρίως για σκοπούς συντροφιάς, αλλά και για ψυχαγωγία.
- Εκτροφή Ιπποειδών: Η εκτροφή ιπποειδών, όπως άλογα και πόνυ, απασχολεί επίσης πολλούς κτηνοτρόφους. Τα άλογα χρησιμοποιούνται για αθλητισμό, αναψυχή, αλλά και σε αγροτικές εργασίες.
- Εκτροφή Θηραμάτων: Σε φάρμες και εργαστήρια, γίνεται εκτροφή θηραμάτων με σκοπό να δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να συναντήσει, να γνωρίσει και να έρθει σε επαφή σχεδόν με όλα τα ζώα του ζωικού βασιλείου της γης.
- Εκτροφή Τρωκτικών: Για ερασιτεχνικούς ή επαγγελματικούς λόγους, ορισμένοι ενδιαφέρονται για την εκτροφή τρωκτικών όπως ποντίκια και αρουραίους.

Πίνακας 1.1: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Α)

Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες	Είδη ζώων									
	Βοοειδή			Βουβάλια			Χοίροι			
	Σύνολο		Από τα οποία, θηλυκά							
	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων
Σύνολο χώρας	14.699	615.123	13.356	408.653	75	4.580	17.829	769.127		
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	573	25.549	524	17.307	0	0	890	94.276		
Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας	144	6.873	123	4.888	0	0	80	3.525		

Πίνακας 1.2: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Β)

Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες	Είδη ζώων					
	Προβατοειδή		Αίγες		Πουλερικά	
	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων
Σύνολο χώρας	86.030	8.227.631	64.049	3.541.675	176.837	10.485.963
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	7.877	496.464	6.428	284.988	9.689	3.256.878
Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας	1.692	134.579	988	46.778	1.915	62.255

Πίνακας 1.3: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά είδος, περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα (Γ)

Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες	Είδη ζώων							
	Κουνέλια		Υποείδη & Όνοι		Κυψέλες μελισσών		Άλλα ζώα	
	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων	Εκμεταλ- λεύσεις	Αριθμός ζώων
Σύνολο χώρας	23.384	451.324	6.877	16.756	9.022	789.907	285	72.959
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	947	21.186	311	643	679	43.791	11	158
Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας	97	1.584	37	86	80	4.866	0	0

1.5 Επιπτώσεις της κτηνοτροφίας

Στην παρούσα υποενότητα θα επιχειρηθεί η κατάδειξη των επιπτώσεων που έχει η λειτουργία του κτηνοτροφικού κλάδου, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, σε διάφορες εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας και παρουσίας, όπως η οικονομία και η κοινωνία, καθώς και συνολικά στο περιβάλλον.

1.5.1 Οικονομικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας

Η κτηνοτροφία αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας πολλών χωρών, έχοντας ευρείες επιπτώσεις σε διάφορους τομείς. Αν και συχνά η συζήτηση επικεντρώνεται στην παραγωγή κρέατος και γάλακτος, οι οικονομικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας εκτείνονται πέρα από αυτούς τους βασικούς τομείς.

Αρχικά, η κτηνοτροφία συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις απαιτούν εργατικό δυναμικό για τη φροντίδα των ζώων, τη συγκομιδή τροφής και τη διαχείριση γεωργικών εργασιών. Η απασχόληση σε αυτόν τον τομέα επεκτείνεται σε ποικίλες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης της κατεργασίας των προϊόντων, της μεταποίησης και του εμπορίου.

Ωστόσο, η κτηνοτροφία δεν επηρεάζει μόνο την απασχόληση. Οι αγροτικές κοινότητες ωφελούνται από την ύπαρξη κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων μέσω της ανάπτυξης των τοπικών οικονομιών. Τα χρήματα που κερδίζονται από την πώληση κρέατος, γάλακτος και άλλων προϊόντων συχνά παραμένουν στην τοπική κοινότητα, συμβάλλοντας στη

δημιουργία και στη συντήρηση θέσεων εργασίας και επιχειρήσεων στην περιοχή (Κρασανάκης, 2020).

Η κτηνοτροφία επηρεάζει επίσης τις διεθνείς εμπορικές σχέσεις. Οι περισσότερες χώρες εξαγουν και εισάγουν κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα, διευρύνοντας τις οικονομικές τους δραστηριότητες και δημιουργώντας νέες ευκαιρίες εξαγωγών. Αυτό επηρεάζει την ισορροπία του εμπορίου και συνεισφέρει στην ευημερία των χωρών που συμμετέχουν σε αυτές τις διαδικασίες.

Επιπλέον, η αυξημένη ζήτηση για κτηνοτροφικά προϊόντα έχει άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στις τιμές τροφίμων. Καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται, η ζήτηση για πρωτεϊνούχα τρόφιμα προερχόμενα από την κτηνοτροφία αυξάνεται, επηρεάζοντας τις τιμές σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό μπορεί να έχει αντιφατικές επιπτώσεις, μερικές φορές ευνοώντας τους παραγωγούς και άλλες φορές αυξάνοντας το κόστος ζωής για τους καταναλωτές (Βακάκης, 2017).

«Τέλος, η κτηνοτροφία συχνά σχετίζεται με την έρευνα και την καινοτομία. Οι επιστημονικές εξελίξεις στον τομέα της γεωργίας και της κτηνοτροφίας μπορούν να βελτιώσουν την απόδοση των εκμεταλλεύσεων, να μειώσουν τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και να προωθήσουν τη βιωσιμότητα, συνδέοντας την έρευνα και την καινοτομία με την οικονομική ανάπτυξη.»

Συμπερασματικά, οι οικονομικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας είναι πολύπλοκες και εκτείνονται σε διάφορους τομείς, συνδυάζοντας στοιχεία αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση, τις διεθνείς εμπορικές σχέσεις, τις οικονομικές προεκτάσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά και εν γένει την κοινωνική δυναμική. Είναι σημαντικό σε εθνικό επίπεδο να επιδιώκεται μια ισορροπημένη προσέγγιση, η οποία λαμβάνει υπόψη τις τις πολυπλοκότητες των απαραίτητων διαδικασιών για την ανάπτυξη μιας βιώσιμης και αποδοτικής κτηνοτροφικής βιομηχανίας (ΟΤ, 2023β).

1.5.2 Κοινωνικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας

Η κτηνοτροφία δεν επιδρά μόνο στη βελτίωση των τοπικών οικονομιών, αλλά, μέσω της προσφοράς θέσεων απασχόλησης, στηρίζει την κοινωνική δυναμική των τοπικών κοινωνιών, καθώς και εντέλει, τη διατήρηση των παραδοσιακών πολιτιστικών χαρακτηριστικών αυτών των κοινοτήτων.

Η κτηνοτροφία απασχολεί εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως, ειδικά σε αγροτικές περιοχές, όπου η αγροτική οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εκτροφή ζώων. Η δραστηριότητα αυτή παρέχει θέσεις εργασίας σε αγρότες, εκτροφείς ζώων, βοηθητικό προσωπικό και σε όσους εμπλέκονται στην επεξεργασία, τη μεταφορά και τη διανομή των ζωικών προϊόντων.

Η απασχόληση που προέρχεται από τον κτηνοτροφικό τομέα και η κοινωνική δυναμική που αναπτύσσεται χάρη σε αυτή επηρεάζουν, όπως προαναφέρθηκε, τον πολιτισμό και

τις παραδόσεις στις τοπικές κοινωνίες, καθώς σε πολλές κοινότητες, η εκτροφή ζώων αποτελεί μέρος της κουλτούρας και της παράδοσης τους, με πρακτικές οι οποίες κληρονομούνται από γενιά σε γενιά και αποτελούν, έτσι, σημαντικό μέρος της ταυτότητας των κοινοτήτων (Καποτάς, 2012).

1.5.3 Το αντίκτυπο της ζωικής παραγωγής στην υγεία

Η ζωική παραγωγή αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα επιρροής για τη δημόσια υγεία, καθώς η διαχείριση και η παραγωγή των ζώων έχουν ευρείες συνέπειες άμεσα στην ανθρώπινη υγεία και στο ευρύτερο περιβάλλον. Αν και η ζωική παραγωγή παρέχει σημαντικούς πόρους, όπως κρέας, γάλα και αυγά, ορισμένες πτυχές της εγείρουν ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις της στη δημόσια υγεία.

Ένας βασικός τομέας ανησυχίας αποτελεί η αλόγιστη χρήση αντιβιοτικών στη ζωική παραγωγή. Συχνά, γίνεται χρήση αντιβιοτικών με σκοπό την πρόληψη ή τη θεραπεία ασθενειών στα ζώα, όμως η υπερβολική χρήση αυτών μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ανθεκτικότητας στα αντιβιοτικά, ανθεκτικότητα η οποία μπορεί να μεταφερθεί στα ανθρώπινα πληθυσμιακά επίπεδα μέσω της αλυσίδας τροφής, καθιστώντας τις ανθρώπινες ασθένειες δυσκολότερο να θεραπευτούν (Κατσινίκας, 2016).

Επιπλέον, η χρήση ορμονών για την επιτάχυνση της ανάπτυξης των ζώων και την αύξηση της παραγωγικότητας έχει προκαλέσει ανησυχίες σχετικά με τυχόν επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου. Αν και οι ορμόνες χρησιμοποιούνται υπό αυστηρούς κανονισμούς, η πιθανότητα υπερβάλλουσας έκθεσης σε αυτές έχει προκαλέσει ανησυχίες σχετικά με τις δυνητικές επιπτώσεις στην υγεία, όπως την ανάπτυξη του καρκίνου.

Τα ζωικά προϊόντα επίσης συνδέονται με ασθένειες που μπορεί να μεταδοθούν στον άνθρωπο, γνωστές ως ζωονόσοι. Οι ζωονόσοι μπορούν να περιλαμβάνουν βακτήρια, ιούς ή παράσιτα, τα οποία μεταδίδονται από τα ζώα στους ανθρώπους, είτε μέσω άμεσης επαφής είτε μέσω τροφίμων που παράγονται από αυτά. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ανθρώπινες ασθένειες όπως η σαλμονέλα και η λιστέρια.

Περαιτέρω, η εκτροφή ζώων σε συγκεντρωμένες εκτροφές, γνωστές ως εργοστάσια εκτροφής, μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία. Στα μεγάλα ζώα ειδικότερα, η υπερβολική πληθυσμιακή πυκνότητα μπορεί να προκαλέσει προβλήματα υγείας λόγω των συνθηκών στις οποίες τα ζώα αυτά καταλήγουν να ζουν. Ειδικότερα η υπερβολική παραγωγή αποβλήτων από τα ζώα μπορεί να οδηγήσει σε εκτεταμένα προβλήματα ρύπανσης του νερού και του εδάφους στο ευρύτερο περιβάλλον, πέρα από το ίδιο το άμεσο περιβάλλον διαβίωσης των ζώων.

Καθώς οι ορθές πρακτικές διαβίωσης των ζώων επηρεάζουν την ψυχολογία τους, με πολλές περιπτώσεις στις οποίες τα ζώα υφίστανται συνθήκες που μπορεί να θεωρηθούν ανθυγιεινές και σκληρές και αυτό να έχει επιπτώσεις στην ποιότητα του κρέατος και των άλλων προϊόντων ζωικής προέλευσης, πέρα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων,

λαμβάνονται συνεχώς μέτρα για τη βελτίωση της διαβίωσης των πληθυσμών αυτών. Για αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση και πολλές άλλες χώρες έχουν θεσπίσει αυστηρούς κανονισμούς για τη χρήση αντιβιοτικών και ορμονών στη ζωική παραγωγή και προωθούν πρακτικές που είναι φιλικές προς το περιβάλλον και την ευημερία των ζώων (Καποτάς, 2012).

Συνοψίζοντας, η ζωική παραγωγή έχει σημαντικό αντίκτυπο στη δημόσια υγεία, για αυτό η βιώσιμη και υπεύθυνη ζωική παραγωγή είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλεια των τροφίμων, η προστασία της υγείας και η αειφόρος διαχείριση του περιβάλλοντος.

1.5.4 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ζωικής παραγωγής

Ο κλάδος της κτηνοτροφίας και συνολικά η ζωική παραγωγή επιδρά σημαντικά στο περιβάλλον, παρουσιάζοντας επιπτώσεις σε διάφορους τομείς, όπως η κατάσταση και η επάρκεια των φυσικών πόρων, η ρύπανση του νερού, του εδάφους και του αέρα, καθώς και η ισορροπία της βιοποικιλότητας (εισαγωγή ειδών-εισβολέων ή καταστροφή βιοτόπων άγριων ζώων). Η αυξανόμενη ζήτηση για ζωικά προϊόντα, ειδικά όσο αναπτυσσόμενες χώρες παρουσιάζουν μεγέθυνση της μεσαίας τάξης τους, έχει οδηγήσει στην αντίστοιχη συνεχόμενη αύξηση της ζωικής παραγωγής, με συνέπεια η πίεση στους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον να αυξάνεται συνεχώς.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που συνδέονται με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ζωικής παραγωγής είναι οι συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις για επέκταση των εδαφών στα οποία η χρήση γης συνδέεται με την εκτροφή των ζώων και την παραγωγή ζωικών τροφίμων και λοιπών παραγώγων. Μεταξύ άλλων, η αποψίλωση σημαντικού μεγέθους δασικών εκτάσεων για τη δημιουργία κτηνοτροφικών εκτάσεων συνεισφέρει στην απώλεια της βιοποικιλότητας και μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία (Κατσινίκας, 2016).

Η χρήση νερού είναι ένας άλλος κρίσιμος παράγοντας, καθώς η ζωική παραγωγή απαιτεί σημαντικές ποσότητες νερού, τόσο για την άρδευση των καλλιεργούμενων στοιχείων που χρησιμοποιούνται ως ζωοτροφές, όσο και για τις ίδιες τις ανάγκες των ζώων. Η υπερβολική χρήση νερού στον τομέα αυτόν μπορεί να οδηγήσει σε εξάντληση των υδατικών πόρων. Άλλωστε, και η ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα συνδέεται με την κτηνοτροφία ως ένα ακόμη πρόβλημα που σχετίζεται με τη ζωική παραγωγή, καθώς τα απόβλητα των ζώων, συμπεριλαμβανομένων των λυμάτων τους, μπορεί να εισέρχονται συστηματικά στα υδάτινα συστήματα, προκαλώντας υψηλά επίπεδα ρύπανσης και θέτοντας, έτσι, σε κίνδυνο την υγεία του ανθρώπου, αλλά και των άλλων ειδών της εκάστοτε περιοχής όπου παρουσιάζεται εντατικοποίηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας. Επιπλέον, ακόμα και η χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων στις καλλιέργειες οι οποίες χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ζωοτροφών συνδέεται με αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των διαθέσιμων όγκων νερού (ΥΠΑΑΤ, 2008).

Συνεχίζοντας στο ζήτημα της ρύπανσης, μια ακόμα σημαντική πτυχή των επιπτώσεων της κτηνοτροφίας στο περιβάλλον αποτελεί και η παραγωγή μεθανίου από τα ζώα, μέσα από τη διαδικασία της πέψης στο εντερικό σύστημα τους. Το μεθάνιο χαρακτηρίζεται ως αέριο του θερμοκηπίου, δηλαδή η εκτεταμένη παραγωγή του συνεισφέρει στο φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής, με τη ζωική παραγωγή να συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των εκπομπών του. Γενικά η κλιματική αλλαγή πρόκειται για ένα σημαντικό θέμα στο οποίο η ζωική παραγωγή έχει άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις. Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από τη ζωική παραγωγή συνολικά και πέρα από το μεθάνιο (π.χ. διοξείδιο του άνθρακα από τη χρήση γεωργικών μηχανημάτων) συμβάλλουν σημαντικά στα φαινόμενα που φέρονται να οδηγούν στην αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη και στις ακραίες καιρικές συνθήκες, φαινόμενα που με τη σειρά τους επηρεάζουν σημαντικά την αποδοτικότητα της πρωτογενούς παραγωγή, τη διαθεσιμότητα των τροφίμων και την ίδια την επιβίωση ορισμένων ειδών.

Για αυτό και, για να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα και οι συνέπειες της ζωικής παραγωγής στο περιβάλλον, έχουν προταθεί πολλές πρωτοβουλίες. Βασική πρόταση αποτελεί η υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών κτηνοτροφίας, όπως η βιολογική γεωργία και η άσκηση εκτροφής με βάση τη φύση, με σκοπό τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της κτηνοτροφίας, συνεπικουρούμενες από τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών, όπως η αειφορική εκτροφή και η ανακύκλωση των αποβλήτων (Παπααχρήστου, 2018).

Συμπερασματικά, η ζωική παραγωγή έχει σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που απαιτούν προσεκτική διαχείριση και αλλαγές στις τρέχουσες πρακτικές. Η προώθηση της βιώσιμης κτηνοτροφίας, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, η προσεκτική χρήση των φυσικών πόρων και η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών είναι ορισμένες από τις καίριες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ ζωικής παραγωγής και περιβάλλοντος.

1.6 Βιώσιμες πρακτικές στην κτηνοτροφία

Η βιώσιμη κτηνοτροφία είναι μια προσέγγιση που στοχεύει στην παραγωγή τροφής από τα ζώα με τρόπο που να σέβεται το περιβάλλον, να προωθεί την ευημερία των ζώων και να διασφαλίζει μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη για τους αγρότες. Οι βιώσιμες πρακτικές στην κτηνοτροφία αποτελούν κρίσιμο τμήμα της γεωργικής διαδικασίας που στοχεύει στην εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της παραγωγής τροφής, της φροντίδας των ζώων και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Οι κτηνοτρόφοι πρέπει να υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές που συμβάλλουν στη μείωση του αντίκτυπου της κτηνοτροφίας στο περιβάλλον και εξασφαλίζουν την υγεία και την ευημερία των ζώων. (Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2013).

Η χρήση ορθών γεωργικών πρακτικών αποτελεί βασικό στοιχείο της βιώσιμης κτηνοτροφίας. Αυτό περιλαμβάνει τη σωστή διαχείριση του εδάφους, τη χρήση βιολογικών λιπασμάτων και την προώθηση της βιοποικιλότητας. Οι κτηνοτρόφοι πρέπει

επίσης να λαμβάνουν υπόψη τους τον κύκλο ζωής των ζώων, προωθώντας τη φυσική αναπαραγωγή και περιορίζοντας τη χρήση ορμονών και αντιβιοτικών. Η διατήρηση της υγείας των ζώων, άλλωστε, αποτελεί προτεραιότητα στη βιώσιμη κτηνοτροφία.

Μια από τις σημαντικότερες προτάσεις βιώσιμης πρακτικής προέρχεται από την «Πράσινη Συμφωνία» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Πράσινη Συμφωνία αναδεικνύει το πρόγραμμα «Από το αγρόκτημα στο πιρούνι» ως κομβικό αναφορικά με την προσπάθεια για την επίτευξη βιωσιμότητας στον τομέα των τροφίμων. Αυτή η στρατηγική εστιάζει στη στήριξη των παραγωγών, συμπεριλαμβανομένων αγροτών και ψαράδων, προωθώντας παράλληλα την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών, ενώ καθορίζει σημαντικούς στόχους για την ευρωπαϊκή γεωργία. Εκτός των άλλων, προβλέπει ότι το 25% της γεωργίας της ΕΕ θα είναι βιολογικής καλλιέργειας έως το 2030, προωθώντας έτσι την υιοθέτηση βιώσιμων και οικολογικών πρακτικών. Επιπλέον, προβλέπεται μείωση κατά 50% της χρήσης αντιμικροβιακών και αντιβιοτικών στην κτηνοτροφία και την υδατοκαλλιέργεια έως το 2030, στοχεύοντας στην προώθηση υγιεινών και βιώσιμων πρακτικών στην παραγωγή τροφίμων.

Αυτές οι πρωτοβουλίες αντιπροσωπεύουν έναν στρατηγικό προσανατολισμό προς την επίτευξη περιβαλλοντικών και κοινωνικών στόχων στον τομέα της γεωργίας και της παραγωγής τροφίμων. Η προώθηση της βιώσιμης γεωργίας αναδεικνύεται ως κρίσιμη για τη δημιουργία ενός υγιούς και αναπτυσσόμενου αγροτικού περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της ποιότητας και βιωσιμότητας των τροφίμων που καταναλώνουμε. Αυτό σημαίνει κατανόηση των φυσιολογικών αναγκών των ζώων, καθώς και την παροχή κατάλληλης διατροφής και φροντίδας. Επιπλέον, η πρόληψη των ασθενειών μέσω εμβολιασμών και άλλων μεθόδων αποτροπής αποτελεί σημαντικό μέρος της φροντίδας των ζώων.

Σημαντικός παράγοντας στη βιώσιμη κτηνοτροφία, επίσης, αποτελεί η ανακύκλωση των αποβλήτων. Οι κτηνοτρόφοι πρέπει να αναζητούν τρόπους για την αποτελεσματική διαχείριση των κτηνοτροφικών αποβλήτων, όπως των κοπριών και των υπολειμμάτων τροφών, προκειμένου να μειώσουν τον αντίκτυπο τους στο περιβάλλον.

Τέλος, η προώθηση της διαφοροποίησης των ειδών και της τοπικής παραγωγής μπορεί να ενισχύσει τη βιωσιμότητα της κτηνοτροφίας, περιορίζοντας την εξάρτηση από συγκεκριμένες πρακτικές ή ειδών ζώων.

Συνοψίζοντας, οι βιώσιμες πρακτικές στην κτηνοτροφία απαιτούν σκέψη και προσήλωση από τους κτηνοτρόφους. Με τη σωστή διαχείριση των πόρων, τη φροντίδα των ζώων και τον σεβασμό προς το περιβάλλον, η κτηνοτροφία μπορεί να συμβάλει στην παραγωγή υγιεινών τροφίμων και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, προωθώντας τη βιώσιμη ανάπτυξη στον γεωργικό τομέα.

Πίνακας 1.4: Βιολογική κτηνοτροφία στην Ελλάδα, 2015-2020

ΚΕΦΑΛΙΑ / ΕΤΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Βοοειδή (σύνολο)	68.454	75.132	81.425	138.015	142.609	163.066
Βοοειδή που προορίζονται για σφαγή	24.150	26.002	17.352	49.303	54.361	66.424
Αγελάδες γαλακτοπαραγωγής	4.000	3.990	12.044	14.351	16.956	18.734
Άλλα βοοειδή	40.304	45.140	52.029	74.361	71.292	77.908
Χοίροι (σύνολο)	4.203	4.710	4.434	4.746	4.994	5.075
Χοίροι πάχυνσης	1.469	1.977	1.928	2.275	2.212	2.370
Θηλυκοί χοίροι αναπαραγωγής	1.004	1.005	975	958	1.008	1.004
Άλλοι χοίροι	1.730	1.728	1.531	1.513	1.774	1.701
Πρόβατα (σύνολο)	609.617	593.999	935.267	1.299.677	1.229.684	1.440.721
Αιγοειδή (σύνολο)	344.479	326.255	375.514	494.031	498.219	518.722
Όρνιθες (ωοπαραγωγής + κρεατοπαραγωγής + γαλοπούλες κρεατοπαραγωγής)	279.915	242.370	244.914	252.280	258.751	305.757
ΠΑΡΑΓΩΓΑ / ΕΤΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Κρέας (βοδινό + χοιρινό + αιγοπρόβειο), τόννοι	874	675	801	839	977	925
Γάλα (αγελαδινό + αιγοπρόβειο), τόννοι	56.476	41.578	57.289	75.722	104.938	130.887
Παραγωγή Υδατοκαλλιέργειας (τσιπούρα + λαβράκι), τόννοι	720	1.130	1.495	1.452	1.267	1.574
Αυγά (για κατανάλωση), χιλιάδες τμχ.	13.164	13.140	14.391	15.540	17.393	19.208

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, (2021).

Στον παραπάνω πίνακα βρίσκονται συγκεντρωμένα στοιχεία αναφορικά με την βιολογική κτηνοτροφία στην Ελλάδα τα τελευταία έτη (ΥΠΑΑΤ, 2021). Όπως γίνεται άμεσα αντιληπτό, η βιολογική κτηνοτροφία κερδίζει συνεχώς έδαφος στους υποκλάδους της παραγωγής βοοειδών και αιγοπροβάτων.

1.7 Εκπαίδευση και Τεχνολογία στην Κτηνοτροφία

Απαραίτητο στοιχείο για την βιώσιμη ανάπτυξη κάθε οικονομικού κλάδου, συμπεριλαμβανομένης φυσικά της κτηνοτροφίας, αποτελεί η συνεχής ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών και η διαρκής εκπαίδευση και κατάρτιση των εμπλεκόμενων με αυτήν την δραστηριότητα.

1.7.1 Εφαρμογές νέων τεχνολογιών στην κτηνοτροφία

Η τεχνολογία ανοίγει νέους ορίζοντες για την κτηνοτροφία, προσφέροντας εκτεταμένα οφέλη σε πολλούς τομείς. Αυτή η εξέλιξη επιτρέπει τη συνολική βελτίωση της παραγωγικότητας, της αποδοτικότητας και της υγείας των ζώων, καθώς και την εξελιγμένη διαχείριση των αγροκτημάτων. Μερικά σημαντικά οφέλη περιλαμβάνουν την αυξημένη παραγωγικότητα, τη βελτιωμένη υγεία των ζώων, την αυτοματοποίηση διαδικασιών, την ακριβή διαχείριση της διατροφής, την παρακολούθηση της αλυσίδας προμηθειών, την ενίσχυση της γενετικής βελτίωσης και την προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην κτηνοτροφία οδηγεί σε έναν πιο έξυπνο, αποδοτικό και βιώσιμο τρόπο παραγωγής τροφής. Ταυτόχρονα, παρέχει ουσιαστικά οφέλη για τους επαγγελματίες του κλάδου, συμβάλλοντας στην προαγωγή της οικονομικής επιτυχίας τους. Τα καινοτόμα μέσα επικοινωνίας, οι ακριβείς τεχνικές διαχείρισης και η προηγμένη εποπτεία διαμορφώνουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα και τη διασφάλιση της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων (Μιχαηλίδου & Ρόκος, 2004).

Μερικές καινοτόμες τεχνολογίες για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και βιωσιμότητας των Ελληνικών κτηνοτροφικών μονάδων οι οποίες έχουν προταθεί (Μπαρτζάνας, 2023) αποτελούν οι παρακάτω:

- Έξυπνα περιλαίμια: Μέσω της χρήσης ειδικού εξοπλισμού, καθίσταται δυνατή η εφαρμογή της λεγόμενης κτηνοτροφίας ακριβείας, με σκοπό την καλύτερη διαχείριση του ζωικού κεφαλαίου. Παραδείγματος χάριν, μέσω της χρήσης έξυπνων συσκευών ο κτηνοτρόφος δύναται να αντλεί σε πραγματικό χρόνο πληθώρα δεδομένων σχετικά με την ευζωία των ζώων και συνολικά την κατάσταση της μονάδας του. Τέτοιες έξυπνες συσκευές περιλαμβάνουν τα λεγόμενα έξυπνα περιλαίμια, ειδικές συσκευές εφοδιασμένες με μια σειρά δυνατοτήτων, όπως δορυφορικό εντοπισμό και ενδείξεις θερμοκρασίας και ζωτικών λειτουργιών του ζώου.
- Έγκαιρη αντιμετώπιση ζωνόσων: Με τη χρήση των προαναφερόμενων έξυπνων συσκευών δύναται ο ιδιοκτήτης του κοπαδιού να προλαμβάνει την εξάπλωση ζωνόσων, μέσω της καταγραφής ειδικών δεδομένων στα ζώα του, περιλαμβανομένων σημάτων εικόνας. Η έγκαιρη ενημέρωση μέσω αναλυόμενων από τεχνητή νοημοσύνη οπτικοακουστικών σημάτων από τα ζώα, μπορεί να αυξήσει τη βιωσιμότητα της

μονάδας, την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, αλλά και εν γένει τη δημόσια υγεία.

- Σίτιση ακριβείας: Πρόκειται για πρακτικές, συμπεριλαμβανομένων των απαραίτητων εξοπλισμών και τεχνογνωσίας, για την σίτιση των ζώων με χρονική και ποσοτική ακρίβεια. Ολοκληρωμένα συστήματα διαχείρισης για τις κτηνοτροφικές μονάδες μπορούν να καταγράψουν τις καταναλωμένες ποσότητες ζωοτροφής ανά ζώο, προσφέροντας δυνατότητες σχετικά με την βέλτιστη καθημερινή διαχείριση των βιοτικών αναγκών των ζώων, βοηθώντας τόσο στην εξοικονόμηση ζωοτροφών, όσο και στην αύξηση της ποιότητας των παραγώγων της κτηνοτροφίας, χάρη στην καλύτερη διατροφή των ζώων.
- Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις επόμενης γενιάς: Οι γεωργικές κατασκευές πολλές φορές παραμελούνται κατά το σχεδιασμό μιας κτηνοτροφικής μονάδας, αν και αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την βιωσιμότητά της. Σήμερα, με τα κατάλληλα εργαλεία ο κτηνοτρόφος μπορεί να σχεδιάσει εικονικά τις εγκαταστάσεις του και να ελέγξει τις τελικές παραμέτρους του μικροπεριβάλλοντος που θα δημιουργήσει για τα ζώα του, οπότε μπορεί εκ των προτέρων να αποφασίσει και να εξασφαλίσει τις βέλτιστες συνθήκες για την καλύτερη απόδοση της μονάδας του.

1.7.2 Εκπαίδευση και κατάρτιση στην Κτηνοτροφία

Η εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα της κτηνοτροφίας είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και γνώσεων που απαιτούνται για την αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων. Η σωστή εκπαίδευση στην κτηνοτροφία καλύπτει πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των γεωργικών πρακτικών, της διαχείρισης εκτροφής, της υγείας των ζώων, της διατροφής, της αειφορίας και των νέων τεχνολογιών. Οι πτυχές αυτές είναι ουσιώδεις για την επιτυχημένη και βιώσιμη κτηνοτροφική δραστηριότητα.

Υπάρχουν πολλές επιλογές εκπαίδευσής σχετικές με την κτηνοτροφία στην Ελλάδα σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα που παρέχουν εξειδικεύσεις στη διαχείριση του ζωικού κεφαλαίου, καθώς και πολλές δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την διάχυση της γνώσης και της εμπειρίας ανάμεσα στους Ευρωπαίους κτηνοτρόφους.

Ορισμένες δομές, όπως τμήματα και τομείς τμημάτων, στην Ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση που περιλαμβάνουν αντικείμενα σχετικά με τη ζωική παραγωγή περιλαμβάνουν τα εξής:

- «Τμήμα Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειών, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών»
- Τμήμα Γεωπονίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Τμήμα Επιστήμης Ζωικής Παραγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

- «Τμήμα Επιστήμης Ζωικής Παραγωγής, Σχολή επιστημών των Ζώων, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών»
- Τομέας Ζωϊκής Παραγωγής, Τμήμα Γεωπονίας, Σχολή Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στην παρεχόμενη εκπαίδευση σχετικά με την κτηνοτροφία στην Ελλάδα προφανώς συμπεριλαμβάνονται οι κτηνιατρικές σχολές της χώρας, όπως και αριθμός μεταπτυχιακών προγραμμάτων, στα οποία μελετώνται και εξερευνώνται συνέργειες της κτηνοτροφικής δραστηριότητας με πτυχές της οικονομίας, της κοινωνίας και του ανθρώπινου και φυσικού περιβάλλοντος εν γένει, ενώ πρέπει να αναφερθεί και η λειτουργία της Αμερικανικής Γεωργική Σχολής στην Θεσσαλονίκη, μια δομή με μακρόχρονη παράδοση στην πρακτική εκπαίδευση των νέων Ελλήνων γεωργών και κτηνοτρόφων.

1.8 Λιβαδικοί τύποι στην Ελλάδα

Τα λιβάδια αποτελούν πολυχρηστικά οικοσυστήματα, τα οποία εξυπηρετούν πολλαπλούς σκοπούς. Κατά βάση λειτουργούν ως τόποι βόσκησης για τα αγροτικά ζώα και αποτελούν το φυσικό περιβάλλον για την άγρια πανίδα, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να αξιοποιηθούν και χώροι αναψυχής (Παντέρρα & Μουφλής, 2004).

Η παρουσία τους συμβάλλει στη ρύθμιση της υδατικής ισορροπίας και, ακολούθως, στην πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους, ενώ, επιπλέον, συμβάλλουν στη δέσμευση και την αποθήκευση του διοξειδίου του άνθρακα, την ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων και, εν τέλει, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (Βραχνάκης, 2015).

«Σύμφωνα με την επιστημονική ορολογία, λιβάδι αποτελεί το φυσικό οικοσύστημα το οποίο καλύπτεται από ποώδη ή θαμνώδη βλάστηση και παράγει βοσκήσιμη ύλη για τα αγροτικά και τα άγρια ζώα, ενώ παράλληλα προσφέρει και μια σειρά άλλων αγαθών και υπηρεσιών, όπως κυνηγετικά θηράματα, πηγές νερού, χώρους αναψυχής κτλ. Εκτός από τα φυσικά λιβάδια, τα οποία αποτελούν φυσικά οικοσυστήματα, υπάρχουν και οι τεχνητά λιβάδια ή λειμώνες, τα οποία αποτελούν ποώδεις φυτοκοινωνίες χορτοδοτικών κτηνοτροφικών φυτών και τα οποία δημιουργούνται τεχνητά, μέσω κατεργασίας του εδάφους και τεχνητής ανανέωσης με παραβλάστηση ή νέα σπορά, ύστερα από τη βόσκηση ζώων ή το θέρισμα για την παραγωγή σανού (Παπαναστάσης & Νοϊτσάκης, 1992).»

Με βάση τα παραπάνω, οι λιβαδικοί τύποι, αποτελούν σημαντικό μέρος της φυσικής και αγροτικής καταστάσεως της Ελλάδας, επηρεάζοντας τη διαμόρφωση των κτηνοτροφικών πρακτικών και συνεισφέροντας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του φυσικού περιβάλλοντος (ΥΠΑΑΤ, 2008). Σε ό,τι αφορά την Ελληνική φύση, στην Ελλάδα απαντώνται τέσσερις τύποι λιβαδιών, όπως παρουσιάζονται παρακάτω.

1.8.1 Ποολίβαδα

Ως ποολίβαδα ή χορτολίβαδα ή χορτολιβαδικές εκτάσεις χαρακτηρίζονται οικοσυστήματα των οποίων η κάλυψη περιλαμβάνει κυρίως ποώδη φυτά. Κυρίαρχα σε ό,τι αφορά τη βιομάζα ανάμεσα στα είδη των φυτών που απαντώνται στα ποολίβαδα είναι τα αγρωστώδη, ενώ κυρίαρχα σε ό,τι αφορά την ποικιλία των ειδών είναι τα πλατύφυλλα. Ανάμεσα στα πολυποίκιλα είδη που απαντώνται στα ποολίβαδα βρίσκονται τόσο μονοετή όσο και πολυετή, ενώ την ετήσια λιβαδική παραγωγή των λιβαδιών αυτής της κατηγορίας επηρεάζουν η κλιματική ζώνη, η σύνθεση της βλάστησης τα εδαφικά χαρακτηριστικά, και ο βαθμός χρήσης τους για βόσκηση. Κυρίαρχη χρήση τους αποτελεί η βόσκηση, τόσο από οικόσιτα, όσο και από άγρια ζώα, ενώ απαντώνται σχεδόν σε κάθε πιθανή υψομετρική ζώνη (Παπαναστάσης, 2009).

1.8.2 Φρυγανολίβαδα

Ως φρυγανολίβαδα χαρακτηρίζονται λιβάδια στα οποία κυριαρχούν είδη φρυγάνων, δηλαδή είδη ξυλωδών φυτών τα οποία εμφανίζουν το φαινόμενο του εποχιακού διμορφισμού, ουσιαστικά της αντικατάστασης των μεγάλων φύλλων που διατηρούν το χειμώνα από μικρότερα, θερινά φύλλα κατά το τέλος της άνοιξης, με σκοπό τον περιορισμό της διαπνοής, δηλαδή της απώλειας νερού, έτσι ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν σε πιθανές μακρές και ξηρές θερινές περιόδους. Κυρίαρχα ανάμεσα στα είδη των φρυγάνων που απαντώνται στα Ελληνικά φρυγανολίβαδα είναι η αστοιβίδα, η ασφάκα, το θυμάρι και η λαδανιά. Ετησίως, τα φρυγανολίβαδα έχουν σχετικά χαμηλή παραγωγή, καθώς τα φρύγανα δεν αποτελούν επιθυμητή επιλογή των ζώων για βόσκηση, ενώ τα εδάφη στα οποία αναπτύσσονται χαρακτηρίζονται γενικά ως αβαθή και βραχώδη. Μέρη της ελληνικής επικράτειας στα οποία απαντώνται τέτοιου είδους λιβάδια αποτελούν κυρίως η δυτική και η νότια ηπειρωτική περιοχή, όπως και τα νησιά (Παπαναστάσης, 2009).

1.8.3 Θαμνολίβαδα

Λιβάδια στα οποία κυρίαρχα είδη αποτελούν οι θάμνοι αποκαλούνται θαμνολίβαδα. «Γενικά, τα θαμνολίβαδα χαρακτηρίζονται από βλάστηση μεγάλης ποικιλίας σε διαφορετικά είδη, με τα Ελληνικά θαμνολίβαδα να διακρίνονται σε δύο βασικές μορφές, τα θαμνολίβαδα των αείφυλλων πλατύφυλλων θάμνων, όπου κυριαρχεί το πουρνάρι, η κουμαριά, το φιλλύκι, η αριά και το ρεϊκι, και τα θαμνολίβαδα των φυλλοβόλων θάμνων, όπου κυριαρχούν το γάβρο, το φράξο, η κρυνιά και η αγριογκορτσιά.» Σε ό,τι αφορά την ετήσια λιβαδική παραγωγή των λιβαδιών αυτών, γενικά χαρακτηρίζεται ως υψηλή, με τα λιβάδια αυτά να θεωρούνται μεγάλης οικονομικής αξία, κυρίως αποτελώντας πολύτιμες πηγές τροφής ειδικότερα για τις αιγές, τόσο τη χειμερινή, όσο και τη θερινή περίοδο, όταν, μάλιστα, παρουσιάζονται περιορισμοί στην παραγωγή της ποώδους βλάστησης. «Εκτός, όμως, από την λιβαδική παραγωγή, τα θαμνολίβαδα μπορούν να αξιοποιηθούν

και σε άλλες χρήσεις, με βασικές τη συγκράτηση και την προστασία του εδάφους, την ευνοϊκή ρύθμιση των λεκανών απορροής, την παραγωγή καυσόξυλων, αλλά και την αισθητική βελτίωση του τοπίου. Η Ελλάδα περιλαμβάνει θαμνολίβαδα σε αβαθή και άγονα εδάφη και σε περιβάλλοντα με εν γένει άνιση κατανομή αναφορικά με την ετήσια βροχόπτωση, διαμοιρασμένα σε όλες τις πιθανές υψομετρικές ζώνες (Παπαναστάσης, 2009).»

1.8.4 Δασολίβαδα

Με τον όρο δασολίβαδα περιγράφονται λιβαδικές εκτάσεις εντός των οποίων φύονται μεμονωμένα άτομα ή συδενδρίες ή λόχμες δασικής βλάστησης. Μολονότι πρόκειται για έναν τύπο λιβαδικής έκτασης που περιλαμβάνει δασικά δέντρα, εντούτοις αποτελεί έναν χώρο που κυρίως χρησιμοποιείται για την παραγωγή βοσκήσιμης ύλης. Πρόκειται για εκτάσεις όπου τα δέντρα συγκροτούν ένα χαλαρό ανώροφο και η κάλυψή τους δεν ξεπερνάει το 30% με 40% του εδάφους. Η δε βλάστηση των εκτάσεων αυτών περιλαμβάνει πλούσια ποικιλία, χάρη στο γεγονός πως πρόκειται για πολυώροφα οικοσυστήματα. «Η ελληνική επικράτεια περιλαμβάνει τρία διακριτά είδη δασολίβαδων, αυτά των κωνοφόρων, των αείφυλλων πλατύφυλλων και των φυλλοβόλων πλατύφυλλων δέντρων. Στα μέν κωνοφόρα υπάγονται δέντρα όπως η χαλέπιος πεύκη με υπόροφο θαμνώδη φυτά, η τραχεία πεύκη με υπόροφο θαμνώδη ή ποώδη φυτά και η μαύρη πεύκη με υπόροφο ποώδη φυτά, στα δε αείφυλλα πλατύφυλλα συγκαταλέγονται εκτάσεις όπου κυριαρχεί το πουρνάρι (με υπόροφο ποώδη είδη ή φρύγανα), ενώ, τέλος, στα φυλλοβόλα πλατύφυλλα υπάγονται δασολίβαδα με φυλλοβόλες δρύες, όπως η βαλανιδιά (με υπόροφο φρύγανα).» Πρόκειται για λιβαδικές εκτάσεις με ετήσια λιβαδική παραγωγή σαφώς υψηλότερη από τους λοιπούς τύπους, καθώς η ύπαρξη υπόροφου και ανώροφου επηρεάζει θετικά την παραγωγικότητα, για αυτό άλλωστε και πρόκειται για εκτάσεις υψηλής οικονομικής αξίας. Εκτός του ότι χρησιμοποιούνται από όλα τα ζώα και εκτείνονται σε ευμεγέθη επιφάνεια, μπορούν να αξιοποιηθούν για την παραγωγή πληθώρας προϊόντων και οφελών, όπως ξυλεία, θηράματα, υδάτινους πόρους, εδαφική προστασία, ακόμα και αναψυχή. Η Ελλάδα διαθέτει δασολίβαδα σε όλες τις υψομετρικές περιπτώσεις, ειδικότερα σε παρυφές δασών, ενδεικτικό της προέλευσής του από την υπεραραίωση δασών λόγω κυρίως της ανθρώπινης δραστηριότητας (Παπαναστάσης, 2009).

1.9 Καθεστώς διαχείρισης βοσκοτόπων

Το καθεστώς διαχείρισης βοσκοτόπων στην Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της πολιτικής και οικολογικής στρατηγικής, προσανατολισμένο προς τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της κτηνοτροφίας. Η διαχείριση αυτή επικεντρώνεται στην ισορροπημένη χρήση των βοσκοτόπων,

συνδυάζοντας τις ανάγκες της κτηνοτροφίας με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Βραχνάκης, 2015).

Στο πλαίσιο αυτό, έχει θεσπιστεί νομοθεσία που ρυθμίζει τη χρήση και τη διαχείριση των βοσκοτόπων, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές κλιματολογικές και οικολογικές συνθήκες σε διάφορες περιοχές της χώρας. Παραδείγματος χάριν, τα σχέδια διαχείρισης περιλαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό της υπερβόσκησης, την προστασία ευαίσθητων ειδών, και την προώθηση βιώσιμων κτηνοτροφικών πρακτικών, ενώ οδηγό αποτελεί και η δέσμη των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων που εντάσσονται στην ΚΑΠ 2023-2027.

«Επιπλέον βασικές νομοθεσίες που καθορίζουν κανονισμούς σχετικά με την κτηνοτροφική δραστηριότητα και τη διαχείριση των βοσκότοπων είναι η ΚΥΑ 873/55993/20.05.15 "Κατανομή βοσκοτόπων στους κτηνοτρόφους της χώρας" και η ΥΑ 915/69142/15.05.18 «Διαδικασία μίσθωσης βοσκήσιμων γαιών, συγκρότηση και λειτουργία επιτροπών ελέγχου χωροταξικής ορθότητας της κατανομής δικαιωμάτων χρήσης της βοσκής, κατά τη μεταβατική περίοδο μέχρι την έγκριση των διαχειριστικών σχεδίων βόσκησης.»»

Σημαντική νομολογία αποτελούν οι κανονιστικές οδηγίες για τα σχέδια διαχείρισης βόσκησης (ΚΥΑ 1058/71977, ΦΕΚ 2331/07.07.2017), οι οποίες εντάχθηκαν στο πλαίσιο του νόμου 4351/2015 (ΦΕΚ 164 Α'). Από επιστημονική άποψη, αυτή η ρύθμιση θεωρείται κρίσιμη, καθώς μέσω των σχεδίων διαχείρισης βόσκησης ορίζεται ένα επιστημονικό πλαίσιο για τη διαχείριση των βοσκήσιμων εκτάσεων. Παρόλα αυτά, οι πραγματικές επιπτώσεις του συνολικού έργου θα αποκαλυφθούν μετά τη σύνταξη των σχεδίων και κυρίως κατά την υλοποίησή τους.

Από την οπτική γωνία της λιβαδοπονίας, ένα διαχειριστικό σχέδιο βόσκησης θεωρείται επιτυχημένο όταν ο δημιουργός του μπορεί να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τις επιδράσεις της βόσκησης στα οικοσυστήματα των λιβαδιών. Τα ζώα κατά τη βόσκηση ασκούν πίεση στα λιβάδια μέσω της διατροφής, του ποδοπατήματος και της μετακίνησής τους στον χώρο. Η ανάλυση των επιπτώσεων σε μεμονωμένους παράγοντες βελτιώνει την κατανόηση, καθιστώντας πιο ενημερωμένες τις διαχειριστικές αποφάσεις.

Οι δημιουργοί πρέπει να γνωρίζουν πώς να προσαρμόζουν τους παράγοντες της βόσκησης που είναι πιο αποτελεσματικοί στη διατήρηση της ακεραιότητας των λιβαδιών και στην αιεφόρο παραγωγή βοσκήσιμων υλών. Τα επιτυχημένα σχέδια επιτυγχάνονται μέσω δύο μεθόδων: τροποποίησης των συνθηκών βόσκησης ή βελτίωσης της βλάστησης του λιβαδιού. Οι πρακτικές βελτίωσης περιλαμβάνουν σπορές, λιπάνσεις και άλλες επεμβάσεις, είναι όμως δαπανηρές και συνίστανται κυρίως για υποβαθμισμένα λιβάδια (Παπαχρήστου, 2018).

Συνολικά, η επιτυχία ενός διαχειριστικού σχεδίου βόσκησης προκύπτει από τη σωστή ισορροπία μεταξύ προσαρμογής των συνθηκών βόσκησης και βελτίωσης της βλάστησης, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική βιωσιμότητα και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

«Κλείνοντας, είναι σημαντικό να αναφερθεί η πρόσφατη νομοθεσία με τον Ν. 5087/24 «Ενίσχυση της πρότυπης κτηνοτροφίας, ρυθμίσεις για την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες, διατάξεις για τη φυτοϋγεία, τα βιοκτόνα προϊόντα και την ποιότητα τροφίμων, διατάξεις για την τόνωση της αγροτικής ανάπτυξης και άλλες επείγουσες διατάξεις.» που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 25/Α'/16.02.2024, σύμφωνα με τον οποίο προστίθενται μια σειρά διατάξεων αναφορικά με την κτηνοτροφία, συμπεριλαμβανομένων των νέων ορισμών της Κτηνοτροφικής ζώνης και του Κτηνοτροφικού πάρκου, τα οποία αφορούν πρωτοβουλίες για την καλύτερη διαχείριση και αξιοποίηση, μεταξύ άλλων, των λιβαδικών εκτάσεων.»

1.10 Σχέση Κτηνοτροφίας και Αγροδασοπονίας

Η σχέση μεταξύ κτηνοτροφίας και αγροδασοπονίας αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό κομμάτι του αγροτικού τομέα, που επηρεάζει την παραγωγή τροφίμων, την οικονομία και το περιβάλλον. Και οι δύο αυτές κλάδοι του αγροτικού χώρου μπορούν και συνεργάζονται για την αειφόρο και αποδοτική παραγωγή τροφίμων, αλλά παράλληλα αντιμετωπίζουν προκλήσεις που πηγάζουν από τις αλλαγές στην κοινωνία, το περιβάλλον και την οικονομία (Παντέρα & Μουφλής, 2004).

Η κτηνοτροφία αναφέρεται στην εκτροφή και τη φροντίδα των ζώων, κυρίως των μεγάλων ζώων όπως αγελάδες, πρόβατα και χοίροι, για την παραγωγή κρέατος, γάλακτος και άλλων προϊόντων ζωικής προέλευσης. Αντίθετα, η αγροδασοπονία ασχολείται με τη μελέτη και την εφαρμογή τεχνικών για τη βελτίωση της γεωργικής παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της εδαφοκαλλιέργειας, της παραγωγής φυτικών προϊόντων και της δασοκομίας (Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2013).

Η σχέση μεταξύ της κτηνοτροφίας και της αγροδασοπονίας είναι στενή και αμοιβαία επωφελής. Στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πρακτικής, τα ζώα παρέχουν διάφορα οφέλη για τη γεωργική παραγωγή και το αντίθετο. Για παράδειγμα, η κοπριά που παράγεται στις κτηνοτροφικές μονάδες μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως φυσικό λίπασμα για τα φυτά, προσθέτοντας θρεπτικά συστατικά στο έδαφος και τα βιολογικώς αναπτυσσόμενα φυτά αντίστοιχα μπορούν να αποτελέσουν τροφή για τα ζώα. Επιπλέον, η βοσκή των ζώων μπορεί να βοηθήσει στον έλεγχο των ζιζανίων και των εντόμων, μειώνοντας την ανάγκη για χημικά φυτοφάρμακα (Βακάκης, 2017).

Από την άλλη πλευρά, η αγροδασοπονία συνδέεται με τη διαχείριση του εδάφους, την αειφόρο γεωργία και τη δασοκομία. Οι γεωπόνοι και δασολόγοι εργάζονται για τη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους, τον έλεγχο της ερημοποίησης, και την προαγωγή βιώσιμων πρακτικών γεωργίας (Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2013).

Σε πολλές περιπτώσεις, η συνεργασία μεταξύ αυτών των δύο τομέων είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική γεωργική δραστηριότητα. Για παράδειγμα, η κατάλληλη διαχείριση των βοσκοτόπων μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα στην παραγωγή και

την υγεία των ζώων, ενώ η χρήση φυσικών μέσων ως εδαφοκάλυψη μέσα μπορεί να συμβάλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Ωστόσο, υπάρχουν και προκλήσεις που προκύπτουν από τις συνεχείς αλλαγές στο περιβάλλον, την κλιματική αλλαγή και τις αυξημένες ανάγκες για τρόφιμα. Η βιώσιμη γεωργία και κτηνοτροφία απαιτούν προσαρμογές στις νέες συνθήκες, καθώς και τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών για τη βελτίωση της αποδοτικότητας. Επιπλέον, οι αλλαγές στις αγορές και οι καταναλωτικές τάσεις επηρεάζουν τον τρόπο παραγωγής και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Οι κτηνοτρόφοι και οι γεωργοί πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζονται σε αυτές τις αλλαγές και να ανταποκρίνονται στις αυξανόμενες απαιτήσεις της αγοράς.

Συμπερασματικά, η σχέση μεταξύ κτηνοτροφίας και αγροδασοπονίας αντιπροσωπεύει μια στρατηγική προσέγγιση για την αειφόρο και αποδοτική γεωργία. Ο συνδυασμός της εκτροφής ζώων με βιώσιμες πρακτικές δασοκομίας και αγροδασοπονίας μπορεί να οδηγήσει σε βελτιωμένη παραγωγή τροφίμων, προστασία του περιβάλλοντος και αειφορία του αγροτικού τομέα (Παντέρα & Μουφλής, 2004). Ωστόσο, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν απαιτούν συνεχείς προσπάθειες για την ανάπτυξη και την υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών που θα εξασφαλίσουν την αειφορία του αγροτικού τομέα.

1.11 Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023 - 2027

Τις τελευταίες δεκαετίες, η πρωτογενής παραγωγή στην Ελλάδα επηρεάστηκε θεμελιωδώς από την εφαρμογή των αγροτικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πνεύμα και ο σκοπός της παρούσας εργασίας δεν συνάδουν με τη διερεύνηση των χαμένων μέχρι σήμερα ευκαιριών από την εφαρμογή πιο επικεντρωμένων στη βιώσιμη ανάπτυξη και την τεχνολογική αναβάθμιση του ευρύτερου αγροτικού και ειδικότερα του κτηνοτροφικού τομέα, όμως είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στην πιο πρόσφατη Κοινή Αγροτική Πολιτική και στο τι έχει προτείνει η χώρα μας στο πλαίσιο αυτής, ειδικά σε ό,τι αφορά την κτηνοτροφία.

«Ξεκινώντας, να αναφερθεί πως η για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2023-2027, η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), διαρθρώνεται γύρω από δέκα βασικούς στόχους. Οι στόχοι αυτοί εστιάζουν σε κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές επιδιώξεις, ενώ σε αυτούς βασίζονται τα Στρατηγικά Σχέδια που κατάρτισαν οι χώρες της ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΑΠ. Οι στόχοι αυτοί είναι (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020):»

- Να εξασφαλιστεί δίκαιο εισόδημα για τους παραγωγούς.
- Να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων του πρωτογενούς κλάδου.
- Να βελτιωθεί η θέση των παραγωγών στην αξιακή αλυσίδα.
- Να καταρτιστούν δράσεις για την κλιματική αλλαγή.
- Να προστατευθεί το περιβάλλον.

- Να διατηρηθούν τα τοπία και η βιοποικιλότητα.
- Ενθάρρυνση της ανανέωσης των γενεών.
- Να τονωθούν οι αγροτικές περιοχές.
- Να προστατεύεται η υγεία και η ποιότητα των τροφίμων.
- Να ενισχυθεί η γνώση και η καινοτομία.



Εικόνα 1.3. Απεικόνιση των δέκα στόχων της ΚΑΠ 2023-2027 Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, ορισμένες σημαντικές παρεμβάσεις που σχεδιάζονται στο πλαίσιο της ΚΑΠ είναι οι εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023):

- Πρώτον, η Ελλάδα σχεδιάζει μια παρέμβαση που θα βελτιώσει την περιβαλλοντική κατάσταση των βοσκοτόπων σε περιοχές που κινδυνεύουν από ερημοποίηση λόγω διάβρωσης και υποβάθμισης των βοσκοτόπων. Οι υποχρεώσεις των παραγωγών στις περιοχές αυτές αφορούν είτε την αναστολή της βόσκησης σε περιοχές με προβλήματα υποβάθμισης, είτε στη μετακίνηση των κοπαδιών σε ορεινές, συνήθως βοσκήσιμες εκτάσεις, οι οποίες είναι πλήττονται από κακή βόσκηση λόγω μειωμένης προσβασιμότητας και συνεπώς αυξημένου κινδύνου πυρκαγιάς. Η στήριξη θα είναι επίσης θα παρασχεθεί στήριξη για την εφαρμογή ενός προγράμματος κτηνοτροφίας με κατάλληλο εμπλουτισμό και τελικά βελτιστοποίηση της διατροφής των μηρυκαστικών

για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και τη μείωση της χρήσης αντιβιοτικών σε όλες τις εκμεταλλεύσεις.

- Μεταξύ άλλων χωρών, Ελλάδα σχεδιάζει να προωθήσει τα οργανικά λιπάσματα ως εναλλακτικά των συνθετικών, συμπεριλαμβανομένης της προσαρμογής της χρήσης των λιπασμάτων στις ανάγκες των καλλιεργειών με βάση ειδικά σχέδια λίπανσης.
- Η Ελλάδα σχεδιάζει μια παρέμβαση σε επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και επίτευξης βιώσιμης ανάπτυξης του ευρύτερου πρωτογενούς κλάδου με βάση την υιοθέτηση μεθόδων βιολογικού ελέγχου στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παρασίτων. Συγκεκριμένα, προωθεί τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων φυτοπροστασίας, οι οποίες περιλαμβάνουν τη βασισμένη στη χρήση φερομόνων μέθοδο Comfuzio, με την οποία τα έντομα εμποδίζονται να ζευγαρώσουν.
- Η Ελλάδα σχεδιάζει να προχωρήσει στη στήριξη των παραγωγών για την προμήθεια ψηφιακών εφαρμογών οι οποίες θα παρέχουν πληροφορίες για τις εκμεταλλεύσεις τους, δυνατότητες δειγματοληψίας εδάφους, πρακτικές διαχείρισης, ιστορικό και στόχους απόδοσης, επιτρέποντας στους παραγωγούς να διαχειρίζονται διάφορες εκφάνσεις και λειτουργίες της εκμετάλλευσής τους.

Κεφάλαιο 2. Μελέτη Περίπτωσης Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας

2.1. Εισαγωγή

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχία μιας κτηνοτροφικής μονάδας αποτελεί το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον στο οποίο θα αναπτυχθεί. Οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες εκτελούνται κυρίως σε αγροτικές περιοχές και σε ορεινά κλίματα, περιοχές που μπορούν να προσφέρουν βασικές πρώτες ύλες, όπως το νερό και η φυσική τροφή (βόσκηση), πέρα από τα επιμέρους χαρακτηριστικά του μικροκλίματος. Τέτοιες περιοχές απαντώνται στην Ελλάδα σε πολλές περιφέρειές της, με τη Θεσσαλία, την Ήπειρος και την Στερεά Ελλάδα να αναδεικνύονται ως κύριοι κτηνοτροφικοί πυρήνες, ακριβώς λόγω της ύπαρξης πολλών λιβαδικών εκτάσεων και βουνών.

Με βάση και αυτή τη διαπίστωση, στη συγκεκριμένη μελέτη επιλέχθηκε να εξεταστεί η περίπτωση της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας, η οποία ανήκει στην Περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας.

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μια συνοπτική, αλλά και περιεκτική παρουσίαση της υπό μελέτη περιοχής και θα παρατεθούν σημαντικά στοιχεία αναφορικά με το δημογραφικό προφίλ, την γεωμορφολογία, το κλίμα, την ευρύτερη οικονομική και ειδικότερα την κτηνοτροφική δραστηριότητα, καθώς και κάθε επιμέρους στοιχείου που θα θεωρηθεί αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών της παρούσας εργασίας.

2.2. Γεωγραφικά και γεωμορφολογικά στοιχεία

Η περιγραφή της περιοχής μελέτης και η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης αποτελούν ζωτικά στοιχεία κάθε ερευνητικού έργου, καθώς παρέχουν το πλαίσιο και το υπόβαθρο για την κατανόηση του πεδίου ενδιαφέροντος. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα υποενότητα αποσκοπεί στην παρουσίαση και ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών της περιοχής που αποτελεί αντικείμενο της έρευνας σε επίπεδο μορφολογίας και γεωγραφίας.

2.2.1. Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας

Η Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας, με πρωτεύουσα τη Λαμία, αντιπροσωπεύει έναν χώρο με ιδιαίτερη ιστορία, πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και ποικίλη γεωγραφία, καθώς και σημαντικές κοινωνικοοικονομικές δομές.

Η σημερινή Περιφερειακή Ενότητα ιδρύθηκε ως νομός το 1943 και καταλαμβάνει έκταση 1.868.900 στρεμμάτων, με τα καλλιεργούμενα εδάφη να ανέρχονται σε μόλις 101.500 στρέμματα. Χαρακτηρίζεται ως μια εν γένει δασική Περιφερειακή Ενότητα νομός, καθώς τα δάση καλύπτουν σχεδόν το μισό της έκτασής της, δηλαδή 831.200 στρέμματα, ενώ οι

υπόλοιπες εκτάσεις αποτελούν βοσκότοπους, καταλαμβάνοντας 758.900 στρέμματα (Παπαντώνη, 2015).

Η Φθιώτιδα, με το ποικίλο φυσικό της περιβάλλον, προσφέρει μια εντυπωσιακή τοπογραφία που διαμορφώνεται από τα ψηλά βουνά μέχρι τις γοητευτικές πεδιάδες και τους υδροβιότοπους. Στα βορειοδυτικά, η νότια Πίνδος καταλαμβάνει το τοπίο με τις κορυφές των Λυκομνημάτων (1522μ) και τον επιβλητικό Τυμφρηστό (2315μ). Στο νοτιότερο μέρος, αναδύονται τα εντυπωσιακά Βαρδούσια όρη, με τη Μεγάλη Χούνη (2293μ) να ξεχωρίζει. Ανατολικά, το όρος Οίτη, με ύψος 2152μ, προσφέρει εκπληκτική θέα, ενώ στο νοτιοανατολικό τμήμα εκτείνονται τα βουνά Καλλίδρομο, Κνημιάς και Χλωμό.

Οι πεδιάδες είναι εξίσου σημαντικό στοιχείο της τοπογραφίας, με τη λεκάνη του Σπερχειού ποταμού και την πεδιάδα της Λαμίας να αποτελούν μεγάλα γεωργικά εδάφη. Ο Σπερχειός, κύριος ποταμός της περιοχής, πηγάζει από τον Τυμφρηστό και διασχίζει τη Φθιώτιδα, δημιουργώντας το Δέλτα του Σπερχειού, έναν σημαντικό υδροβιότοπο.

Η ακτογραμμή της Φθιώτιδας, που ξεκινά από τον ανατολικότερο πόντο της Στερεάς Ελλάδας, το ακρωτήριο Σταυρός, παρέχει εκπληκτικά θέρετρα από τον Ευβοϊκό κόλπο μέχρι τον Μαλιακό. Σημαντικοί υδροβιότοποι, όπως το Δέλτα του Σπερχειού, συμβάλλουν στη βιοποικιλότητα, ενώ οι ποταμοί Σπερχειός και Κηφισός διαμορφώνουν γοητευτικά τοπία. Η οικονομία της Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας είναι εξίσου ποικίλη, καλύπτοντας γεωργία, κτηνοτροφία, βιομηχανία και τουρισμό. Η γονιμότητα των εδαφών προωθεί τη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων, ενώ η παρουσία φυσικών ομορφιών, όπως τα βουνά και οι κοιλάδες, ενισχύει τον τουρισμό.

Η ΠΕ Φθιώτιδας διακρίνεται ως ένας από τους κυρίαρχους νομούς στον τομέα της αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεωγραφικό της ανάγλυφο, καθώς η περιοχή προσφέρει εξαιρετικά κατάλληλο περιβάλλον και άφθονα βοσκοτόπια. Οι κτηνοτρόφοι στη Φθιώτιδα εκμεταλλεύονται αυτούς τους πόρους για την εκτροφή αιγοπροβάτων, καταστρώνοντας συχνά στρατηγικές που στοχεύουν στη συμπλήρωση του χαμηλού γεωργικού εισοδήματος.

Τέλος, η ΠΕ Φθιώτιδας αναδεικνύεται ως περιοχή με σημαντική συνεισφορά στην εθνική παραγωγή ζωικών προϊόντων υψηλής ποιότητας. Καταξιωμένα προϊόντα, όπως τα χοιρινά αλλαντικά, π.χ. «μπουμπάρια» Φθιώτιδας, και τα τοπικά τυριά, πχ Κατίκι Δομοκού, πολλά εκ των οποίων συμπεριλαμβάνονται στα ΠΟΠ, καθιστούν την περιοχή επίκεντρο της Ελληνικής παραγωγής τροφίμων υψηλής ποιότητας.

2.2.2. Κλιματικά στοιχεία και ομβροθερμικό διάγραμμα

Η Ελλάδα διαθέτει ποικιλία κλιματικών συνθηκών λόγω της γεωγραφικής της θέσης και του γεωγραφικού της ανάγλυφου, με το μεσογειακό κλίμα να επικρατεί σε μεγάλο μέρος της χώρας. Τα καλοκαίρια είναι ζεστά και ξηρά, ενώ οι χειμερινοί μήνες είναι ήπιοι και

υγροί. Σε ορισμένες περιοχές της βόρειας Ελλάδας, όπως η Μακεδονία, το κλίμα είναι πιο ψυχρό το χειμώνα και πιο ήπιο το καλοκαίρι.

Οι ορεινές περιοχές παρουσιάζουν πιο ψυχρό και κλίμα, ενώ υπάρχουν και ενδιάμεσες ζώνες με πιο δροσερό κλίμα, ιδίως σε περιοχές υψηλού υψομέτρου.

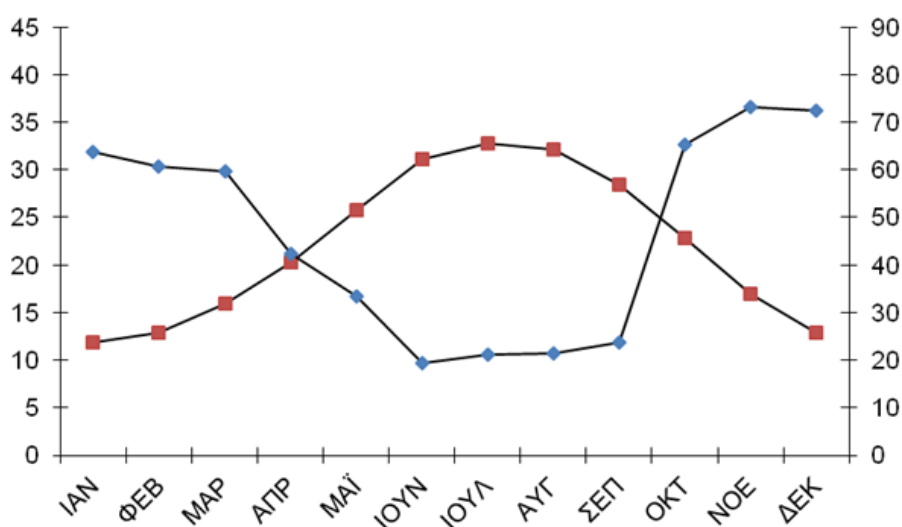
Τα νησιά και οι παράκτιες περιοχές επηρεάζονται από το Αιγαίο και το Ιόνιο Πέλαγος, παρουσιάζοντας πιο ενδιαφέροντα κλιματικά χαρακτηριστικά.

Η ΠΕ Φθιώτιδας, λόγω της κεντρικής τοποθεσίας της, χαρακτηρίζεται κατά βάση από μεσογειακό κλίμα, με καλοκαίρια ζεστά και ξηρά. Οι θερμοκρασίες μπορεί να ανέβουν σε υψηλά επίπεδα κατά τους θερινούς μήνες, με σχετικά χαμηλές επιπτώσεις βροχόπτωσης.

Οι χειμερινοί μήνες είναι ήπιοι, με σχετικά υγρό καιρό. Οι βροχοπτώσεις είναι πιο συχνές κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ενώ οι θερμοκρασίες σπάνια πέφτουν σε χαμηλά επίπεδα.

Η άνοιξη και το φθινόπωρο είναι επίσης εποχές με ήπιες θερμοκρασίες, και η βροχόπτωση είναι πιο ισορροπημένη.

Παρακάτω παρουσιάζεται το ομβροθερμικό διάγραμμα της ΠΕ Φθιώτιδας όπου παρουσιάζει τη σχέση μεταξύ της θερμοκρασίας και της βροχόπτωσης κατά μήκος του χρόνου όπως αντλήθηκε από την ΕΜΥ, με σκοπό να γίνει πιο κατανοητή η εποχιακή και ετήσια διακύμανση του κλίματος της περιοχής.



Εικόνα 2.1: Ομβροθερμικό Διάγραμμα Λαμία (Lamia) Γ. Μήκος (Lon): 22.44 Γ.Πλάτος (Lat): 38.88
Ύψος (Alt): 12m, Περιφέρεια Στερεά Ελλάδα

Από τα παραπάνω μπορεί κανείς να διακρίνει ότι οι θερμοκρασίες υπόκεινται σημαντικές αλλαγές κατά τη διάρκεια του έτους. Οι μήνες του χειμώνα, όπως ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος, χαρακτηρίζονται από χαμηλές θερμοκρασίες, ενώ κατά τους Ιούνιο και Ιούλιο, παρατηρείται αισθητή άνοδος της θερμοκρασίας, λόγω της καλοκαιρινής περιόδου.

Το ύψος της βροχής διακυμαίνεται επίσης εντονότερα κατά τη διάρκεια του έτους. Οι υψηλές ποσότητες βροχής παρατηρούνται κυρίως τον Μάρτιο και τον Απρίλιο, ενώ κατά τους Ιούλιο και Αύγουστο, ο όγκος των βροχοπτώσεων μειώνεται.

Η μέση υγρασία σχετίζεται με τις θερμοκρασίες, όπου οι υψηλότερες θερμοκρασίες συνοδεύονται από μειωμένη υγρασία κατά τους ζεστούς μήνες του καλοκαιριού.

Αυτά τα δεδομένα παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το μικροκλίμα της περιοχής και τις διακυμάνσεις του, βοηθώντας στην κατανόηση των εποχιακών αλλαγών και στον προσδιορισμό των διαφόρων κλιματικών συνθηκών που επηρεάζουν την περιοχή αυτή.

2.2.3. Βλάστηση και χλωρίδα

Η Φθιώτιδα, διαθέτει πολύπλοκη και ποικίλη βλάστηση, καθιστώντας τη μια από τις πλουσιότερες περιοχές σε όρους βιοποικιλότητας. Η φυσική ποικιλομορφία της περιοχής συνεισφέρει στη δημιουργία διάφορων οικοσυστημάτων, που περιλαμβάνουν δάση, λιβάδια, και υγροβιότοπους.

Στη Φθιώτιδα, οι εκτάσεις με δάση αποτελούν σημαντικό τμήμα της βλάστησης.

Ελατοδάση καταλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό, εκτείνονται σε διάφορα υψόμετρα και παρέχουν καταφύγιο σε ποικίλα είδη φυτών και ζώων. Δάση φυλλοβόλων δρυών, μεταξύ άλλων, συμβάλλουν στη βιοποικιλότητα της περιοχής.



Εικόνα 2.2: Κορυφή του βουνού Οίτη στο οποίο έχουν καταγραφεί 1179 είδη και υποείδη φυτών, δηλαδή περίπου το 1/5 της ελληνικής χλωρίδας Πηγή: topoguide.gr

Εκτός από τα δάση, τα λιβάδια αποτελούν σημαντικό μέρος της φυσικής καλλιέργειας της Φθιώτιδας. Είναι οικοσυστήματα με μεγάλη βιοποικιλότητα, φιλοξενώντας ποικίλα είδη βοτάνων, αλλά και πτηνά και άλλα άγρια ζώα. Η παρουσία ποταμών και λιμνών επιπλέον ενισχύει τη βλάστηση και παρέχει υδρόβιες ζώνες με εξαιρετική οικολογική σημασία.

Στο σύνολο, η βλάστηση της Φθιώτιδας αντιπροσωπεύει ένα πλούσιο και ισορροπημένο οικοσύστημα, συνδυάζοντας την ποικιλομορφία των δασών με τη φυτώρια των λιβαδιών και των υγροβιότοπων. Αυτή η ποικιλία συμβάλλει στη διατήρηση της φυσικής ισορροπίας και στη διαφύλαξη της πολιτιστικής και οικολογικής κληρονομιάς της περιοχής (Παπαντώνη, 2015).

2.2.4. Άγρια Πανίδα

Η Φθιώτιδα, ως περιοχή στην Κεντρική Ελλάδα, διαθέτει ποικιλία άγριας πανίδας, προσφέροντας ένα περιβάλλον πλούσιο σε βιοποικιλότητα. Τα λιβάδια, οι υγρότοποι και οι δασικές περιοχές παρέχουν ιδανικά περιβάλλοντα για πολλά είδη πουλιών, συμπεριλαμβανομένων αρκετών πουλιών όπως το πελαργός και ο κορμοράνος.



































Στα δάση της περιοχής ζουν άγρια θηλαστικά (αγριόχοιροι, λύκοι κ.α.) τα οποία αποτελούν ένα αξιόλογο μέρος της Ελληνικής πανίδας. Η ύπαρξή τους συνδυάζεται με την παρουσία πυκνών δασικών περιοχών.

Στη γεωγραφική ενότητα αυτή απαντώνται, επίσης, διάφορα είδη ερπετών, όπως φίδια και σαύρες, τα οποία επωφελούνται από τις διάφορες οικοτοπικές συνθήκες. Υπό την έντονη ηλιακή ακτινοβολία, τα ξηρά υποαλπικά εδάφη φαίνεται ότι προτιμά η οχιά, που επιδιώκει να αποφύγει τον κίνδυνο κρύπτοντας κάτω από τα πετρώδη σκεπάσματα. Εγκαταλελειμμένοι κήποι και ερειπωμένα κτίσματα φιλοξενούν την ακίνδυνη δεντρογαλιά, ενώ οι σαύρες διατηρούν μεγάλους πληθυσμούς και είναι ορατές σε όλα τα μέρη.

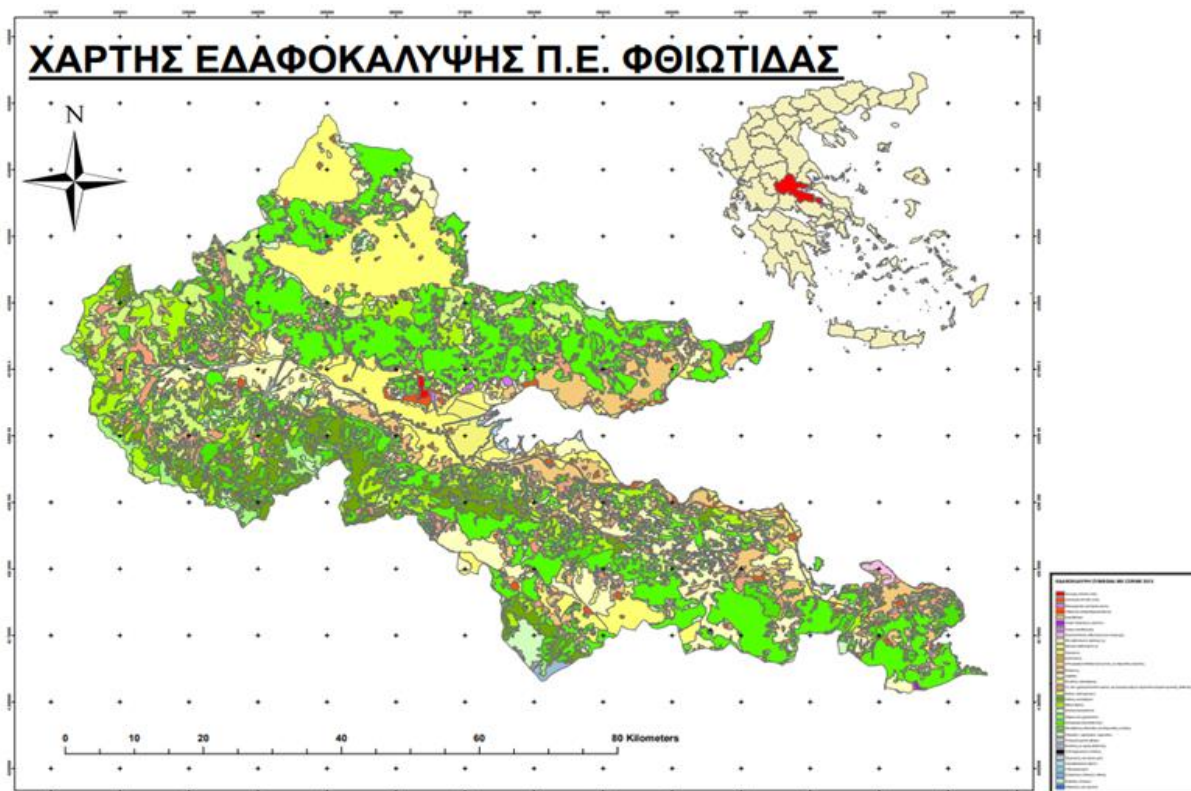
Στις ορεινές εκτάσεις, τέλος, συναντάμε δύο είδη χελώνας, ενώ με τις πρώτες βροχές εμφανίζονται και πληθυσμοί σαλαμάνδρας.

2.2.5. Χρήσεις γης

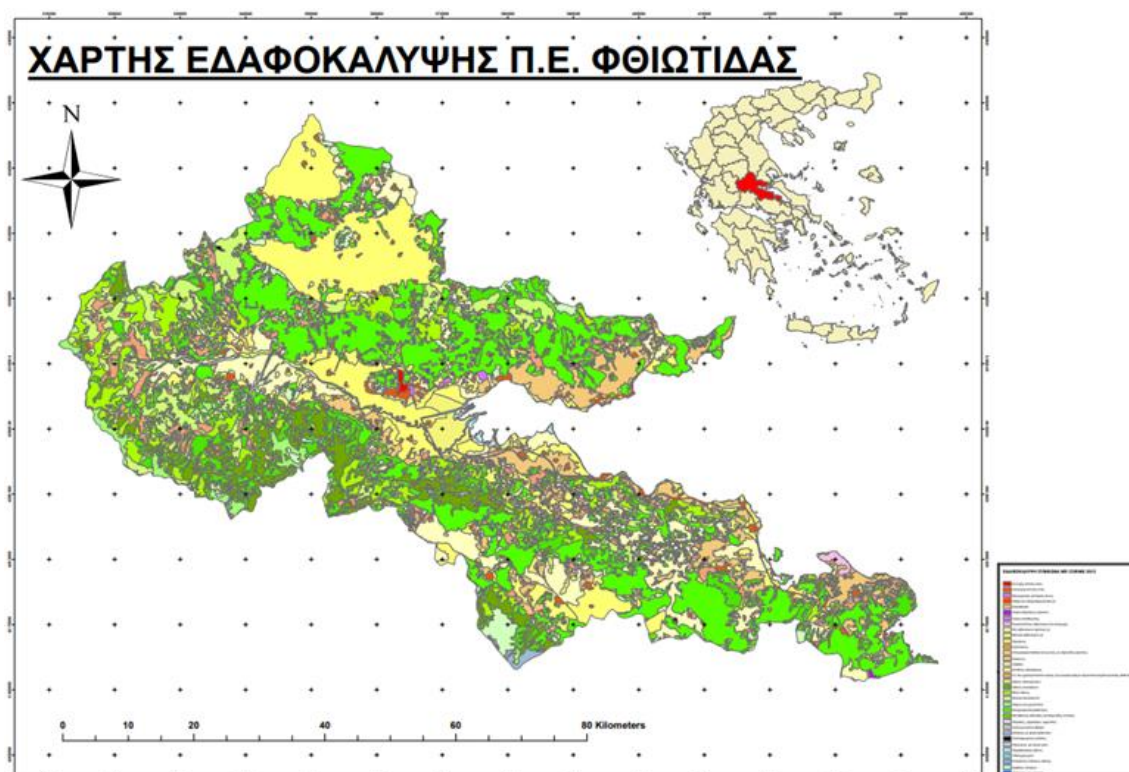
Η μελέτη της χρήσης της γης αποτελεί σημαντική διεπιστημονική προσέγγιση που συνδυάζει γνώσεις από τον τομέα της γεωγραφίας, της οικολογίας, της γεωλογίας, της γεωπληροφορικής, και άλλων επιστημονικών πεδίων, αποτελώντας σημαντική πηγή πληροφοριών για μελέτες όπως η παρούσα. Στις επόμενες σελίδες παρουσιάζονται απεικονίσεις του χάρτη της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για τα έτη 2007 2012 2018 όπως προκύπτει από την χρήση της εφαρμογής GIS Geodata, ενώ παρακάτω παρατίθεται το υπόμνημα κατανόησης των χαρτών.

 Συνεχής αστικός ιστός	 Δάσος πλατυφύλλων
 Ασυνεχής αστικός ιστός	 Δάσος κωνοφόρων
 Βιομηχανικές εμπορικές ζώνες	 Μίκτο δάσος
 Οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα	 Φυσικοί βοσκότοποι
 Αεροδρόμια	 Θάμνοι και χερσότοποι
 Χώροι εξορύξεως ορυκτών	 Σκληροφυλλική βλάστηση
 Χώροι οικοδόμησης	 Μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις
 Εγκαταστάσεις αθλητισμού και αναψυχής	 Παραλίες, αμμόλοφοι, αμμουδιές
 Μη αρδευόμενη αρόσιμη γη	 Απογυμνωμένοι βράχοι
 Μόνιμα αρδευόμενη γη	 Εκτάσεις με αραιή βλάστηση
 Ορυζώνες	 Αποτεφρωμένες εκτάσεις
 Αμπελώνες	 Παγετώνες και αέναο χιόνι
 Οπωροφόρα δένδρα και φυτείες με σαρκώδεις καρπούς	 Παραθαλάσσιοι βάλτοι
 Ελαιώνες	 Υδατορρέματα
 Λιβάδια	 Επιφάνειες στάσιμου ύδατος
 Σύνθετες καλλιέργειες	 Εκβολές ποταμών
 Γη που χρησιμοποιείται κυρίως για γεωργία μαζί με σημαντικά τμήματα φυσικής βλάστησης	 Θάλασσες και ωκεανοί

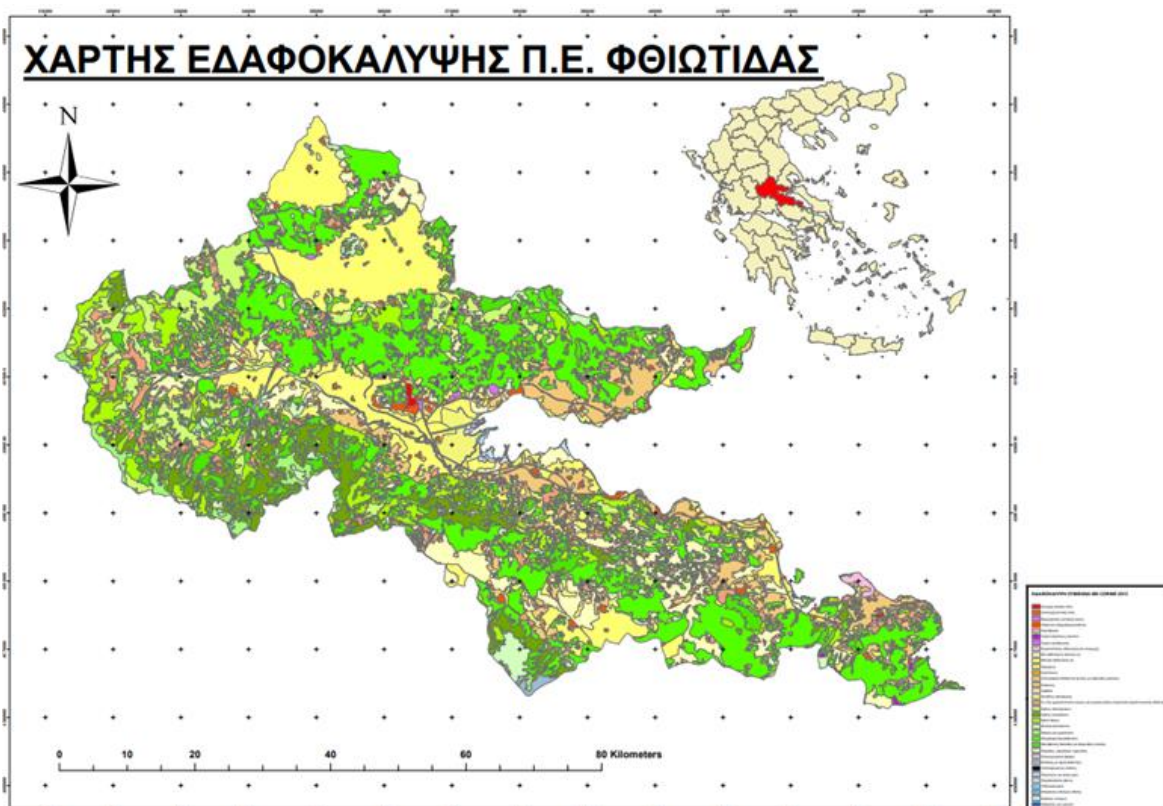
Εικόνα 2.3: Υπόμνημα κατανόησης απεικονίσεων κατά Corine 2012



Εικόνα 2.4: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2007 Πηγή: geodata.gov.gr



Εικόνα 2.5: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2012 Πηγή: geodata.gov.gr



Εικόνα 2.6: Χάρτης της ΠΕ Φθιώτιδας με τις χρήσεις γης για το έτος 2018 Πηγή: geodata.gov.gr

Από τους χάρτες και τον πίνακα που ακολουθεί με τα στοιχεία για τα σημαντικότερα είδη εδαφοκάλυψης (ταξινόμηση και ονοματολογία κατά Corine) διαπιστώνεται ότι για τον κωδικό 3.1.1 Δάσος πλατύφυλλων παρατηρείται αύξηση στη δασική έκταση κατά 169,64% από 30.521,08 σε 30.690,72 εκτάρια. Η διατήρηση και η αύξηση των εκτάσεων δάσους πλατύφυλλων είναι σημαντική για την προστασία της βιοποικιλότητας και την διατήρηση του οικοσυστήματος. Για τον Κωδικό 3.1.2 Δάσος κωνοφόρων παρατηρείται αύξηση στη δασική έκταση κατά 606,64%, από 25.215,56 σε 25.822,20 εκτάρια. Η αύξηση αυτή συμβάλλει στη διατήρηση των δασικών περιοχών με κωνοφόρα δέντρα. Για τον Κωδικό 3.1.3 Μικτό δάσος παρατηρείται μικρή μείωση κατά 51,77%, από 29.875,23 σε 29.823,46 εκτάρια. Παρ' όλα αυτά, τα μικτά δάση παραμένουν σημαντικά για την οικολογική ισορροπία.

Επιπλέον για τους κωδικούς 3.2 - 3.3.5 που αντιστοιχούν σε συνδυασμούς θαμνώδους βλάστησης, φυσικούς βοσκότοπους, ανοιχτούς χώρους και άλλα, δεν παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές, υπογραμμίζοντας τη σταθερότητα σε αυτές τις περιοχές.

Τέλος, οι κωδικοί 3.3.1 έως 3.3.5 που αντιστοιχούν σε παραλίες, απογυμνωμένους βράχους, εκτάσεις με αραιή βλάστηση, αποτεφρωμένες εκτάσεις και παγετώνες δείχνουν επίσης σταθερότητα, υπογραμμίζοντας την σημασία της διατήρησης αυτών των οικοσυστημάτων.

Συνολικά, οι μεταβολές στη βιοποικιλότητα του περιβάλλοντος αποτυπώνονται μέσα από τις διάφορες μεταβολές στις δασικές, θαμνώδεις, και ανοιχτές περιοχές, προσφέροντας μια πλήρη εικόνα της χωρικής διανομής της βιοποικιλότητας στον νομό.

Η εικόνα αποκαλύπτει μια περιοχή που χαρακτηρίζεται από την ποικιλομορφία του φυσικού της περιβάλλοντος. Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής φαίνεται να απαρτίζεται από φυσικούς βοσκότοπους, θάμνους, χερσότοπους και δάση πλατύφυλλων δέντρων. Η ποικιλία αυτή συμβάλλει στη δημιουργία ενός πλούσιου οικοσυστήματος, παρέχοντας ένα οικολογικό υπόβαθρο με μεγάλη βιοποικιλότητα.

Πίνακας 2.1: Τιμές εδαφοκάλυψης και μεταβολή τους στα έτη 2007-2018 (σε Ha)

	2007	2012	2018	Μεταβολή 2018-2007 (%)
311	30.521,08	31.105,48	30.690,72	0,555813
312	25.215,56	25.830,54	25.822,20	2,405816
313	29.875,23	30.125,90	29.823,46	-0,17329
321	12.440,94	12.034,11	11.963,46	-3,83797
322	5.381,09	5.364,05	5.364,05	-0,31666
323	103.908,35	103.780,48	104.028,00	0,11515
324	35.739,58	34.525,32	35.219,38	-1,45553
331	1.341,80	1.289,36	1.289,36	-3,90818
333	1.006,53	997,64	1.027,21	2,054584
Συνολική έκταση δασοκάλυψης	245.430,15	245.052,90	245.227,86	
Συνολική έκταση νομού	443.690,15	443690,1454	443690,15	

3. Δάση και ημι-φυσικές περιοχές	3.1 Δάση	3.1.1 Δάσος πλατύφυλλων 3.1.2 Δάσος κωνοφόρων 3.1.3 Μικτό δάσος
	3.2 Συνδυασμοί θαμνώδους και/ή ποώδους βλάστησης	3.2.1 Φυσικοί βοσκότοποι 3.2.2 Θάμνοι και χερσότοποι 3.2.3 Σκληροφυλλική βλάστηση 3.2.4 Μεταβατικές δασώδεις-θαμνώδεις εκτάσεις
	3.3 Ανοιχτοί χώροι με λίγη ή καθόλου βλάστηση	3.3.1 Παραλίες, αμμόλοφοι, αμμουδιές 3.3.2 Απογυμνωμένοι βράχοι 3.3.3 Εκτάσεις με αραιή βλάστηση 3.3.4 Αποτεφρωμένες εκτάσεις 3.3.5 Παγετώνες και αιώνιο χιόνι

Εικόνα 2.6: Ονοματολογία κατά Corine

Οι φυσικοί βοσκότοποι αντιπροσωπεύουν πιθανώς ανοιχτές περιοχές όπου ζουν και βόσκουν ζώα. Οι θάμνοι δημιουργούν μια πυκνή βλάστηση, ενώ οι χερσότοποι μπορεί να αναφέρονται σε πεδινές περιοχές. Τα δάση πλατύφυλλων δέντρων συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που υποστηρίζει την ανάπτυξη διαφόρων ειδών φυτών και ζώων.

Η ποικιλία αυτή του φυσικού περιβάλλοντος είναι κρίσιμη για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την οικολογική ισορροπία, καθιστώντας την περιοχή αξιόλογη για πολλαπλές οικολογικές διερευνήσεις και δραστηριότητες (Παπαντώνη, 2015).

2.3. Δημογραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία απασχόλησης

Η μελέτη των δημογραφικών στοιχείων και των επιπέδων ανεργίας είναι σημαντική για πολλούς λόγους, που συνδέονται με την κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, στην παρούσα ενότητα αναφέρονται στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό και την απασχόληση στην ΠΕ Φθιώτιδας, με βάση τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2021) και σε συνάρτηση με τον πρωτογενή τομέα.

Με την τελευταία απογραφή του 2021, αντλήθηκαν τα παρακάτω στοιχεία για το σύνολο του πληθυσμού της ΠΕ Φθιώτιδας ανά δήμο και συνολικά:

Πίνακας 2.2: Πληθυσμός ΠΕ Φθιώτιδας με βάση την τελευταία απογραφή του 2021

	2011	2021	Μεταβολή
Περιφερειακή ενότητα Φθιώτιδας	159.461	137.793	-14%
Δήμος Αμφίκλειας - Ελάτειας	11.089	8.376	-24%
Δημοτική ενότητα Αμφίκλειας	4.439	2.996	-33%
Δημοτική ενότητα Ελάτειας	3.481	2.804	-19%
Δημοτική ενότητα Τιθορέας	3.169	2.576	-19%
Δήμος Δομοκού	12.105	9.159	-24%
Δημοτική ενότητα Δομοκού	5.239	4.273	-18%
Δημοτική ενότητα Θεσσαλιώτιδος	3.299	2.622	-21%
Δημοτική ενότητα Ξυνιάδος	3.567	2.264	-37%
Δήμος Λαμιέων	70.421	8.368	-88%
Δημοτική ενότητα Γοργοποτάμου	3.393	2.810	-17%
Δημοτική ενότητα Λαμιέων	64.238	1.807	-97%
Δημοτική ενότητα Παύλιανης	2.194	214	-90%
Δημοτική ενότητα Υπάτης	596	3.537	493%
Δήμος Λοκρών	19.575	17.788	-9%
Δημοτική ενότητα Αταλάντης	8.271	7.278	-12%
Δημοτική κοινότητα Δαφνουσιών	3.689	3.387	-8%
Δημοτική ενότητα Μαλεσίνης	4.436	4.200	-5%
Δημοτική ενότητα Οπουντίων	3.179	2.923	-8%
Δήμος Μακρακώμης	16.468	13.500	-18%
Δημ. ενότητα Άγιου Γεώργιου Τυμφρήστου	2.465	1.865	-24%
Δημοτική ενότητα Μακρακώμης	5.615	4.720	-16%
Δημοτική ενότητα Σπερχειάδος	7.960	6.530	-18%
Δημοτική ενότητα Τυμφρήστου	428	385	-10%
Δήμος Μώλου - Αγίου Κωνσταντίνου	12.094	10.924	-10%
Δημοτική ενότητα Αγίου Κωνσταντίνου	3.166	2.952	-7%
Δημοτική ενότητα Καμένων Βούρλων	4.722	4.361	-8%
Δημοτική ενότητα Μώλου	4.206	3.611	-14%
Δήμος Στυλίδας	13.008	12.285	-6%
Δημοτική ενότητα Εχιναιών	3.998	3.279	-18%
Δημοτική ενότητα Πελασγίας	2.965	3.279	11%
Δημοτική ενότητα Στυλίδος	6.045	5.727	-5%

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ο αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων του πρωτογενούς τομέα ανά κατηγορία για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και της ΠΕ Φθιώτιδας, με βάση την απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ για το έτος 2016 (2018).

Πίνακας 2.3: Απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ανά κατηγορία εργαζόμενου

	Περιφέρειες και Περιφερειακές ενότητες	Σύνολο χώρας	Περ. Στ. Ελλάδας	ΠΕ Φθιώτιδας
Σύνολο	Εκμεταλλεύσεις	648.902	65.859	19.728
	Απασχολούμενοι	2.883.152	251.531	87.283
Τακτικά Απασχολούμενοι	Εκμεταλλεύσεις	20.751	1.707	473
	Χ.Γ.Ε. (χιλ. Ηα)	5.936	686	129
	Απασχολούμενοι	33.826	2.800	626
	Ημέρες εργασίας (χιλ.)	7.408	557	112
Εποχικοί εργάτες	Εκμεταλλεύσεις	275.474	25.499	10.517
	Χ.Γ.Ε. (χιλ. Ηα)	15.566	1.604	737
	Απασχολούμενοι	891.798	84.001	33.641
	Ημέρες εργασίας (χιλ.)	13.431	975	392
Απασχόληση στα πλαίσια αλληλοβοήθειας των γεωργών	Εκμεταλλεύσεις	78.170	9.236	3.491
	Χ.Γ.Ε. (χιλ. Ηα)	4.709	493	216
	Απασχολούμενοι	151.613	15.117	7.041
	Ημέρες εργασίας (χιλ.)	1.507	124	44

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (2018).

Η Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας αποτελεί μια περιοχή με βαθιές ρίζες στον κτηνοτροφικό τομέα, ειδικά στους κλάδους της αιγοπροβατοτροφίας και της βοοτροφίας. Παρά τον πλούτο της σε αυτούς τους τομείς, παρατηρείται μια σταδιακή μείωση του πληθυσμού και της έκτασης των φυσικών λιβαδιών.

Οι παράγοντες αυτοί θα μπορούσαν να έχουν αρνητική επίδραση στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην περιοχή. Η μείωση του πληθυσμού μπορεί να σημαίνει λιγότερους εκτροφείς και εργατικό δυναμικό, ενώ η μείωση των φυσικών λιβαδιών μπορεί να οδηγήσει σε λιγότερες διαθέσιμους βοσκότοπους.

Για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της κτηνοτροφίας στην περιοχή, μπορεί να είναι σημαντικό να εξεταστούν πολιτικές που θα προωθήσουν τη διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού και τη διαχείριση των φυσικών πόρων, ώστε να διατηρηθεί η παραδοσιακή κτηνοτροφική δραστηριότητα στην περιοχή (Ευαγγέλου & Φτίκα, 2018).

2.4. Κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις

Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζονται οι εκτάσεις σε στρέμματα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με βάση την τελευταία έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ στην περιφέρεια του Νομού Φθιώτιδας, ο οποίος αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα και την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Πίνακας 2.4: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, με διάκριση σε μεικτές, αμιγώς γεωργικές και κτηνοτροφικές, κατά περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα

Κωδικοί Καλλικράτη	Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες	Σύνολο		Μεικτές		Αμιγώς γεωργικές		Αμιγώς κτηνοτροφικές	
		Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση
0	Σύνολο χώρας	684.902	31.525.821	105.709	9.886.255	562.965	20.973.070	16.227	666.496
32	Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	65.859	2.734.279	8.676	635.053	55.672	2.051.255	1.511	47.972
32	Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας	19.728	1.135.820	1.806	212.903	17.731	902.427	191	20.490

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (2021).

Το έτος 2021, οι εκμεταλλεύσεις προβάτων στην Περιφέρεια Φθιώτιδας ανήλθαν σε 1.692, αντιπροσωπεύοντας περίπου 21.5% του συνολικού αριθμού εκμεταλλεύσεων προβάτων στη Στερεά Ελλάδα (7.877 εκμεταλλεύσεις). Αυτό το ποσοστό αναδεικνύει την αισθητή συμβολή της Περιφέρειας Φθιώτιδας στην κτηνοτροφική δραστηριότητα σε σχέση με τη συνολική εικόνα της Στερεάς Ελλάδας.

Όσον αφορά τον αριθμό των ζώων, η Περιφέρεια Φθιώτιδας διαθέτει σημαντικό ποσοστό του συνολικού πληθυσμού προβάτων στη Στερεά Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, τα 134.579 πρόβατα της ΠΕ Φθιώτιδας αντιστοιχούν στο 27.1% του συνολικού αριθμού προβάτων στη Στερεά Ελλάδα (496.464 πρόβατα).

Αυτά τα ποσοστά καταδεικνύουν τη σημαντική συνεισφορά της Περιφέρειας Φθιώτιδας στον τομέα της κτηνοτροφίας, τόσο σε ό,τι αφορά τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων όσο και τον συνολικό πληθυσμό προβάτων. Συνεισφορά η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό της αντιμετώπισης του κτηνοτροφικού τομέα σε ατομικό / επιχειρηματικό, σε τοπικό, αλλά και σε εθνικό επίπεδο, καθώς οι προκλήσεις σήμερα αφορούν τόσο τις σύγχρονες διεθνείς εξελίξεις (π.χ. παγκόσμια αύξηση κόστους ζωοτροφών), όσο και πιο παραδοσιακά ζητήματα που μπορούν να προκύψουν, όπως η πρόσφατη (Δεκέμβριος 2023 – Ιανουάριος 2024) επιδημία ευλογιάς των προβάτων, η οποία απειλεί τη βιωσιμότητα μεγάλου αριθμού εκμεταλλεύσεων (in.gr, 2024). Άλλωστε, το 2023 χαρακτηρίστηκε από σειρά φυσικών καταστροφών, μεταξύ των οποίων και πυρκαγιές στη Φθιώτιδα, οι οποίες δυσχεραίνουν τη βιωσιμότητα των κτηνοτροφικών μονάδων (ΟΤ, 2023γ).

2.5. Διαχείριση βοσκοτόπων και καθεστώς χρήσης

Στην πράξη, το δικαίωμα χρήσης των βοσκοτόπων ανήκει στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς γεωργικής ανάπτυξης και τις υπηρεσίες δασών. Αυτή η συνεργασία επιτρέπει την αποτελεσματική διαχείριση των βοσκοτόπων, εξασφαλίζοντας τόσο τη βιωσιμότητα της βοσκής όσο και την προστασία του περιβάλλοντος.

Παρά την υποτυπώδη διαίρεση των βοσκοτόπων σε λιβαδικές μονάδες, η πραγματική τους χρήση δεν συμμορφώνεται πάντα με αυτήν τη διάκριση. Δεν έχουν γίνει ουσιαστικές αλλαγές στο είδος των ζώων, αλλά παρατηρούνται έντονες διακυμάνσεις στους αριθμούς τους. Επιπλέον, δεν έχουν πραγματοποιηθεί παρεμβάσεις στη βλάστηση, όπως σπορές ή καθαρίσματα. Οι βελτιώσεις που έχουν γίνει επικεντρώνονται κυρίως σε τεχνικά έργα. Παρ' όλα αυτά, η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου παραμένει ένα πρόβλημα στη διαχείριση των βοσκοτόπων (Κοτλέας, 2006).

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η εφαρμογή μόνο τεχνικών λύσεων έχει οδηγήσει σε αδικίες και ανισότητες, καθώς η χωροθέτηση κατά κτηνοτροφική εκτροφή έγινε αυθαίρετα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικές σχέσεις των κτηνοτρόφων με τις εκάστοτε εκτάσεις. Η ΚΥΑ 301/2004 προβλέπει χρηματοδοτήσεις για έργα βελτίωσης

σε λιβάδια που δεν θεωρούνται δασικές εκτάσεις. Απαιτείται πρόγραμμα χρηματοδότησης και για δασικά λιβάδια, με χρηματοδότηση από το κράτος και αύξηση του τέλους βόσκησης. Ο νόμος διαχωρίζει τη διαχείριση λιβαδιών ως δασικών ή μη, με τους ΟΤΑ και τις Υπηρεσίες Γεωργίας να έχουν την ευθύνη. Η διαφορετική αντιμετώπιση οδηγεί σε αποσπασματική διαχείριση και δυσκολία στην εφαρμογή απαραίτητων μέτρων, όπως η καταπολέμηση φυτών και η βελτίωση συνθηκών ζωής των ζώων στα λιβάδια.

«Ειδικότερα, οι μετακινούμενοι κτηνοτρόφοι έχουν επηρεαστεί περισσότερο, με αποτέλεσμα να παρατηρείται σημαντική μείωση τους τελευταία χρόνια. Επιπλέον, η αυθαίρετη μετακίνηση κτηνοτρόφων σε διάφορες περιοχές χωρίς αποτελεσματικούς μηχανισμούς ελέγχου των διαθέσιμων βοσκοτόπων έχει δημιουργήσει προβλήματα.»

Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα, χρειάζεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές ανάγκες και συνθήκες των κτηνοτρόφων, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις βιώσιμες πρακτικές και τη δίκαιη κατανομή των βοσκοτόπων.

Κατά τη δεκαετία 1980-1990, πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα βελτίωσης στους βοσκοτόπους, συμπεριλαμβανομένων κτηνοτροφικών στεγάστρων, ποτίστρων, υδατοδεξαμενών και βελτίωσης αγροτικών δρόμων. Τη χρηματοδότηση αυτών των έργων παρείχαν Ευρωπαϊκά Προγράμματα, με τη Δασική Υπηρεσία και τη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας Φθιώτιδας ως υλοποιητικούς φορείς.

Κατά τη δεκαετία 1990-2000, η χρηματοδότηση για τα έργα βελτίωσης των βοσκοτόπων μειώθηκε, με αποτέλεσμα να υλοποιηθούν λιγότερα έργα. Από το 2000, όταν η διαχείριση των βοσκοτόπων πέρασε στους Δήμους, τα έργα επικεντρώθηκαν κυρίως σε διανοίξεις και βελτιώσεις αγροτικών δρόμων (Παντέρα κ.α., 2003).

Κεφάλαιο 3. Μεθοδολογία έρευνας

3.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων και των απόψεων των ανθρώπων που ασχολούνται με την κτηνοτροφία στο Νόμο Φθιώτιδας, σχετικά με το μέλλον της ίδιας της κτηνοτροφίας, ως αρωγός στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα διερευνώνται παράγοντας και θέσεις για μία σειρά από θέματα που άπτονται της κτηνοτροφίας, όπως η διάθεση των κτηνοτροφικών προϊόντων, τα είδη της κτηνοτροφίας, η δημιουργία πιστοποιημένων σφαγείων, η επέκταση και ανάπτυξη των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων, οι απειλές των τόπων βόσκησης και τα προγράμματα που σχετίζονται με την αγροτική ανάπτυξη της χώρας. Επιμέρους ερευνητικοί στόχοι είναι:

1. Πόσο ενημερωμένοι είναι οι κτηνοτρόφοι, σχετικά με δράσεις και προγράμματα τόσο από το σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027, όσο και από άλλα προγράμματα που παράλληλα τους προσφέρουν οικονομικές ενισχύσεις-επιδοτήσεις;
2. Αποτελεί η ενασχόληση, των παιδιών των κτηνοτρόφων, με την κτηνοτροφία ένα επιπλέον κίνητρο για τους ίδιους, έτσι ώστε να προχωρήσουν στη δημιουργία μιας μικρής ή οικογενειακής επιχείρησης μεταποίησης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων;
3. Το είδος της κτηνοτροφίας που ασκείται είναι στοιχείο που επηρεάζει το πόσο ενημερωμένος είναι ένας κτηνοτρόφος σχετικά με κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;
4. Η ηλικία ή η μόρφωση των κτηνοτρόφων αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τις απόψεις τους σχετικά με το που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής, σε σχέση με την κτηνοτροφία;

3.2 Επιλογή μεθόδου και ερευνητικό εργαλείο

«Οι επιστημονικές έρευνες διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τις ποσοτικές και τις ποιοτικές. Ως ποιοτικές νοούνται οι έρευνες οι οποίες χρησιμοποιούν τα δεδομένα τους ως λεκτικά σύνολα χωρίς δηλαδή να τα μετατρέπουν σε αριθμούς αφού κατά βάση ενδιαφέρονται για την ποιότητα των όσων λέγονται δεν μετατρέπονται σε αριθμούς, σχολιάζονται και αξιοποιούνται. Οι ποσοτικές έρευνες, από την άλλη πλευρά, παρουσιάζουν τα δεδομένα τους με αριθμούς, σε πίνακες κατανομών και χρησιμοποιούν στατιστική ανάλυση (Gall, Borg & Gall, 2014).»

«Η παρούσα έρευνα είναι ποσοτική γιατί παρουσιάζει τα δεδομένα της κάνοντας χρήση στατιστικών μεθόδων.»

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο αποτελεί βασικό εργαλείο σε κάθε δειγματοληπτική έρευνα. Το παρών ερωτηματολόγιο αποτελείται από 39 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Οι επτά πρώτες ερωτήσεις αφορούν

δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων (ηλικία, φύλο, επίπεδο μόρφωσης, εισόδημα κ.α.) με ονομαστική κλίμακα. Οι επόμενες 32 ερωτήσεις σχετίζονται με την κτηνοτροφία και είναι ονομαστικής κλίμακας, εκτός από την ερώτηση 18. Η συγκεκριμένη ερώτηση καλεί τους ερωτώμενους να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας σε κάποιες προτάσεις, οι απαντήσεις των οποίων είναι σε κλίμακα Likert.

3.3 Δείγμα έρευνας και τρόπος συλλογής δεδομένων

Το δείγμα της έρευνας αποτελέσαν 50 κτηνοτρόφοι που δραστηριοποιούνται στη Φθιώτιδα και επιλέχτηκε τυχαία από μια λίστα εγγεγραμμένων σε τοπικά μητρώα κτηνοτρόφων. Σκοπός ήταν να εξασφαλιστεί ένα δείγμα που να απασχολείται επαγγελματικά με την κτηνοτροφία ή συνδυαστικά με τη γεωργία.

Η διαδικασία συλλογής των δεδομένων πραγματοποιήθηκε δια ζώσης και τηλεφωνικά

3.4 Στατιστική ανάλυση

«Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν και επεξεργάστηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Η ανάλυση αποτελείται από Περιγραφική και Επαγωγική στατιστική.»

«Στην Περιγραφική Στατιστική αποτυπώνονται οι πίνακες συχνοτήτων και τα σχετικά διαγράμματα. «

«Η Επαγωγική στατιστική περιλαμβάνει αρχικά τους πίνακες συνάφειας, τον έλεγχο χ^2 και τέλος το στατιστικό τεστ Kendall's-tau-b.»

Κεφάλαιο 4. Ανάλυση

4.1 Περιγραφική

Αρχικά θα παρουσιαστούν τα ευρήματα που προέκυψαν από την καταγραφή των απαντήσεων των ερωτηματολογίων, με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής (πίνακες κατανομής συχνοτήτων, γραφήματα), τα οποία δίνουν μία πρώτη εικόνα σχετικά με το δείγμα. Θα παρουσιαστούν πρώτα τα δημογραφικά στοιχεία του ερωτηματολογίου και στη συνέχεια οι υπόλοιπες ερωτήσεις.

Στη έρευνα συμμετείχαν συνολικά 50 άτομα, εκ των οποίων το 74% (N=37) ήταν άνδρες και το 26% (N=13) ήταν γυναίκες. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 56% (N=28) ήταν άτομα ηλικίας από 50 μέχρι και 67 ετών, ενώ μόλις το 2% (N=1) ήταν ηλικίας κάτω των 30 ετών. Επίσης σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 36% (N=18) ήταν ηλικίας από 30 μέχρι και 49 ετών, ενώ μόλις το 6% (N=3) ήταν ηλικίας άνω των 67 ετών. Σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το 38,8% (N=19) είναι απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ενώ η πλειονότητα αυτών, ποσοστό 44,9% (N=22) είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης μόλις το 4,1% (N=2) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι είναι απόφοιτοι ΙΕΚ, ενώ με το ίδιο ποσοστό εμφανίζονται και οι συμμετέχοντες που έχουν κάνει σεμινάρια στην κτηνοτροφία. Τέλος το 8,2% (N=4) των συμμετεχόντων είναι απόφοιτοι τεχνικής εκπαίδευσης ενώ 1 από τους συμμετέχοντες δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση. Σε ότι αφορά το ετήσιο εισόδημα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 38% (N=19) δήλωσαν ότι είναι από 10000€ μέχρι 20000€, ενώ σχεδόν 1 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 26% (N=13) δήλωσαν ετήσιο εισόδημα κάτω από 10000€. Επίσης μόλις το 8% (N=4) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι έχει ετήσιο εισόδημα από 20000€ μέχρι 30000€ ενώ το 28% (N=14) δήλωσε ότι το ετήσιο εισόδημά του είναι πάνω από 30000€.

Πίνακας 4.1: Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων

		Συχνότητα	Ποσοστό
Φύλο	Άνδρας	37	74,0
	Γυναίκα	13	26,0
Ηλικία	<30	1	2
	30-49	18	36
	50-67	28	56
	>67	3	6
Μορφωτικό επίπεδο	ΥΕ	19	38,8
	ΔΕ	22	44,9
	ΙΕΚ	2	4,1

	ΤΕ	4	8,2
	Σεμινάρια στην κτηνοτροφία	2	4,1
Ετήσιο εισόδημα (σε χιλιάδες €)	<10	13	26,0
	10-20	19	38,0
	20-30	4	8,0
	>30	14	28,0

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δηλώσουν το βαθμό απασχόλησης τους με την κτηνοτροφία. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 58,3% (N=28) δήλωσαν ότι απασχολούνται αποκλειστικά με την κτηνοτροφία, ενώ σχεδόν 2 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 41,7% (N=20) δήλωσαν ότι απασχολούνται με την κτηνοτροφία παράλληλα με τη γεωργία. Επίσης υπήρχαν και 2 συμμετέχοντες που δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση. Στη ερώτηση σχετικά με το αν έχουν άλλες γεωργικές δραστηριότητες, η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 36,7% (N=18) απάντησε ότι έχει ετήσιες καλλιέργειες, ενώ το 12,2% (N=6) ότι έχει δέντρα. Επίσης 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20,4% (N=10) απάντησαν ότι έχουν και ετήσιες καλλιέργειες αλλά και δέντρα, ενώ 3 στους 10, ποσοστό 30,6% (N=15) απάντησαν ότι δεν έχουν κάποια άλλη γεωργική δραστηριότητα. Τέλος υπήρχες και 1 από τους συμμετέχοντες που δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση.

Πίνακας 4.2: Κτηνοτροφικές και γεωργικές δραστηριότητες

		Συχνότητα	Ποσοστό
Βαθμός απασχόλησης με την κτηνοτροφία	Αποκλειστική	28	58,3
	Παράλληλα με γεωργία	20	41,7
Άλλες γεωργικές δραστηριότητες	Ετήσιες καλλιέργειες	18	36,7
	Δέντρα	6	12,2
	Ετήσιες καλλιέργειες και δέντρα	10	20,4
	Καμία	15	30,6

Τα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας ολοκληρώνονται με δύο ακόμα ερωτήσεις που αφορούν την οικογένεια των συμμετεχόντων. Έτσι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 44% (N=22) απάντησε ότι 2 μέλη της οικογένειας του απασχολούνται με την κτηνοτροφική της εκμετάλλευση, ενώ μόλις 1 στους 4, ποσοστό 26% (N=13) απάντησε

ότι απασχολείται μόνο ένα μέλος της οικογένειας. Επιπρόσθετα 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20% δήλωσε ότι με την κτηνοτροφική τους εκμετάλλευση απασχολούνται 3 μέλη της οικογένειας, ενώ μόλις το 10% (N=5) δήλωσε ότι απασχολούνται 4 μέλη της οικογένειας. Σε ότι αφορά τώρα το αν οι συμμετέχοντες θα πρότειναν στα παιδιά τους να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας, το 44,9% (N=22) απάντησε θετικά ενώ το 46,9% (N=23) απάντησε αρνητικά. Σε ότι αφορά τη συγκεκριμένη ερώτηση, 4 συμμετέχοντες (8,2%) απάντησαν πως δεν έχουν παιδιά, ενώ υπήρχε και 1 που δεν απάντησε καθόλου.

Πίνακας 4.3: Κτηνοτροφία και οικογένεια

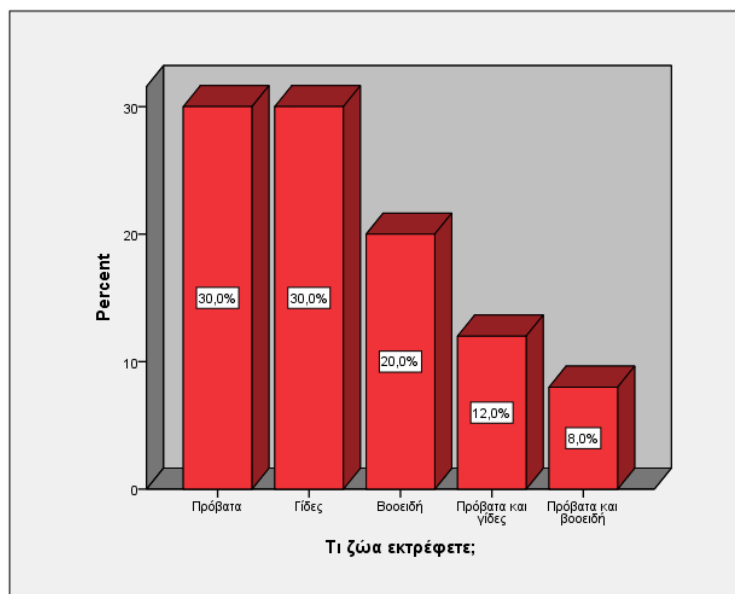
		Συχνότητα	Ποσοστό
Πόσα μέλη της οικογένειας απασχολούνται στην κτηνοτροφική σας εκμετάλλευση;	1	13	26,0
	2	22	44,0
	3	10	20,0
	4	5	10,0
Θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας;	Ναι	22	44,9
	Όχι	23	46,9
	δεν έχω παιδιά	4	8,2

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά από ερωτήσεις που αφορούν την κτηνοτροφία. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή συχνοτήτων με βάση τα είδη των ζώων που εκτρέφουν οι συμμετέχοντες.

Πίνακας 4.4: Τι ζώα εκτρέφετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πρόβατα	15	30,0
Γίδες	15	30,0
Βοοειδή	10	20,0
Πρόβατα και γίδες	6	12,0
Πρόβατα και βοοειδή	4	8,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει το 30% των συμμετεχόντων εκτρέφουν πρόβατα, ενώ με το ίδιο ποσοστό εμφανίζονται και όσοι εκτρέφουν γίδες. Επιπλέον 1 στους 5 συμμετέχοντες ποσοστό 20% δήλωσε ότι εκτρέφει βοοειδή, ενώ μόλις το 12% δήλωσε ότι εκτρέφει πρόβατα και γίδες. Τέλος όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί μόλις το 8% των συμμετεχόντων εκτρέφει πρόβατα και βοοειδή.



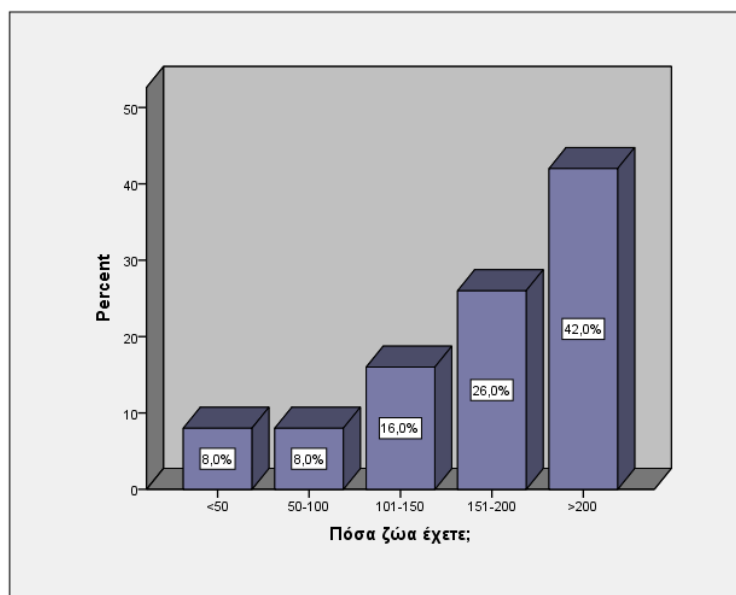
Γράφημα 4.1: Είδος ζώου που εκτρέφεται

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή των συμμετεχόντων με βάση το πλήθος των ζώων που ο καθένας τους εκτρέφει.

Πίνακας 4.5: Πόσα ζώα έχετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
<50	4	8,0
50-100	4	8,0
101-150	8	16,0
151-200	13	26,0
>200	21	42,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 42% εκτρέφει περισσότερα από 200 ζώα, ενώ 1 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 26% εκτρέφει από 151 μέχρι 200 ζώα. Επιπλέον όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί, το 16% των συμμετεχόντων εκτρέφει από 101 μέχρι και 150 ζώα, ενώ το 8% εκτρέφει από 50 μέχρι και 100 ζώα. Με το ίδιο ποσοστό 8% εμφανίζονται και οι συμμετέχοντες που εκτρέφουν κάτω από 50 ζώα.



Γράφημα 4.2: Αριθμός ζώων

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν αν διαθέτουν μεταξύ των ζώων που εκτρέφουν και ντόπιες φυλές. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.6: Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	37	74,0
Όχι	13	26,0
Σύνολο	50	100,0

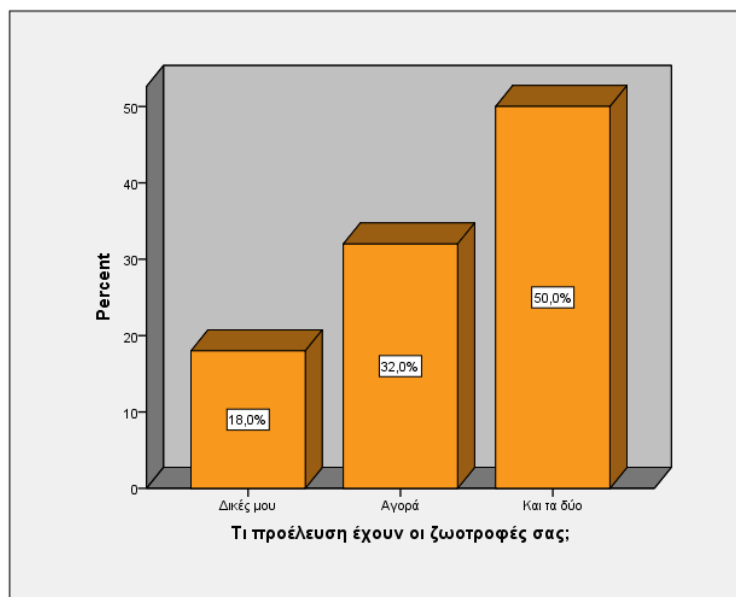
Όπως προκύπτει λοιπόν σχεδόν 3 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 74% δήλωσαν ότι έχουν ντόπιες φυλές, μεταξύ των ζώων που εκτρέφουν, ενώ μόλις το 26% δήλωσε ότι δεν έχει ντόπιες φυλές.

Από τον πίνακα που ακολουθεί προκύπτει ότι σχεδόν οι μισοί εκ των συμμετεχόντων, ποσοστό 52% ασκούν μόνιμη κτηνοτροφία, ενώ το 48% νομαδική.

Πίνακας 4.7: Η κτηνοτροφία που ασκείτε είναι

	Συχνότητα	Ποσοστό
Μόνιμη	26	52,0
Νομαδική	24	48,0
Σύνολο	50	100,0

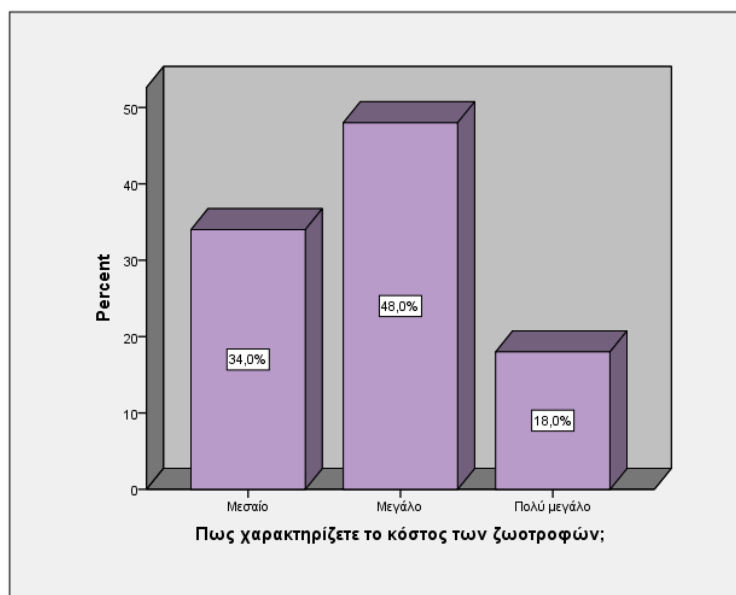
Στη συνέχεια των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν την προέλευση των ζωοτροφών που χρησιμοποιούν. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον γράφημα που ακολουθεί.



Γράφημα 4.3: Προέλευση ζωοτροφών

Όπως προκύπτει λοιπόν μόλις 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 18% χρησιμοποιεί ζωοτροφές δικής του προέλευσης, ενώ σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες ποσοστό 32% χρησιμοποιεί ζωοτροφές που αγοράζει από το εμπόριο. Τέλος οι μισοί συμμετέχοντες, ποσοστό 50% χρησιμοποιούν τόσο δικές τους όσο και ζωοτροφές που αγοράζουν από το εμπόριο.

Στο επόμενο γράφημα παρουσιάζεται η κατανομή του κόστους των ζωοτροφών σύμφωνα πάντα με τη γνώμη των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα.



Γράφημα 4.4: Άποψη σχετικά με το κόστος των ζωοτροφών

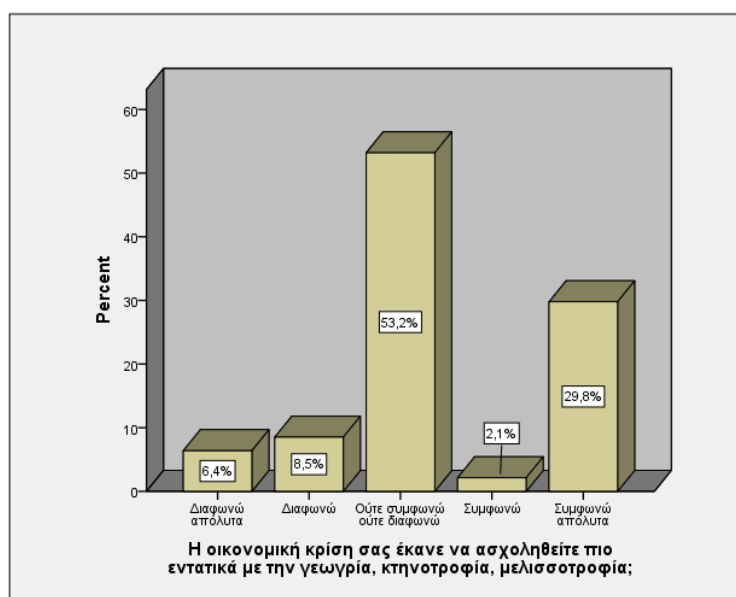
Έτσι προκύπτει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 48% θεωρεί ότι το κόστος των ζωοτροφών είναι μεγάλο, ενώ μόλις το 34%, σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες θεωρεί ότι το κόστος είναι μεσαίο. Τέλος το 18% πιστεύει ότι το κόστος των ζωοτροφών είναι πολύ μεγάλο.

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους με μία σειρά από ερωτήσεις που σχετίζονται τόσο με την κτηνοτροφία όσο και με τη γεωργία.

Πίνακας 4.8: Η οικονομική κρίση σας έκανε να ασχοληθείτε πιο εντατικά με την γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοτροφία;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Διαφωνώ απόλυτα	3	6,0	6,4
	Διαφωνώ	4	8,0	8,5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	25	50,0	53,2
	Συμφωνώ	1	2,0	2,1
	Συμφωνώ απόλυτα	14	28,0	29,8
	Σύνολο	47	94,0	100,0
Missing	System	3	6,0	
	Σύνολο	50	100,0	

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα οι μισοί και πλέον συμμετέχοντες, ποσοστό 53,2% διατηρούν μία ουδέτερη στάση σε ότι αφορά το αν η οικονομική κρίση τους έκανε να ασχοληθούν με την γεωργία, κτηνοτροφία και την μελισσοτροφία. Παράλληλα 3 στους 10 συμμετέχοντες, ποσοστό 29,8% συμφωνούν απόλυτα με τη συγκεκριμένη πρόταση, ενώ μόλις το 14,9% δηλώνει ότι διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα. Τέλος, όπως αποτυπώνεται και στο γράφημα που ακολουθεί υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 2,1% των συμμετεχόντων που δήλωσαν ότι συμφωνούν με το γεγονός ότι η οικονομική κρίση τους έκανε να ασχοληθούν με την γεωργία, κτηνοτροφία και την μελισσοτροφία. Να σημειωθεί ότι υπήρχαν και 3 συμμετέχοντες που δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση.



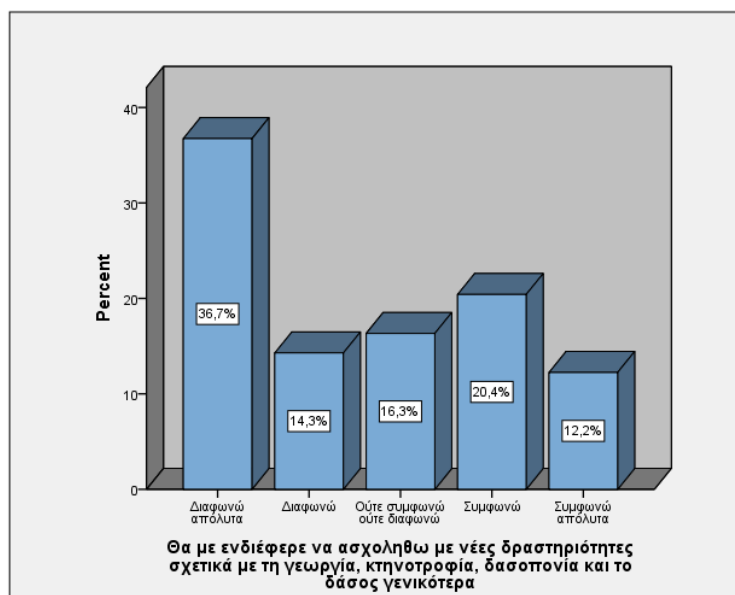
Γράφημα 4.5: Διερεύνηση της σχέσης της οικονομικής κρίσης με την εντατική ενασχόληση με τη γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοτροφία

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αν τους ενδιαφέρει να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με την γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα.

Πίνακας 4.9: Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Διαφωνώ απόλυτα	18	36,0	36,7
	Διαφωνώ	7	14,0	14,3
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	8	16,0	16,3
	Συμφωνώ	10	20,0	20,4
	Συμφωνώ απόλυτα	6	12,0	12,2
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
	Σύνολο	50	100,0	

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι μισοί συμμετέχοντες, ποσοστό 51% διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με το ότι ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με την γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα, ενώ σχεδόν 1 στους 3, ποσοστό 32,6% δηλώνει ότι συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα με κάτι τέτοιο. Τέλος υπάρχει και ένα όχι και τόσο μικρό ποσοστό της τάξης του 16,3%, όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί, που διατηρεί μια πιο ουδέτερη στάση και δηλώνει ότι ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση. Επίσης υπάρχει και ένας συμμετέχων που δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση.



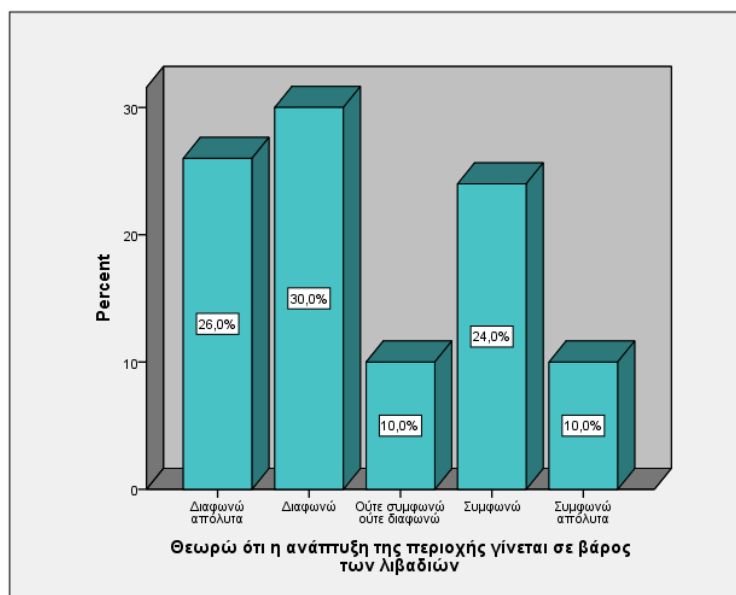
Γράφημα 4.6: Διερεύνηση της ύπαρξης ενδιαφέροντος για απασχόληση με νέες δραστηριότητες σχετικές με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

Ακολουθεί η κατανομή συχνοτήτων των συμμετεχόντων με βάση το αν θεωρούν ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών.

Πίνακας 4.10: Θεωρώ ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών

	Συχνότητα	Ποσοστό
Διαφωνώ απόλυτα	13	26,0
Διαφωνώ	15	30,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	5	10,0
Συμφωνώ	12	24,0
Συμφωνώ απόλυτα	5	10,0
Total	50	100,0

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 56% διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με το ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών, παρόλα αυτά όμως σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 34% συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με κάτι τέτοιο. Τέλος υπάρχει και ένα 10% των συμμετεχόντων που επιλέγει ουδετερότητα, δηλώνοντας πως ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση, όπως αποτυπώνεται και στο γράφημα που ακολουθεί.



Γράφημα 4.7: Διερεύνηση της θεώρησης εάν η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών

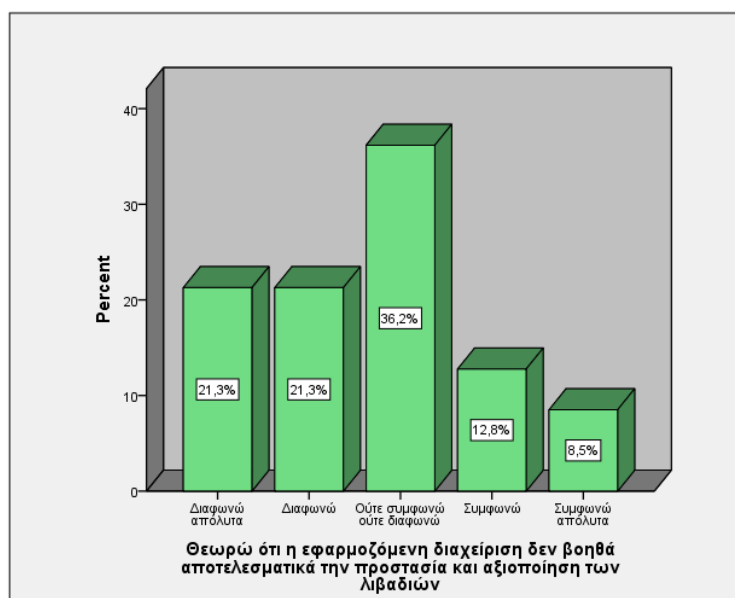
Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου, όσοι συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν στο αν θεωρούν ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.11: Θεωρώ ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Διαφωνώ απόλυτα	10	20,0	21,3
	Διαφωνώ	10	20,0	21,3
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	17	34,0	36,2
	Συμφωνώ	6	12,0	12,8
	Συμφωνώ απόλυτα	4	8,0	8,5
	Σύνολο	47	94,0	100,0
Missing	System	3	6,0	
	Σύνολο	50	100,0	

Όπως προκύπτει λοιπόν, η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 42,6% δηλώνει ότι διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με το ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών, ενώ αντίθετα μόλις 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 21,3% δηλώνει ότι συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα με

κάτι τέτοιο. Επιπρόσθετα σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 36,2% εμφανίζεται πιο μετριοπαθής, και δηλώνει πως ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση, όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί. Τέλος υπάρχουν και 3 συμμετέχοντες που δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση.



Γράφημα 4.8: Διερεύνηση της θεώρησης εάν η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών

Η επόμενη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορούσε το αν οι επισκέπτες στα λιβάδια (πεζοπόροι, σχολεία, κ.α.) ενοχλούν τους συμμετέχοντες. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 4.12: Οι επισκέπτες στα λιβάδια (πεζοπόροι, σχολεία) σας ενοχλούν;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Διαφωνώ απόλυτα	43	86,0
Διαφωνώ	6	12,0
Συμφωνώ απόλυτα	1	2,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει λοιπόν σχεδόν το σύνολο των συμμετεχόντων, ποσοστό 98% δήλωσε ότι διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με το ότι οι επισκέπτες στα λιβάδια (πεζοπόροι, σχολεία, κ.α.) τους ενοχλούν, ενώ μόλις το 2% απάντησε πως ούτε διαφωνεί αλλά ούτε συμφωνεί με κάτι τέτοιο.

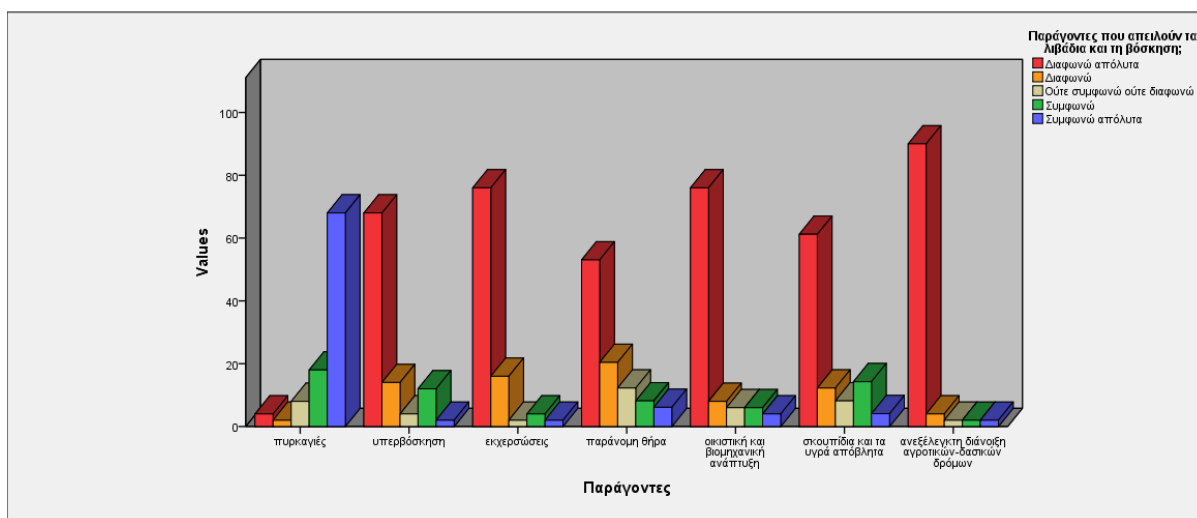
Ακολουθεί μία σειρά ερωτήσεων που σχετίζονται με παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δηλώνει το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας με τους συγκεκριμένους παράγοντες.

Πίνακας 4.13: Παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση

			Παράγοντες						
			πυρκαγιές	υπερβόσκηση	εκχερνώσεις	παράνομη θήρα	οικιστική και βιομηχανική ανάπτυξη	σκοιπίδια και τα υγρά απόβλητα	ανεξέλεγκτη διάνομιση αγροτικών-δασικών δρόμων
Βαθμός συμφωνίας ή διαφωνίας	Διαφωνώ απόλυτα	Count	2	34	38	26	38	30	45
		% within Παράγοντες	4,0%	68,0%	76,0%	53,1%	76,0%	61,2%	90,0%
	Διαφωνώ	Count	1	7	8	10	4	6	2
		% within Παράγοντες	2,0%	14,0%	16,0%	20,4%	8,0%	12,2%	4,0%
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Count	4	2	1	6	3	4	1
		% within Παράγοντες	8,0%	4,0%	2,0%	12,2%	6,0%	8,2%	2,0%
	Συμφωνώ	Count	9	6	2	4	3	7	1
		% within Παράγοντες	18,0%	12,0%	4,0%	8,2%	6,0%	14,3%	2,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	34	1	1	3	2	2	1
		% within Παράγοντες	68,0%	2,0%	2,0%	6,1%	4,0%	4,1%	2,0%
Total	Count	50	50	50	49	50	49	50	
	% within Παράγοντες	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Όπως γίνεται εμφανές και από το γράφημα που ακολουθεί σχεδόν για όλους τους παράγοντες οι συμμετέχοντες διαφωνούν απόλυτα με το γεγονός ότι αποτελούν απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση. Εξάιρεση αποτελούν οι πυρκαγιές, όπου το 86% των συμμετεχόντων συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα ότι αποτελούν απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση. Πιο αναλυτικά για τους υπόλοιπους παράγοντες, το 90% των συμμετεχόντων διαφωνεί απόλυτα με το ότι η ανεξέλεγκτη διάνομιση αγροτικών-δασικών

δρόμων αποτελεί απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση, ενώ το 73,4% διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα ότι και τα σκουπίδια και τα υγρά απόβλητα είναι μία ανάλογη απειλή. Επιπλέον το 73,5% των συμμετεχόντων διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με το ότι η παράνομη θήρα αποτελεί απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση, ενώ το 92% επίσης διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με το ότι οι εκχερσώσεις είναι μία τέτοια απειλή. Τέλος το 82% των συμμετεχόντων διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με το ότι η υπερβόσκηση αποτελεί απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση. Για όλους τους παραπάνω παράγοντες τα ποσοστά συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας κυμαίνονται από 10% μέχρι 15%, ενώ τα ποσοστά των συμμετεχόντων που διατηρούν μια πιο ουδέτερη στάση και δηλώνουν, πως ούτε συμφωνούν αλλά ούτε διαφωνούν με τους παράγοντες, που αποτελούν απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση, δεν ξεπερνούν το 8,2% (υψηλότερο ποσοστό που εμφανίζει ο παράγοντας της παράνομης θύρας).



Γράφημα 4.9: Παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση

Στη συνέχεια ακολουθούν μία σειρά ερωτήσεων οικονομικής φύσεως, τόσο σχετικά με τα έξοδα της κτηνοτροφίας, όσο και με τα έσοδα από αυτή. Η πρώτη ερώτηση αφορά τη διάθεση της παραγωγής στην αγορά.

Πίνακας 4.14: Πόσο δυσκολεύεστε να διαθέσετε την κτηνοτροφική σας παραγωγή;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Εύκολα	38	76,0
Δύσκολα	11	22,0
Δύσκολα έως πολύ δύσκολα	1	2,0
Σύνολο	50	100,0

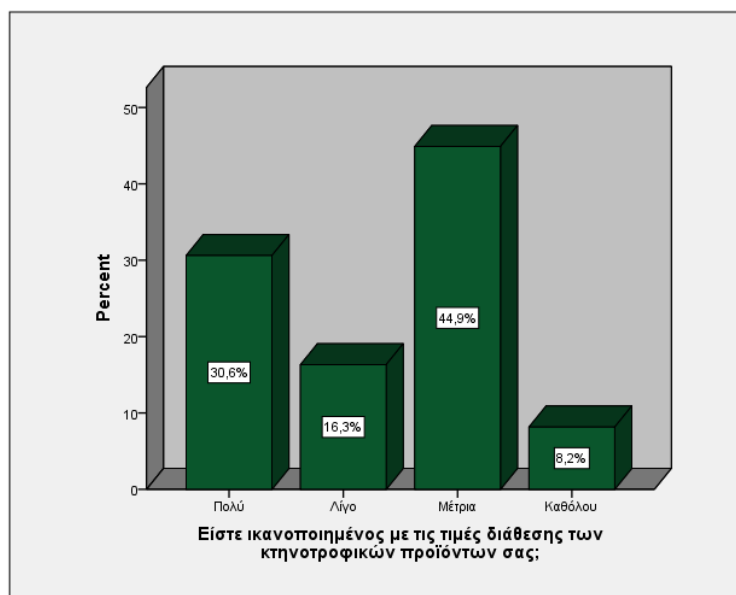
Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα σχεδόν 3 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 76% δηλώνουν ότι δεν δυσκολεύονται να διαθέσουν την κτηνοτροφική τους παραγωγή, ενώ αντίθετα το 22% δηλώνει ότι δυσκολεύετε. Τέλος υπάρχει και ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 2% που δηλώνει ότι δυσκολεύετε πάρα πολύ διαθέσει την κτηνοτροφική παραγωγή του.

Ακολουθεί ο πίνακας που παρουσιάζει την ικανοποίηση των συμμετεχόντων από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων.

Πίνακας 4.15: Είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Πολύ	15	30,0	30,6
	Λίγο	8	16,0	16,3
	Μέτρια	22	44,0	44,9
	Καθόλου	4	8,0	8,2
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
Σύνολο		50	100,0	

Έτσι η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 44,9% δηλώνει ότι μέτρια ικανοποιημένη από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών της προϊόντων, ενώ μόλις 3 στους 10 συμμετέχοντες, ποσοστό 30,6% δηλώνουν ότι είναι πολύ ικανοποιημένοι από τις τιμές αυτές. Αντίθετα το 8,2% δηλώνει ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών του προϊόντων, ενώ σχεδόν το διπλάσιο ποσοστό 16,3% δηλώνει ότι είναι λίγο ικανοποιημένο από τις συγκεκριμένες τιμές. Η ικανοποίηση των συμμετεχόντων αποτυπώνεται ξεκάθαρα και στο γράφημα που ακολουθεί, ενώ πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρχε και 1 συμμετέχων που δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση.



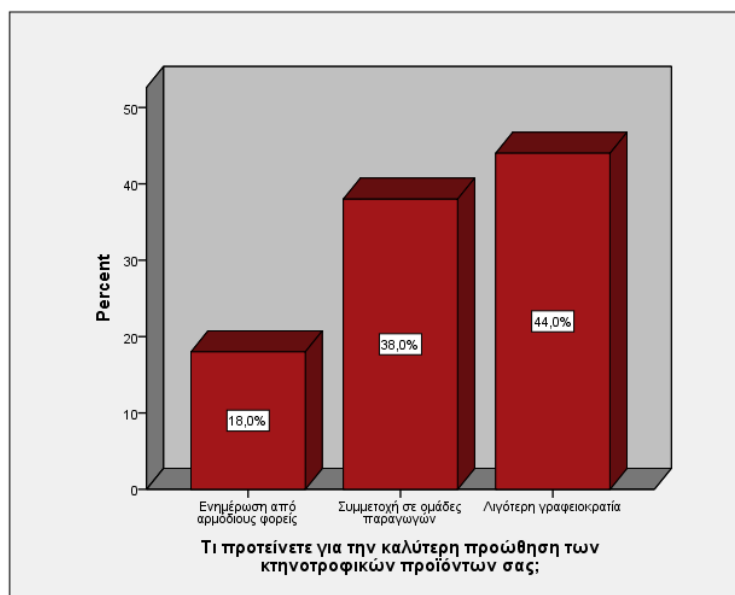
Γράφημα 4.10: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Είστε ικανοποιημένοι με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;»

Σε ότι αφορά την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων συνοψίζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.16: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ενημέρωση από αρμόδιους φορείς	9	18,0
Συμμετοχή σε ομάδες παραγωγών	19	38,0
Λιγότερη γραφειοκρατία	22	44,0
Σύνολο	50	100,0

Έτσι το 44% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερη γραφειοκρατία, ενώ το 38% δηλώνει ότι πρέπει να υπάρχει συμμετοχή σε ομάδες παραγωγών. Τέλος μόλις το 18% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι για να υπάρχει καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων πρέπει να υπάρχει ενημέρωση από τους αρμόδιους φορείς. Το γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνει τις απόψεις των συμμετεχόντων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.



Γράφημα 4.11: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;»

Στη συνέχεια της ανάλυσης ακολουθεί ο πίνακας κατανομής συχνοτήτων των απαντήσεων των συμμετεχόντων στο αν τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων.

Πίνακας 4.17: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	26	52,0
Όχι	24	48,0
Σύνολο	50	100,0

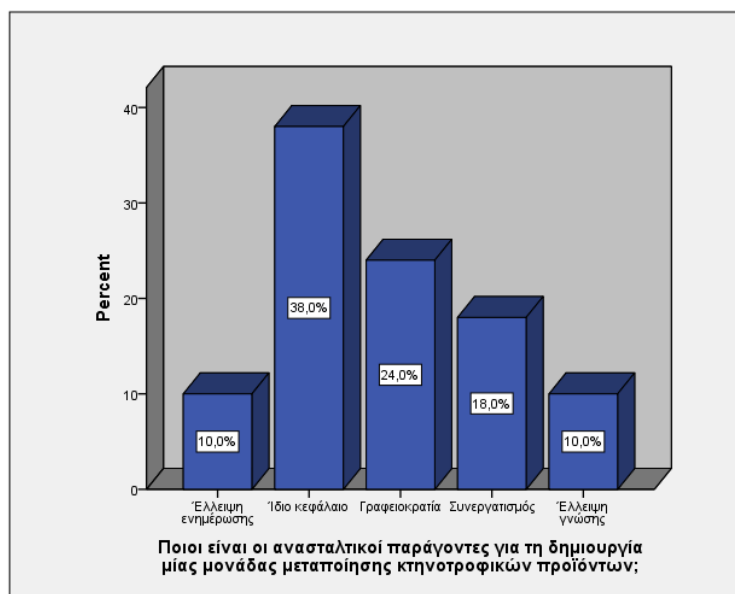
Όπως προκύπτει λοιπόν από τον παραπάνω πίνακα, οι συμμετέχοντες εμφανίζονται διχασμένοι, με το 52% να δηλώνει ότι τον ενδιαφέρει η δημιουργία μιας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, ενώ το 48% να δηλώνει ότι κάτι τέτοιο δεν τον ενδιαφέρει.

Και η επόμενη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορά τη μεταποίηση κτηνοτροφικών προϊόντων, με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων να παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 4.18: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Ποιοι είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Έλλειψη ενημέρωσης	5	10,0
Ίδιο κεφάλαιο	19	38,0
Γραφειοκρατία	12	24,0
Συνεργατισμός	9	18,0
Έλλειψη γνώσης	5	10,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει, λοιπόν, σχεδόν 2 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 38% θεωρεί ότι ανασταλτικός παράγοντας στη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης προϊόντων είναι η έλλειψη του ίδιου του κεφαλαίου, ενώ 1 στους 4, ποσοστό 24% θεωρεί ότι είναι η γραφειοκρατία. Επιπρόσθετα το 10% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι η έλλειψη ενημέρωσης είναι ανασταλτικός παράγοντας στη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης προϊόντων, ενώ με το ίδιο ποσοστό εμφανίζονται και όσοι συμμετέχοντες θεωρούν ότι ο ανασταλτικός αυτός παράγοντας είναι η έλλειψη γνώσης. Τέλος, όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί, το 18% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ο συνεργατισμός αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης προϊόντων.



Γράφημα 4.12: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Ποιοι είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη δημιουργία μίας μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;»

Ακολουθεί ο πίνακας κατανομής συχνότητων που αφορά το αν οι συμμετέχοντες θέλουν να λαμβάνουν ή λαμβάνουν ήδη κάποια επιδότηση-ενίσχυση.

Πίνακας 4.19: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Θα θέλατε να πάρετε ενισχύσεις-επιδότησεις;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	7	14,0
Όχι	2	4,0
Λαμβάνω ήδη	41	82,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 82% δηλώνει ότι λαμβάνει ήδη κάποιου είδους ενίσχυση-επιχορήγηση, ενώ το 14% δηλώνει ότι θέλει να λάβει κάποιου τέτοιου είδους ενίσχυση. Μόλις το 4% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι δεν επιθυμεί να λαμβάνει κάποιου είδους ενίσχυση-επιχορήγηση.

Εν συνεχεία παρουσιάζονται οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες σχετικά με το είδος της κτηνοτροφικής μονάδας που έχουν.

Πίνακας 4.20: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Η κτηνοτροφική σας μονάδα είναι:»

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Σύγχρονη	13	26,0	26,5
	Παραδοσιακή	36	72,0	73,5
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
Σύνολο		50	100,0	

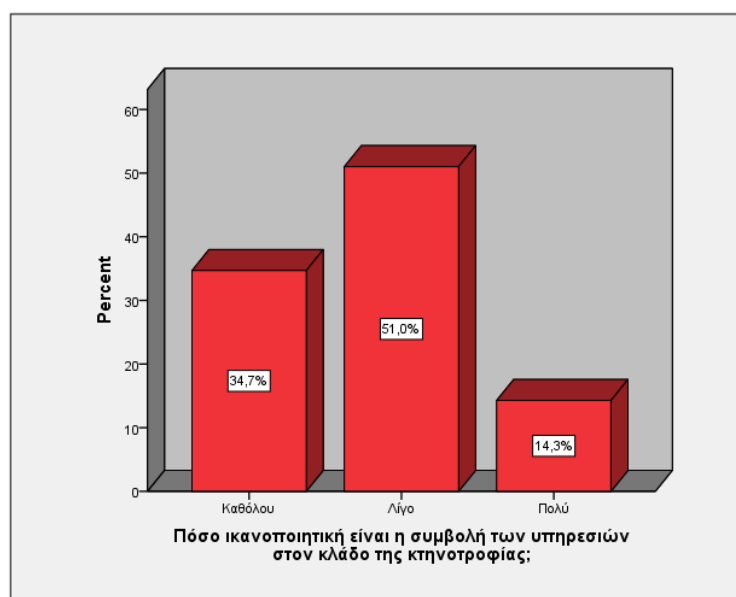
Όπως είναι εμφανές από τον παραπάνω πίνακα, σχεδόν 3 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 73,5% δηλώνει ότι έχει μία παραδοσιακή κτηνοτροφική μονάδα, ενώ μόλις 1 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 26,5% δηλώνει ότι έχει μία σύγχρονη κτηνοτροφική μονάδα. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι 1 εκ των συμμετεχόντων δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο αν είναι ικανοποιητική η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας. Οι απαντήσεις τους παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.21: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Πόσο ικανοποιητική είναι η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας;»

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Καθόλου	17	34,0	34,7
	Λίγο	25	50,0	51,0
	Πολύ	7	14,0	14,3
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
Σύνολο		50	100,0	

Όπως προκύπτει, οι μισοί εκ των συμμετεχόντων, ποσοστό 51% δηλώνουν λίγο ικανοποιημένοι από τη συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας, ενώ μόλις το 14,3% δήλωσε ότι είναι πολύ ικανοποιημένο. Επιπλέον σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 34,7% δηλώνει ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένος από τη συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας, όπως φαίνεται και από το γράφημα που ακολουθεί, ενώ υπάρχει και ένας συμμετέχων ο οποίος δεν απάντησε στην συγκεκριμένη ερώτηση.



Γράφημα 4.13: Πόσο ικανοποιητική είναι η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας;

Το πόσο ενημερωμένοι είναι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα οι συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.22: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Πόσο είστε ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;»

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Καθόλου	15	30,0	31,9
	Λίγο	27	54,0	57,4
	Πολύ	5	10,0	10,6
	Σύνολο	47	94,0	100,0
Missing	System	3	6,0	
Σύνολο		50	100,0	

Όπως προκύπτει η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 57,4% δηλώνουν ότι είναι λίγο ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα, ενώ 3 στους 10, ποσοστό 31,9% δηλώνουν ότι δεν είναι καθόλου ενημερωμένοι σχετικά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι μόλις 1 στους 10 συμμετέχοντες, ποσοστό 10,6% δήλωσαν ότι είναι πολύ ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα. Τέλος στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν απάντησαν 3 συμμετέχοντες.

Η επόμενη ερώτηση του ερωτηματολογίου σχετίζεται επίσης με θέματα ενημέρωσης και πιο συγκεκριμένα οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν γνωρίζουν τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.23: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Γνωρίζετε τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027;»

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	8	16,0	16,3
	Όχι	41	82,0	83,7
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
Σύνολο		50	100,0	

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 83,7% δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027, ενώ μόλις το 16,3% των συμμετεχόντων απάντησε πως δεν γνωρίζει τις δράσεις του συγκεκριμένου προγράμματος. Επίσης την συγκεκριμένη ερώτηση δεν την απάντησε 1 εκ των συμμετεχόντων.

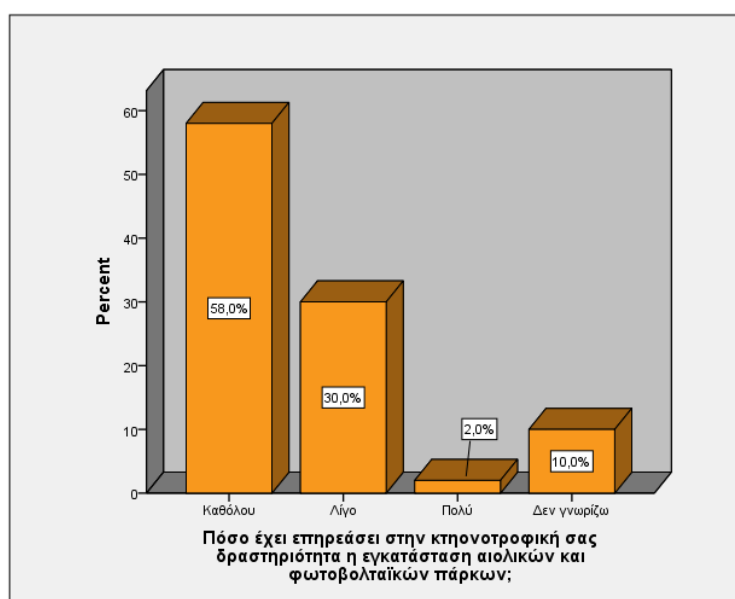
Η επόμενη ομάδα ερωτήσεων αφορά τα λιβάδια και τους τόπους βόσκησης. Πιο συγκεκριμένα η ερώτηση που ακολουθεί παρουσιάζει την άποψη των συμμετεχόντων

σχετικά με το αν η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων επηρεάζει την κτηνοτροφική τους δραστηριότητα.

Πίνακας 4.24: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Πόσο έχει επηρεάσει στην κτηνοτροφική σας δραστηριότητα η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	29	58,0
Λίγο	15	30,0
Πολύ	1	2,0
Δεν γνωρίζω	5	10,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 58% δήλωσαν ότι η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων δεν επηρεάζει καθόλου επηρεάζει την κτηνοτροφική τους δραστηριότητα, ενώ 3 στους 10, ποσοστό 30% δήλωσαν ότι την επηρεάζει λίγο. Μόλις το 2% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων επηρεάζει πολύ την κτηνοτροφική τους δραστηριότητα, ενώ υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 10% που δήλωσε ότι δεν γνωρίζει να απαντήσει στην ερώτηση. Οι απόψεις των συμμετεχόντων παρουσιάζονται και στο γράφημα που ακολουθεί.



Γράφημα 4.14: Πόσο έχει επηρεάσει στην κτηνοτροφική σας δραστηριότητα η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων;

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την κατανομή συχνότητων των απαντήσεων των συμμετεχόντων σχετικά με αν πιστεύουν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης θα λύσουν το πρόβλημα στην κτηνοτροφία.

Πίνακας 4.25: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία;»

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Έγκυρα	Ναι	22	44,0	44,9
	Όχι	10	20,0	20,4
	Μερικά	17	34,0	34,7
	Σύνολο	49	98,0	100,0
Missing	System	1	2,0	
Σύνολο		50	100,0	

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 44,9% να πιστεύουν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης θα λύσουν το πρόβλημα στην κτηνοτροφία, ενώ αντίθετη άποψη έχει 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20,4%. Επιπλέον σχεδόν 1 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 34,7% δήλωσε ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης θα λύσουν μερικώς το πρόβλημα στην κτηνοτροφία. Τέλος και σε αυτή την ερώτηση δεν απάντησε ένας από τους συμμετέχοντες.

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να απαντήσουν στο αν υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.26: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	37	74,0
Όχι	13	26,0
Σύνολο	50	100,0

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι 3 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 74% δήλωσαν ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές, ενώ μόλις 1 στους 4 συμμετέχοντες, ποσοστό 26% δήλωσαν ότι δεν υπάρχει τέτοια ανάγκη.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αν κρίνουν αναγκαία τη λειτουργία πιστοποιημένων σφαγείων κοντά στον τόπο παραγωγής.

Πίνακας 4.27: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Κρίνετε αναγκαιότητα λειτουργίας πιστοποιημένων σφαγείων κοντά στον τόπο παραγωγής;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	47	94,0
Όχι	2	6,0
Σύνολο	50	100,0

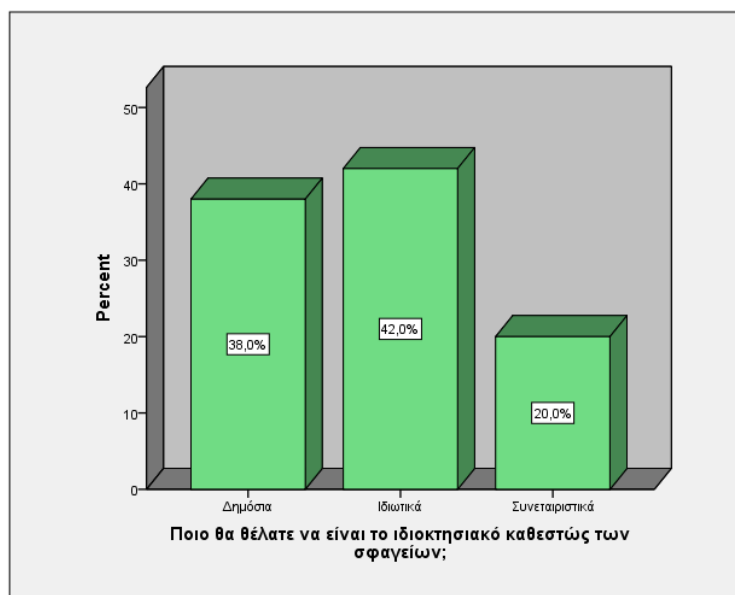
Όπως προκύπτει, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ποσοστό 94% δηλώνει ότι είναι αναγκαία η λειτουργία πιστοποιημένων σφαγείων κοντά στον τόπο παραγωγής, ενώ μόλις το 6% δήλωσε το αντίθετο.

Η παραπάνω ερώτηση συμπληρώνεται από την ακόλουθη, που αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων.

Πίνακας 4.28: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Ποιο θα θέλατε να είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημόσια	19	38,0
Ιδιωτικά	21	42,0
Συνεταιριστικά	10	20,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει λοιπόν από τον παραπάνω πίνακα οι συμμετέχοντες εμφανίζονται διχασμένοι, με το 42% εξ αυτών να θεωρεί ότι τα πιστοποιημένα σφαγεία θα πρέπει να είναι ιδιωτικά, ενώ το 38% θεωρεί ότι θα πρέπει να είναι δημόσια. Επιπρόσθετα 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20% θεωρεί ότι τα πιστοποιημένα σφαγεία που θα βρίσκονται κοντά στον τόπο παραγωγής θα πρέπει να είναι συνεταιριστικά. Οι απόψεις αυτές των συμμετεχόντων αποτυπώνονται και στο γράφημα που ακολουθεί.



Γράφημα 4.15: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Ποιο θα θέλατε να είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων;»

Η τελευταία ερώτηση που σχετίζεται με τα πιστοποιημένα σφαγεία, αφορά το κατά πόσο είναι διατεθειμένοι οι συμμετέχοντες να καλύψουν το κόστος λειτουργίας ενός τέτοιου σφαγείου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 4.29: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Είστε διατεθειμένοι να καλύψετε το κόστος λειτουργίας ενός σφαγείου;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	35	70,0
Όχι	15	30,0
Σύνολο	50	100,0

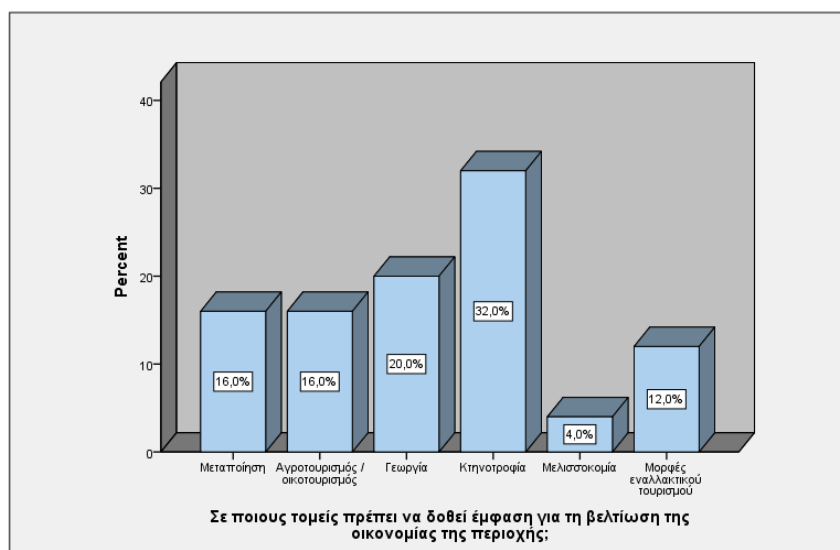
Όπως προκύπτει λοιπόν μόλις το 70% των συμμετεχόντων, δήλωσε ότι είναι διατεθειμένο να καλύψει το κόστος λειτουργίας ενός πιστοποιημένου σφαγείου, ενώ αντίθετα 3 στους 10 συμμετέχοντες, ποσοστό 30% δήλωσαν ότι δεν είναι διατεθειμένοι να κάνουν κάτι τέτοιο.

Τέλος ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει τους τομείς που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής, σύμφωνα πάντα με τις απόψεις των όσων συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα.

Πίνακας 4.30: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;»

	Συχνότητα	Ποσοστό
Μεταποίηση	8	16,0
Αγροτουρισμός / οικότουρισμός	8	16,0
Γεωργία	10	20,0
Κτηνοτροφία	16	32,0
Μελισσοκομία	2	4,0
Μορφές εναλλακτικού τουρισμού	6	12,0
Σύνολο	50	100,0

Όπως προκύπτει η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ποσοστό 32% θεωρούν ότι ο τομέας στον οποίο πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής είναι η κτηνοτροφία, ενώ 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20% θεωρούν ότι είναι η γεωργία. Επιπλέον το 16% των συμμετεχόντων πιστεύει ότι ο τομέας στον οποίο πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής είναι μεταποίηση, ενώ με το ίδιο ποσοστό εμφανίζεται και ο τομέας του αγροτουρισμού/οικότουρισμού. Τέλος το 12% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ο τομέας που πρέπει να δοθεί έμφαση είναι μορφές εναλλακτικού τουρισμού, ενώ μόλις το 2% των συμμετεχόντων απάντησε ότι ο τομέας αυτός είναι η μελισσοκομία. Οι απόψεις των συμμετεχόντων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα αποτυπώνονται και στο γράφημα που ακολουθεί.



Γράφημα 4.16: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;»

4.2 Συσχετίσεις

Στη συνέχεια της ανάλυσης παρουσιάζονται μία σειρά από συσχετίσεις, μεταξύ των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, με στόχο την καλύτερη κατανόηση των απόψεων των συμμετεχόντων. Παράλληλα με τον πίνακα κατανομής ποσοστών μεταξύ των ερωτήσεων, παρουσιάζεται το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 και το τεστ συσχέτισης. Αρχικά παρουσιάζεται ο πίνακας συσχετίσεων που αφορούν την ηλικία των συμμετεχόντων και τους τομείς που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής.

Πίνακας 4.31: Απαντήσεις στην ερώτηση: «Κατανομή ποσοστών ηλικίας σε σχέση με τους τομείς που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;»

		Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής;						
		Μεταποίηση	Αγροτουρισμός οικοτουρισμός	Γεωργία	Κτηνοτροφία	Μελισσοκομία	Μορφές εναλλακτικού τουρισμού	Σύνολο
Ηλικία	<30		100,00%					100,00%
	30-49	27,80 %	22,20%	16,70 %	16,70 %	5,60%	11,10%	100,00%
	50-67	10,70 %	10,70%	25,00 %	39,30 %	3,60%	10,70%	100,00%
	>67				66,70 %		33,30%	100,00%
	Σύνολο	16,00 %	16,00%	20,00 %	32,00 %	4,00%	12,00%	100,00%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα το σύνολο των συμμετεχόντων ηλικίας κάτω των 30 ετών θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στον αγροτουρισμό/οικοτουρισμό, ενώ αντίθετα η πλειονότητα των συμμετεχόντων ηλικίας από 30 μέχρι και 49 ετών θεωρεί ότι η λύση βρίσκεται στη μεταποίηση. Επίσης 1 στους 5 συμμετέχοντες ηλικίας από 30 μέχρι και 49 ετών θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στον αγροτουρισμό/οικοτουρισμό, ενώ το 16,7% στη γεωργία. Με το ίδιο ποσοστό εμφανίζονται και οι συμμετέχοντες που θεωρούν ότι πρέπει να δοθεί βάση στην κτηνοτροφία. Σε ότι αφορά τώρα του συμμετέχοντες ηλικίας από 50 μέχρι και 67 ετών, 2 στους 3, ποσοστό 66,7% θεωρούν ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στην κτηνοτροφία, ενώ μόλις 1 στους 3 θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Τέλος σε ότι αφορά τους

συμμετέχοντες άνω των 67 ετών, στην πλειονότητά τους, ποσοστό 32% θεωρούν ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στον τομέα της κτηνοτροφίας, ενώ 1 στους 5, ποσοστό 20% θεωρεί ότι ο τομέας που θα βελτιώσει την οικονομία είναι η γεωργία. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.32: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Ηλικία και Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,578 ^a	15	0,482
Likelihood Ratio	14,048	15	0,522
Linear-by-Linear Association	4,869	1	0,027
N of Valid Cases	50		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,482 > 0,05$ επομένως η ηλικία και το ποιον τομέα θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής είναι ανεξάρτητα. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.33: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Ηλικία και Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	0,282	0,116	2,362	0,018
N of Valid Cases	50			

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,282 κάτι που δηλώνει ασθενή και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,018 < 0,05$.

Στη συνέχεια ακολουθεί ο πίνακας με την κατανομή των συμμετεχόντων με βάση την προέλευση των ζωοτροφών που χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες και του αν θεωρούν ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές.

Πίνακας 4.34: Κατανομή ποσοστών της προέλευσης που έχουν οι ζωοτρόφες με το αν υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

		Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές;		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
Τι προέλευση έχουν οι ζωοτρόφες σας;	Δικές μου	33,3%	66,7%	100,0%
	Αγορά	81,3%	18,8%	100,0%
	Και τα δύο	84,0%	16,0%	100,0%
Σύνολο		74,0%	26,0%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα από τους συμμετέχοντες που χρησιμοποιούν δικές τους ζωοτρόφες, 1 στους 3, ποσοστό 33,3% θεωρεί ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές, ενώ 2 στους 3, ποσοστό 66,7% θεωρούν ακριβώς το αντίθετο. Σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που αγοράζουν τις ζωοτρόφες τους, στην μεγάλη τους πλειοψηφία, ποσοστό 81,3% θεωρούν ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές, ενώ μόλις το 18,8% έχει αντίθετη άποψη. Τέλος αντίστοιχα είναι κατά τα συμπεράσματα για τους συμμετέχοντες που αγοράζουν ζωοτρόφες, αλλά χρησιμοποιούν και δικές τους. Έτσι το 84% θεωρεί ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές, ενώ αντίθετη γνώμη έχει μόλις το 16%. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.35: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Προέλευση ζωοτροφών και Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,472 ^a	2	0,009
Likelihood Ratio	8,422	2	0,015
Linear-by-Linear Association	6,692	1	0,010
N of Valid Cases	50		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,009 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.36: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Προέλευση ζωοτροφών και Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	-0,319	0,136	-2,194	0,028
N of Valid Cases		50			

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι -0,319 κάτι που δηλώνει μέτρια και αρνητική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,028 < 0,05$.

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει το βαθμό δυσκολίας διάθεσης της κτηνοτροφικής παραγωγής των συμμετεχόντων σε σχέση με το αν είναι οι ίδιοι ικανοποιημένοι από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων τους.

Πίνακας 4.37: Κατανομή ποσοστών της δυσκολίας διάθεσης της κτηνοτροφικής παραγωγής και της ικανοποίησης με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων

		Είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;				Σύνολο
		Πολύ	Λίγο	Μέτρια	Καθόλου	
Πόσο	Εύκολα	36,8%	18,4%	42,1%	2,6%	100,0%
δυσκολεύεστε	Δύσκολα	10,0%	10,0%	60,0%	20,0%	100,0%
να διαθέσετε	Δύσκολα έως				100,0%	100,0%
την	πολύ					
κτηνοτροφική	δύσκολα					
σας						
παραγωγή;						
Σύνολο		30,6%	16,3%	44,9%	8,2%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι συμμετέχοντες που δηλώνουν ότι δεν δυσκολεύονται να διαθέσουν την κτηνοτροφική τους παραγωγή, σε ποσοστό 36,8% είναι πολύ ικανοποιημένοι από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων τους, ενώ το 42,1% δηλώνει ότι είναι μέτρια ικανοποιημένο. Σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που δηλώνουν ότι διαθέτουν δύσκολα την κτηνοτροφική τους παραγωγή, σε ποσοστό 60% δηλώνουν ότι είναι μέτρια ικανοποιημένοι από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων τους, ενώ 1 στους 5, ποσοστό 20% δηλώνουν πως δεν είναι καθόλου

ικανοποιημένοι. Τέλος σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι δυσκολεύονται πάρα πολύ να διαθέσουν την κτηνοτροφική τους παραγωγή, στο σύνολό τους, ποσοστό 100% δηλώνουν ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων τους. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.38: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Δυσκολία διάθεσης κτηνοτροφικής παραγωγής Ικανοποίηση από τις τιμές διάθεσης

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,182 ^a	6	0,009
Likelihood Ratio	11,414	6	0,076
Linear-by-Linear Association	7,798	1	0,005
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,009 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.39: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Δυσκολία διάθεσης κτηνοτροφικής παραγωγής Ικανοποίηση από τις τιμές διάθεσης

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	0,361	0,115	2,692	0,007
N of Valid Cases	49			

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,361 κάτι που δηλώνει μέτρια και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,007 < 0,05$.

Ακολουθεί η συσχέτιση μεταξύ του είδους της κτηνοτροφίας που ασκούν οι συμμετέχοντες και του τι προτείνουν για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών τους προϊόντων. Τα αποτελέσματα αυτής της συσχέτισης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 4.40: Κατανομή του ποσοστού που προτείνεται για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων και του είδους της κτηνοτροφίας που ασκείται

		Η κτηνοτροφία που ασκείτε είναι		Σύνολο
		Μόνιμη	Νομαδική	
Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας;	Ενημέρωση από αρμόδιους φορείς	100,0%		100,0%
	Συμμετοχή σε ομάδες παραγωγών	47,4%	52,6%	100,0%
	Λιγότερη γραφειοκρατία	36,4%	63,6%	100,0%
Σύνολο		52,0%	48,0%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα οι συμμετέχοντες που προτείνουν την ενημέρωση από τους φορείς, για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών τους προϊόντων, στο σύνολό τους, ποσοστό 100% ασκούν μόνιμη κτηνοτροφία. Αντίθετα οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι η καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών τους προϊόντων θα γίνει μέσα από τη συμμετοχή τους σε ομάδες παραγωγών, σε ποσοστό 52,6% ασκούν νομαδική κτηνοτροφία, ενώ το 47,4% ασκεί μόνιμη κτηνοτροφία. Τέλος οι συμμετέχοντες που θεωρούν ότι η καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών τους προϊόντων θα γίνει μέσα από λιγότερη γραφειοκρατία, σχεδόν 2 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 63,6% ασκεί νομαδική κτηνοτροφία, ενώ μόλις 1 στους 3, ποσοστό 36,4% ασκεί μόνιμη κτηνοτροφία. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.41: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων και Είδος κτηνοτροφίας

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,626 ^a	2	0,005
Likelihood Ratio	14,107	2	0,001
Linear-by-Linear Association	8,560	1	0,003
N of Valid Cases	50		

Όπως προκύπτει η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,005 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.42: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων και Είδος κτηνοτροφίας

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	0,374	0,114	3,177	0,001
N of Valid Cases		50			

Από τον πίνακα του τεστ συσχέτισης προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,374 κάτι που δηλώνει μέτρια και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,001 < 0,05$.

Ακολουθεί ο πίνακας κατανομής των συμμετεχόντων με βάση το αν θα τους ενδιέφερε η δημιουργία μίας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και του αν θα πρότειναν στα παιδιά τους να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας.

Πίνακας 4.43: Κατανομή ποσοστών του ενδιαφέροντος δημιουργίας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και της δραστηριοποίησης των απογόνων τους στον τομέα της κτηνοτροφίας

	Θα προτείνετε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας;			Σύνολο
	Ναι	Όχι	δεν έχω παιδιά	
Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;	Ναι	56,0%	44,0%	100,0%
	Όχι	33,3%	50,0%	16,7 %
Σύνολο		44,9%	46,9%	8,2%
				100,0%

Σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν μία οικογενειακή ή μικρή μονάδα μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, σε ποσοστό 56% θα πρότειναν στα παιδιά τους να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας, ενώ το 44% δε θα το έκανε. Για τους συμμετέχοντες τώρα που δεν ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν μία οικογενειακή ή μικρή μονάδα μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, μόλις 1 στους 3, ποσοστό 33,3% θα πρότειναν στα παιδιά τους να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας, ενώ οι μισοί εξ αυτών, ποσοστό 50% δε θα το έκαναν. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.44: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,662 ^a	2	0,059
Likelihood Ratio	7,226	2	0,027
Linear-by-Linear Association	4,690	1	0,030
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,059 > 0,05$ επομένως οι δύο υπό εξέταση ερωτήσεις είναι ανεξάρτητες. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.45: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα προτείνατε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	0,281	0,127	2,161	0,031
N of Valid Cases	49			

Από τον πίνακα του τεστ συσχέτισης προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,281 κάτι που δηλώνει ασθενής και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,031 < 0,05$.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την κατανομή των συμμετεχόντων με βάση το αν ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και του αν ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα.

Πίνακας 4.46: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του ενδιαφέροντος δημιουργίας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και αυτού της ενασχόλησης με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

	Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα						Σύνολο
	Ναι	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε λισιφινί	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	
Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;	Ναι	24,0%	12,0%	20,0%	28,0%	16,0%	100,0%
	Όχι	50,0%	16,7%	12,5%	12,5%	8,3%	100,0%
Σύνολο		36,7%	14,3%	16,3%	20,4%	12,2%	100,0%

Σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, σε ποσοστό 42% συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με το ότι ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα. Αντίθετα το 36% δηλώνει ότι διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα με κάτι τέτοιο, ενώ 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 20% διατηρεί μια πιο ουδέτερη στάση και δηλώνει πως ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση. Τέλος για τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι δεν τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, μόλις 1 στους 5, ποσοστό 20,8% συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα με το ότι ενδιαφέρετε να ασχοληθεί με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα. Αντίθετα 2 στους 3 συμμετέχοντες, ποσοστό 66,7% δηλώνει ότι διαφωνεί ή

διαφωνεί απόλυτα με κάτι τέτοιο, ενώ μόλις το 12,5% διατηρεί μια πιο ουδέτερη στάση και δηλώνει πως ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.47: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,891 ^a	4	0,299
Likelihood Ratio	4,992	4	0,288
Linear-by-Linear Association	4,327	1	0,038
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,299 > 0,05$ επομένως οι δύο υπό εξέταση ερωτήσεις είναι ανεξάρτητες. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.48: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	-0,273	0,122	-2,248	0,025
N of Valid Cases	49			

Από τον πίνακα του τεστ συσχέτισης προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι -0,273 κάτι που δηλώνει ασθενής και αρνητική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,025 < 0,05$.

Στη συνέχεια της ανάλυσης παρουσιάζεται η κατανομή των συμμετεχόντων με βάση το αν τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων αλλά και του αν πιστεύουν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία.

Πίνακας 4.49: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του του ενδιαφέροντος δημιουργίας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και της άποψης εάν η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσει προβλήματα στην κτηνοτροφία

	Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία;			Σύνολο	
	Ναι	Όχι	Μερικά		
Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων;	Ναι	65,4%	15,4%	19,2%	100,0%
	Όχι	21,7%	26,1%	52,2%	100,0%
Σύνολο		44,9%	20,4%	34,7%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, στην πλειοψηφία τους, ποσοστό 65,4% θεωρούν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία. Αντίθετα το 15,4% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι κάτι τέτοιο δε θα συμβεί, ενώ σχεδόν 1 στους 5 συμμετέχοντες, ποσοστό 19,2% θεωρούν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης θα λύσουν μερικώς το πρόβλημα. Σε ότι αφορά τώρα τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι δεν τους ενδιαφέρει η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, στην πλειοψηφία τους, ποσοστό 52,2% θεωρούν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν μερικώς τα προβλήματα στην κτηνοτροφία. Επιπρόσθετα μόλις το 21,7% θεωρεί ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης θα λύσουν το πρόβλημα στην κτηνοτροφία, ενώ το 26,1% θεωρεί ότι το πρόβλημα δε θα λυθεί. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.50: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,680 ^a	2	0,008
Likelihood Ratio	10,105	2	0,006
Linear-by-Linear Association	8,927	1	0,003
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,008 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.51: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων και Πιστεύεται ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν προβλήματα στην κτηνοτροφία

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	0,413	0,120	3,456	0,001
N of Valid Cases	49			

Από τον πίνακα του τεστ συσχέτισης προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,413 κάτι που δηλώνει μέτρια και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,001 < 0,05$.

Ακολουθεί ο πίνακας κατανομής των συμμετεχόντων με βάση το αν θέλουν να παίρνουν ενισχύσεις-επιδότησεις και του αν γνωρίζουν για τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027.

Πίνακας 4.52: Κατανομή ποσοστών πρόθεσης λήψης ενισχύσεων-επιδοτήσεων και της γνώσης των δράσεων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027;

		Γνωρίζετε τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027;		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
Θα θέλατε να πάρετε ενισχύσεις-επιδοτήσεις;	Ναι	42,9%	57,1%	100,0%
	Όχι	50,0%	50,0%	100,0%
	Λαμβάνω ήδη	10,0%	90,0%	100,0%
Σύνολο		16,3%	83,7%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα για τους συμμετέχοντες που θέλουν να παίρνουν ενισχύσεις-επιδοτήσεις, στην πλειοψηφία τους, ποσοστό 57,1% δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν για τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027, ενώ μόλις 2 στους 5, ποσοστό 42,9% δηλώνει το αντίθετο. Επιπρόσθετα σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που δεν θέλουν να λαμβάνουν ενισχύσεις-επιδοτήσεις, οι μισοί εξ αυτών, ποσοστό 50% δηλώνουν ότι γνωρίζουν, ενώ το υπόλοιπο 50% δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν για τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027. Τέλος οι συμμετέχοντες που ήδη λαμβάνουν ενισχύσεις-επιδοτήσεις, σε ποσοστό 90% δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν για τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027, ενώ μόλις 1 στους 10, ποσοστό 10% δηλώνει το αντίθετο. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.53: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Επιδοτήσεις και Δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,439 ^a	2	0,040
Likelihood Ratio	5,274	2	0,072
Linear-by-Linear Association	5,572	1	0,018
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,040 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.54: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Επιδότησεις και Δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	0,351	0,168	1,799	0,072
N of Valid Cases		49			

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η τιμή του Kendall's tau-b είναι 0,351 κάτι που δηλώνει μέτρια και θετική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή όμως δεν είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,072 < 0,05$.

Ο επόμενος πίνακας αφορά τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με το είδος της κτηνοτροφικής τους μονάδας, σε σχέση με το αν έχουν ή όχι ντόπιες φυλές ζώων.

Πίνακας 4.55: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του είδους της κτηνοτροφικής μονάδας και της χρήσης ντόπιων φυλών

		Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές;		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
Η κτηνοτροφική σας μονάδα είναι:	Σύγχρονη	46,2%	53,8%	100,0%
	Παραδοσιακή	83,3%	16,7%	100,0%
Σύνολο		73,5%	26,5%	100,0%

Όπως προκύπτει λοιπόν σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες που έχουν σύγχρονες κτηνοτροφικές μονάδες, στην πλειοψηφία τους, ποσοστό 53,8% δηλώνουν ότι δεν έχουν ντόπιες φυλές μεταξύ των ζώων τους, ενώ αντίθετα το 46,2% δηλώνει ότι έχει. Τα ποσοστά αντιστρέφονται για τους συμμετέχοντες που η κτηνοτροφική τους μονάδα είναι παραδοσιακή, με τη μεγάλη πλειοψηφία αυτών, ποσοστό 83,3% να δηλώνει ότι έχει ντόπιες φυλές μεταξύ των ζώων του, και μόλις το 16,7% να δηλώνει ότι δεν έχει. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.56: Τεστ ανεξαρτησίας Χ² για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,773 ^a	1	0,009
Continuity Correction^b	5,000	1	0,025
Likelihood Ratio	6,311	1	0,012
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	6,635	1	0,010
N of Valid Cases	49		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0,009 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.57: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Μεταξύ των ζώων έχετε ντόπιες φυλές

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	-0,372	0,148	-2,299	0,022
N of Valid Cases	49			

Όπως προκύπτει η τιμή του Kendall's tau-b είναι -0,372 κάτι που δηλώνει μέτρια και αρνητική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0,022 < 0,05$.

Η τελευταία συσχέτιση αφορά και πάλι το είδος της κτηνοτροφικής μονάδας των συμμετεχόντων, αλλά αυτή τη φορά σε σχέση με το πόσο ενημερωμένοι είναι οι συμμετέχοντες σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα.

Πίνακας 4.58: Κατανομή ποσοστών μεταξύ του είδους της κτηνοτροφικής μονάδας και της ενημέρωσης σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

		Πόσο είστε ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;			Σύνολο
		Καθόλου	Λίγο	Πολύ	
Η κτηνοτροφική σας μονάδα είναι:	Σύγχρονη		61,5%	38,5%	100,0%
	Παραδοσιακή	45,5%	54,5%		100,0%
Σύνολο		32,6%	56,5%	10,9%	100,0%

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι συμμετέχοντες που έχουν σύγχρονες κτηνοτροφικές μονάδες, στην πλειοψηφία τους, ποσοστό 61,5% δηλώνουν ότι είναι λίγο ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα, ενώ μόλις το 38,5% δηλώνει πολύ ενημερωμένο. Αντίθετα οι συμμετέχοντες που έχουν παραδοσιακές κτηνοτροφικές μονάδες, σε ποσοστό 45,5% δηλώνουν ότι δεν είναι καθόλου ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα, ενώ το υπόλοιπο 54,4% δηλώνει ότι είναι λίγο ενημερωμένο σχετικά. Ακολουθεί το αποτέλεσμα του τεστ ανεξαρτησίας χ^2 .

Πίνακας 4.59: Τεστ ανεξαρτησίας χ^2 για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Ενημέρωση σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,682 ^a	2	0,000
Likelihood Ratio	22,680	2	0,000
Linear-by-Linear Association	16,579	1	0,000
N of Valid Cases	46		

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, η τιμή της σημαντικότητας του τεστ ανεξαρτησίας είναι $p = 0 < 0,05$ επομένως υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των δύο ερωτήσεων που εξετάστηκαν. Ακολουθεί το τεστ συσχέτισης των δύο ερωτήσεων.

Πίνακας 4.60: Έλεγχος συσχέτισης Kendall's tau-b για Είδος κτηνοτροφικής μονάδας και Ενημέρωση σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	-0,564	0,065	-5,064	0,000
N of Valid Cases		46			

Όπως προκύπτει η τιμή του Kendall's tau-b είναι -0,564 κάτι που δηλώνει μέτρια και αρνητική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων. Η συσχέτιση αυτή είναι στατιστικά σημαντική αφού η σημαντικότητα του τεστ συσχέτισης είναι $p = 0 < 0,05$.

Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα & Προτάσεις

5.1 Συμπεράσματα

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 50 άτομα, με την πλειοψηφία αυτών να είναι άνδρες. Επιπλέον περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες έχουν ηλικία από 50 μέχρι 67 ετών, ενώ έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση). Ομοίως σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Καλαντζή (2021) στην Ευρυτανία βρέθηκε ότι οι περισσότεροι κτηνοτρόφοι είναι μέσης ηλικίας και άνω. Ακόμα, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δηλώνει ετήσιο εισόδημα κάτω των 20.000€, ενώ οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες ασχολούνται αποκλειστικά με τη κτηνοτροφία. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι συμμετέχοντες απασχολούν μέχρι και 2 μέλη της οικογένειάς τους στην κτηνοτροφική τους εκμετάλλευση, ενώ σε ότι αφορά το αν θα πρότειναν στα παιδιά τους να ασχοληθούν με τον τομέα της κτηνοτροφίας, οι συμμετέχοντες εμφανίζονται μοιρασμένοι.

Από την Περιγραφική στατιστική προκύπτουν τα παρακάτω:

- Σε ότι αφορά την κτηνοτροφία αυτή καθ' αυτή, οι συμμετέχοντες έχουν στην πλειοψηφία τους κυρίως αιγοπρόβατα και λιγότερο βοοειδή, ενώ συνήθως έχουν περισσότερα από 200 ζώα. Οι περισσότεροι εξ αυτών έχουν ντόπιες φυλές μεταξύ των ζώων που εκτρέφουν ενώ οι μισοί ασκούν νομαδική κτηνοτροφία.
- Αναφορικά με τους παράγοντες που απειλούν τα λιβάδια και τη βόσκηση, οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι ο κυριότερος παράγοντας είναι πυρκαγιές, ενώ την οικιστική και τη βιομηχανική ανάπτυξη δεν τις θεωρούν σημαντικό παράγοντας απειλής.
- Επιπρόσθετα αν και η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν δυσκολεύεται να διαθέσει την κτηνοτροφική της παραγωγή, 7 στους 10 συμμετέχοντες δεν είναι ευχαριστημένοι από τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων.
- Σε ότι αφορά την προώθηση των κτηνοτροφικών τους προϊόντων, οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχει λιγότερη γραφειοκρατία και περισσότεροι κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί, ενώ εμφανίζονται διχασμένοι σε ότι αφορά τη επέκταση της επιχείρησής τους, με τη δημιουργία μιας οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων. Μάλιστα θεωρούν ότι η βασικότερες αιτίες για την μη δημιουργία μιας τέτοιας μονάδας είναι η έλλειψη ιδίου κεφαλαίου αλλά και η γραφειοκρατία. Οι δυο αυτοί παράγοντες εντοπίστηκαν και στην έρευνα της Καλαντζή (2021). Επιπλέον, παρόλο που το 82% των συμμετεχόντων λαμβάνει ήδη κάποια επιδότηση-ενίσχυση, στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες δεν γνωρίζουν τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023-2027, δηλώνουν ανενημέρωτοι από τους αρμόδιους φορείς και δεν είναι ικανοποιημένοι από τη συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με την έρευνα της Καλαντζή (2021) η οποία διαπίστωσε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων

γνωρίζει για τις δράσεις του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Τα ευρήματα αυτά απαντούν στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα: Πόσο ενημερωμένοι είναι οι κτηνοτρόφοι, σχετικά με δράσεις και προγράμματα τόσο από το σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027, όσο και από άλλα προγράμματα που παράλληλα τους προσφέρουν οικονομικές ενισχύσεις-επιδοτήσεις).

- Τέλος σε ότι αφορά τη δημιουργία πιστοποιημένων σφαγείων στους τόπους παραγωγής, οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο να γίνει αν και μόλις 2 στους 5 θεωρούν ότι τα σφαγεία αυτά θα πρέπει να είναι δημόσια, ενώ παράλληλα εμφανίζονται διατεθειμένοι να καλύψουν το κόστος λειτουργίας τους.

Περαιτέρω και σε ότι αφορά το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα (Είναι η ενασχόληση με την κτηνοτροφία των παιδιών των κτηνοτρόφων ένα επιπλέον κίνητρο για τους ίδιους, έτσι ώστε να προχωρήσουν στη δημιουργία μιας μικρής ή οικογενειακής επιχείρησης μεταποίησης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων;) από την έρευνα προκύπτει ότι γενικά οι συμμετέχοντες εμφανίζονται μοιρασμένοι στο αν θα παρότρυναν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία. Κάτι τέτοιο αποτελεί ισχυρό κίνητρο για τους ίδιους τους κτηνοτρόφους, μιας και οι περισσότεροι από όσους έχουν δηλώσει ότι θα ήθελαν να δημιουργήσουν μία οικογενειακή ή μικρή επιχείρηση μεταποίησης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων, ωθούν τα παιδιά τους, που ήδη εργάζονται μαζί τους στο να δραστηριοποιηθούν μελλοντικά στον τομέα της κτηνοτροφίας.

Ακολούθως σε ότι αφορά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα (Το είδος της κτηνοτροφίας που ασκείται είναι κάτι που επηρεάζει το πόσο ενημερωμένος είναι ένας κτηνοτρόφος σχετικά με κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα;) προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι κτηνοτρόφοι που διαθέτουν σύγχρονες κτηνοτροφικές μονάδες είναι αρκετά πιο ενημερωμένοι πάνω σε θέματα κτηνοτροφίας και προγράμματα, σε αντίθεση με τους κτηνοτρόφους που έχουν παραδοσιακές μονάδες ή ασκούν νομαδική κτηνοτροφία.

Τέλος, αναφορικά με το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα (Η ηλικία ή η μόρφωση των κτηνοτρόφων αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τις απόψεις τους σχετικά με το που πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής, σε σχέση με την κτηνοτροφία;) προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι νεότεροι κτηνοτρόφοι θεωρούν ότι θα πρέπει να δοθεί περισσότερη βαρύτητα τον αγροτουρισμό/οικοτουρισμό, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ηλικιακά κτηνοτρόφους που πιστεύουν ότι θα πρέπει να στραφούμε προς τη γεωργία. Η μόρφωση δεν παίζει κανέναν ρόλο στις παραπάνω επιλογές.

Αλλά ευρήματα που προκύπτουν από την επαγωγική στατιστική είναι:

- Το είδος των ζωοτροφών που χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες συσχετίζεται μέτρια και αρνητικά με το αν θεωρούν ότι υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης ειδικών μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας για τις ορεινές περιοχές. Οι συμμετέχοντες που αγοράζουν ζωοτροφές είναι πολύ πιο θετικοί στη θέσπιση τέτοιων μέτρων.

- Το πόσο δυσκολεύεται κάποιος να διαθέσει την κτηνοτροφική τους παραγωγή συσχετίζεται μέτρια και θετικά με το αν είναι ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των προϊόντων του. Όσο περισσότερο δυσκολεύεται κάποιος να διαθέσει την κτηνοτροφική του παραγωγή τόσο λιγότερο ικανοποιημένος είναι από τις τιμές διάθεσης των προϊόντων του.
- Το τι προτείνουν οι συμμετέχοντες για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων τους συσχετίζεται θετικά και μέτρια με το είδος της κτηνοτροφίας που ασκούν. Οι συμμετέχοντες που ασκούν νομαδική κτηνοτροφία θέλουν συνεργασία με παραγωγούς και λιγότερη γραφειοκρατία.
- Το αν οι συμμετέχοντες ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων συσχετίζεται ασθενώς και αρνητικά με το αν ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα. Οι συμμετέχοντες που θέλουν να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων θέλουν να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα, ενώ όσοι δεν επιθυμούν να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, δεν θέλουν να ασχοληθούν με νέες δραστηριότητες σχετικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία και το δάσος γενικότερα.
- Το αν ενδιαφέρει τους συμμετέχοντες η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, συσχετίζεται μέτρια και θετικά με το αν θεωρούν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν τα προβλήματα στην κτηνοτροφία. Οι συμμετέχοντες που ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων θεωρούν ότι η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης, θα λύσουν τα προβλήματα στην κτηνοτροφία, ενώ όσοι δεν ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν οικογενειακές ή μικρές μονάδες μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων δεν θεωρούν ότι τα προβλήματα θα λυθούν μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα.
- Το αν οι συμμετέχοντες θέλουν να παίρνουν επιδοτήσεις-ενισχύσεις ή παίρνουν ήδη, δεν συσχετίζεται με το αν γνωρίζουν ή όχι για τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΠ) 2023-2027.
- Το αν κάποιος έχει ντόπιες φυλές μεταξύ των ζώων του συσχετίζεται με το είδος της κτηνοτροφικής μονάδας που έχει. Ντόπιες φυλές ζώων συναντάμε κατά κύριο λόγο στις παραδοσιακές κτηνοτροφικές μονάδες και λιγότερο στις σύγχρονες.

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι στο τέλος του ερωτηματολογίου υπήρχε ένα σημείο όπου οι συμμετέχοντες μπορούσαν να καταγράψουν σχόλια ή παρατηρήσεις. Τα σχόλια που καταγράφηκαν μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο βασικές κατηγορίες, δηλαδή σε προβλήματα και σε προτάσεις.

Σε ό,τι αφορά τα προβλήματα, τα οποία ήταν περισσότερα σε σχέση με τις προτάσεις, ξεχωρίζουν τα εξής:

- Προβλήματα με λύκους (αναφέρθηκε 12 φορές),
- Έλλειψη εργατικού δυναμικού στον τομέα της κτηνοτροφίας (αναφέρθηκε 10 φορές),
- Κακή συντήρηση οδικού δικτύου (αναφέρθηκε 9 φορές),
- Μικρές αποζημιώσεις σε σχέση με τις πραγματικές ζημιές (αναφέρθηκε 7 φορές),
- Μεγάλο κόστος ενέργειας (αναφέρθηκε 6),
- Γενική διαπίστωση πως η κτηνοτροφία αργοπεθαίνει (αναφέρθηκε 4 φορές),
- Ότι η πολιτεία εγκαταλείπει την ύπαιθρο σε ό,τι αφορά τις υποδομές που χρειάζεται η κτηνοτροφία (αναφέρθηκε 3 φορές),
- Μεγάλο κόστος ζωοτροφών (αναφέρθηκε 3 φορές),
- Γραφειοκρατία (αναφέρθηκε 3 φορές),
- Το γεγονός ότι έχουν δασωθεί τα λιβάδια (αναφέρθηκε 2 φορές),
- Χαμηλά ποσά επιδοτήσεων (αναφέρθηκε 2 φορές),
- Ανάπτυξη των φωτοβολταϊκών πάρκων ανταγωνιστικά, σε ό,τι αφορά τις εκτάσεις, στα λιβάδια και το γενικότερο κτηνοτροφικό οικοσύστημα (αναφέρθηκε 2 φορές).

Ακολούθως, στις προτάσεις συμπεριλαμβάνονταν τα παρακάτω:

- Να στηριχτεί ο πρωτογενής τομέας (γενική πρόταση),
- Σωστή κατανομή των επιδοτήσεων σύμφωνα με την παραγωγή,
- Παρέμβαση της Δασικής Υπηρεσίας στην επίλυση των προβλημάτων που δημιουργεί ο κέδρος,
- Έμφαση στην παραδοσιακή κτηνοτροφία,
- Συνεργασία και καλύτερη κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων αρμόδιων υπηρεσιών.

Συνοψίζοντας διαπιστώνεται ότι ο τομέας της κτηνοτροφίας στην περιοχή της Φθιώτιδας χαρακτηρίζεται από έλλειψη νέων ανθρώπων, από χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, από ελλιπή χρηματοδότηση (ιδίων κεφαλαίων) και αρκετή γραφειοκρατία. Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι κτηνοτρόφοι δεν είναι ικανοποιημένοι από τη συμβολή των υπηρεσιών στον τομέα της κτηνοτροφίας καθώς και τα μικρά ποσοστά προτροπής προς τα παιδιά των κτηνοτρόφων ώστε να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας προδιαγράφει ένα μη βιώσιμο μέλλον για την ίδια την κτηνοτροφία. Ωστόσο, οι νέοι κτηνοτρόφοι θέλουν να προωθήσουν τον αγροτουρισμό / οικοτουρισμό, ενέργεια η οποία δύναται να δημιουργήσει τις συνθήκες εκείνες οι οποίες θα επιφέρουν μία βιώσιμη ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή. Τέλος, διαπιστώθηκαν δύο σημαντικές παράμετροι και κατευθύνσεις για πιθανή μελλοντική διερεύνηση, με επίκεντρο το πρόβλημα που προκύπτει από τη δασοποίηση των λιβαδικών εκτάσεων, η οποία οδηγεί από τη μία σε αύξηση των πληθυσμών ζώων θηρευτών (π.χ. λύκοι) και από την άλλη σε

αύξηση της απειλής εμφάνισης δασικών πυρκαγιών, μέσω της μείωσης της αποψίλωσης εύφλεκτων υλικών μέσω της φυσικής βόσκησης των κτηνοτροφικών ζώων.

5.2 Συμπερασματικές Προτάσεις

Στην παρούσα καταληκτική ενότητα, θα παρατεθούν μια σειρά από προτάσεις, τόσο για την επίλυση των προβλημάτων, όσο και για τη βελτίωση της βιωσιμότητας της κτηνοτροφίας στη Φθιώτιδα, αλλά και εν γένει στην Ελλάδα, ως απόρροια της παρούσας μελέτης και των εξαχθέντων από αυτήν συμπερασμάτων. Περαιτέρω, θα παρατεθούν και προτάσεις για τη συνέχιση της έρευνας, με βάση τις διαπιστώσεις που έγιναν σχετικά με τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας, αλλά και τις προοπτικές εμβάθυνσης αυτής που αναγνωρίστηκαν κατά τη διάρκειά της.

5.2.1 Γενικές Προτάσεις

Σε πρώτη φάση, για την γενική αντιμετώπιση των προβλημάτων που επισημάνθηκαν από την παρούσα έρευνα προτείνονται, κυρίως, οι εξής πυλώνες:

- Παροχή κίνητρων με στόχο την ενασχόληση νέων ανθρώπων στον τομέα της κτηνοτροφίας.
- Υποστηρικτικές δράσεις για την κατάρτιση παλαιών και νέων κτηνοτρόφων με έμφαση κυρίως σε αυτούς που έχουν παραδοσιακές μονάδες ή ασκούν νομαδική κτηνοτροφία.
- Μέτρα για την προστασία των κτηνοτρόφων, κυρίως, για τους κτηνοτρόφους που έχουν μικρό αριθμό ζώων αλλά και των κτηνοτρόφων που εκτρέφουν ντόπιες φυλές ζώων.
- Επενδύσεις με σκοπό την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.
- Ενίσχυση της βιολογικής κτηνοτροφίας.
- Δημιουργία συνεργασιών για να μπορέσουν από κοινού να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις του μέλλοντος.
- Εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης Βόσκησης έτσι ώστε να μεγιστοποιηθούν τα περιβαλλοντικά οφέλη, ενισχύοντας κατ' αυτό τον τρόπο την Βιώσιμη ανάπτυξη.

5.2.2. Προτάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη

Όπως έγινε κατανοητό από τη παρούσα μελέτη, παρά τη σημαντική του συνεισφορά, ο τομέας της κτηνοτροφίας αντιμετωπίζει προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, οι οικονομικές πιέσεις και η ανάγκη για βελτιωμένες τεχνολογίες και διαχείριση των πόρων. Στο σημείο αυτό θα γίνουν μερικές προτάσεις σχετικές με τη βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης, με βάση την εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην εν γένει βελτίωση της απόδοσης της κτηνοτροφίας, στο σημερινό

πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας για βιώσιμη ανάπτυξη με έμφαση στην περιβαλλοντική και κοινωνική ευαισθητοποίηση:

- Οικολογικά Βιώσιμη Διαχείριση του εδάφους με τη χρήση μεθόδων φυσικής βοσκής για τη διατήρηση της υγείας του εδάφους και την εφαρμογή συστημάτων περιστροφικής καλλιέργειας για τη διατήρηση της ποιότητας του εδάφους.
- Υγιεινή διαχείριση των υπολειμμάτων, με αξιοποίηση της κοπριάς ως φυσικού λιπάσματος, αντί για χημικά λιπάσματα.
- Αειφορική Διατροφή Ζώων με χρήση βιολογικών τροφίμων, αποφυγή των Γενετικώς Τροποποιημένων Οργανισμών (ΓΤΟ) και προσαρμογή της διατροφής στις φυσικές ανάγκες των ζώων για βελτίωση της υγείας και της παραγωγικότητας.
- Αειφορική Διαχείριση των Υδάτων με χρήση αποδοτικών συστημάτων ποτίσματος και διαχείριση των υδάτων σε βάθος χρόνου και προώθηση της συλλογής και επαναχρησιμοποίησης των νερών της βροχής.
- Ενθάρρυνση της Βιοποικιλότητας με διατήρηση των φυσικών ειδών και κατασκευή προσαρμοσμένων οικολογικών υποδομών για τη στήριξη των άγριων ειδών.
- Ανακύκλωση και Εξοικονόμηση Ενέργειας μέσω της εγκατάστασης και χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως ηλιακών συλλεκτών και ανεμογεννητριών, ανακύκλωσης των αποβλήτων και εφαρμογής μέτρων και τεχνολογιών που αποσκοπούν στη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης.
- Επένδυση στην Εκπαίδευση και την Έρευνα, μέσω της συνεχούς κατάρτισης των αγροτών στις βιώσιμες πρακτικές και τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών και υποστήριξη της έρευνας που σχετίζεται με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που προωθούν τη βιωσιμότητα.
- Δημιουργία πολυλειτουργικών αγροκτημάτων που στοχεύουν στη βιωσιμότητα, προσφέροντας στους επισκέπτες μια ολοκληρωμένη εμπειρία της διαδικασίας παραγωγής προϊόντων. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στη διαδικασία και να απολαύσουν τοπική παραδοσιακή γαστρονομία.
- Προώθηση της τοπικής παραγωγής και ιστορίας μέσω του αγροτουρισμού, δίνοντας τη δυνατότητα στους κτηνοτρόφους να προσφέρουν υπηρεσίες διαμονής σε δωμάτια εντός της οικογενειακής εκμετάλλευσης.
- Εκπαίδευση και πληροφόρηση για τις παλιές πρακτικές ως τις ρίζες των σύγχρονων, προάγοντας την κληρονομιά και τη συνέχεια της γεωργικής παράδοσης.
- Χρησιμοποίηση των αιγών για την μείωση της καύσιμης ύλης από τους βοσκοτόπους ως χαμηλού κόστους αντιπυρικό μέτρο. Συνολικά, οι αίγες προσφέρουν έναν πρακτικό και φυσικό τρόπο πυροπροστασίας για τα λιβάδια. Η ικανότητά τους να καταναλώνουν προσεκτικά το χόρτο και να προσαρμόζονται σε διάφορες φυτικές πηγές τροφής τις καθιστά ανεκτίμητες σύμμαχους στην προσπάθεια πρόληψης πυρκαγιών.

Η συνολική εφαρμογή αυτών των βιώσιμων πρακτικών στην κτηνοτροφία πιστεύεται πως μπορεί να συμβάλλει στη διατήρηση του περιβάλλοντος, στην εξασφάλιση της ευημερίας των ζώων και στη διασφάλιση μακροπρόθεσμης οικονομικής ανταγωνιστικότητας των αγροτών.

5.2.3. Προτάσεις για τεχνολογική ανάπτυξη

Οι νέες τεχνολογίες έχουν επιφέρει επανάσταση στην κτηνοτροφία, προσφέροντας καινοτόμες λύσεις για τη βελτίωση της παραγωγικότητας, της διατροφής των ζώων, της υγείας τους και της γενικής διαχείρισης του αγροκτήματος. Αυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις επιτρέπουν στους αγρότες να είναι πιο αποτελεσματικοί, βιώσιμοι και ανταγωνιστικοί. Παρακάτω παρουσιάζονται πιθανές εφαρμογές νέων τεχνολογιών στην κτηνοτροφία, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης του κλάδου, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο:

1. Έξυπνα Συστήματα Εκτροφής:

- Συστήματα αυτοματοποιημένης διαχείρισης βοσκής, με χρήση αισθητήρων και GPS, προκειμένου να παρακολουθείται η κίνηση και η υγεία των ζώων.
- Εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης για την πρόβλεψη προβλημάτων υγείας και τη βελτίωση της απόδοσης των ζώων.

2. Συσκευές παρακολούθησης (Wearable) για τα Ζώα:

- Κολάρα και αισθητήρες παρακολούθησης που παρέχουν πληροφορίες για τη θερμοκρασία, την κίνηση και την υγεία των ζώων.
- Συσκευές παρακολούθησης της παραγωγικότητας, όπως αισθητήρες γάλακτος για τις αγελάδες.

3. Αυτοματοποιημένες Διαδικασίες Διατροφής:

- Ρομποτικά συστήματα τροφοδοσίας και παρακολούθησης της διατροφής που εξασφαλίζουν τη σωστή και ισορροπημένη διατροφή των ζώων.
- Συστήματα ψεκασμού και διανομής συμπυκνωμένων ζωοτροφών με βάση τις ανάγκες κάθε ζώου.

4. Τηλεπισκόπηση και Παρακολούθηση με τετράπτερα (Drones):

- Χρήση τετράπτερων (drones) για τον έλεγχο της κατάστασης του αγροκτήματος, την εντοπισμό ζώων και την παρακολούθηση της ανάπτυξης των ποιμνίων.
- Ανίχνευση ασθενειών και προβλημάτων υγείας με χρήση θερμικών καμερών.

5. Εφαρμογές Διαχείρισης Δεδομένων:

- Συστήματα διαχείρισης δεδομένων που επιτρέπουν τη συλλογή, ανάλυση και ερμηνεία των πληροφοριών που σχετίζονται με την υγεία, τη διατροφή και την απόδοση των ζώων.

- Εφαρμογές βασισμένες σε τεχνολογίες ανοιχτής πρόσβασης (cloud) για πρόσβαση σε δεδομένα από οπουδήποτε και ανά πάσα στιγμή.

6. Τεχνολογία Blockchain για την παρακολούθηση και διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας:

- Χρήση της τεχνολογίας blockchain για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της ασφάλειας στην εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων από τη φάρμα στο τραπέζι του καταναλωτή, μέσω εξειδικευμένων εργαλείων ιχνηλασιμότητας.

- Παρακολούθηση των συνθηκών εκτροφής, διατροφής και υγείας των ζώων.

7. Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης για τη Γενετική Βελτίωση:

- Ανάλυση γονιδιακών δεδομένων με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης για τη βελτίωση των γονιδίων που επηρεάζουν την παραγωγικότητα και την υγεία των ζώων.

Τέλος, μπορεί κάποιες από τις παραπάνω προτάσεις να εφαρμοστούν μεμονωμένα και να επιφέρουν μεγάλη αλλαγή, αλλά ο συνδυασμός αυτών μπορεί να συμβάλλει σε μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγικότητας, τη βελτίωση της ευημερίας των ζώων, τη μείωση του αντικτύπου στο περιβάλλον και τη δημιουργία βιώσιμων αγροκτημάτων

5.2.4. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Όπως είναι αναμενόμενο, κατά τη διενέργεια της παρούσας έρευνας διαπιστώθηκαν ορισμένοι περιορισμοί, αλλά και ευκαιρίες για την περαιτέρω ενασχόληση και διερεύνηση των ειδικότερων και γενικότερων ζητημάτων που πραγματεύεται η παρούσα έρευνα. Ορισμένες διαπιστώσεις και προτάσεις σχετικά με την περαιτέρω αυτή πιθανή έως αναγκαία έρευνας είναι οι ακόλουθες:

- Διαπιστώθηκε έντονη ανησυχία στους κτηνοτρόφους σχετικά με την αλληλεπίδραση της άγριας πανίδας, συγκεκριμένα με την αυξανόμενη παρουσία αγέλων λύκων, με τις κτηνοτροφικές τους δραστηριότητες. Η περαιτέρω διερεύνηση της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με βέλτιστες πρακτικές αναφορικά με τη διαχείριση τέτοιων φαινομένων αναδεικνύεται ως επιτακτική ανάγκη, καθώς φέρεται να συνδυάζεται με τη γενικότερη ανάγκη διαχείρισης των δασικών εκτάσεων και του φαινομένου μετατροπής παραδοσιακά χρησιμοποιούμενων για βόσκηση λιβαδικών εκτάσεων σε δασικές, λόγω και συγκυριακών ή παροδικών περιόδων ελάττωσης της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, ειδικά των πιο παραδοσιακών μορφών της.

- Με βάση και την παραπάνω διαπίστωση, κρίνεται απαραίτητη η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας με σκοπό την ανάδειξη της θετικής αλληλεπίδρασης της αγροδασοπονίας με την κτηνοτροφία και πως με την σύνδεση των δύο αυτών εννοιών

μπορούν προκύψουν συνέργειες, ώστε τόσο να στηριχθεί η διατήρηση και η εξέλιξη του κτηνοτροφικού κλάδου, όσο και να προωθηθεί η προστασία του περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ενός συνολικότερου μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης. Ειδικότερή κατεύθυνση πάνω σε αυτήν την πρόταση αποτελεί η διερεύνηση της σύνδεσης της πυροπροστασίας με την παραδοσιακή κτηνοτροφία, καθώς η βόσκηση συνδέεται με την παρουσία λιγότερης εύφλεκτης ύλης στα δασικά οικοσυστήματα.

- Τέλος, κρίνεται σημαντική, με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας, μια πιο ενδεδειγμένη διερεύνηση των ευκαιριών, αλλά και των εμποδίων που προκύπτουν, αναφορικά με την πρόσβαση των κτηνοτρόφων σε επενδυτικά και άλλου είδους (π.χ. εκπαιδευτικής φύσεως) προγράμματα χρηματοδότησης, ειδικά από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και πώς αυτά μπορούν να ενισχυθούν μέσω της ανάδειξης του ρόλου που μπορεί να παίξει η κτηνοτροφία σε μια σύγχρονη ολιστική προσέγγιση της βιωσιμότητας της παγκόσμιας οικονομίας και της προστασίας του περιβάλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- In.gr, 2024, «Φθιώτιδα: Αυξάνουν τα κρούσματα ευλογιάς προβάτου – Σε αδιέξοδο οι κτηνοτρόφοι». Διαθέσιμο στο: <https://www.in.gr/2024/01/11/economy/agro-in/fthiotida-ayksanoun-ta-krousmata-eylogias-provatou-se-adiexodo-oi-ktinotrofoi/> [Ανακτήθηκε 29/2/2024]
- Gall, D.M., Borg R.W. & Gall, P.J. (2014). *Εκπαιδευτική έρευνα. Βασικές αρχές*. Nicosia: Πασχαλίδης.
- Βακάκης, Φ. (2017). Ο Ρόλος της Κτηνοτροφίας στην Ολοκληρωμένη Αγροτική Ανάπτυξη.
- Βραχνάκης, Μ. (2015). *Λιβαδοπονία*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
- Γεωργίου, Α., 2023, «Μελισσοκομία: Τι μέλλει γενέσθαι με το μέλι στην Ελλάδα», Οικονομικός Ταχυδρόμος, 27 Φεβρουαρίου. Διαθέσιμο στο: <https://www.ot.gr/2023/02/27/agro/melissokomia-ti-mellei-genesthai-me-to-meli-stin-ellada/> [Ανακτήθηκε 26/2/2024]
- Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2013, «Αγροδασοπονία Μια νέα χρήση γης στα πλαίσια της ΚΑΠ 2014-2020». Διαθέσιμο στο: <http://www.agroforestry.gr/pages/wp-content/uploads/%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%9B%CE%97%CE%A8EI%CE%A3.pdf> [Ανακτήθηκε 4/3/2024]
- Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, 2010, «Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας». Διαθέσιμο στο: <https://www.elet.gr/pages/wp-content/uploads/%CE%9B%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%B4%CE%B9-%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%AD%CF%84%CE%BF%CF%82-17%CE%BF-18%CE%BF.pdf> [Ανακτήθηκε 19/2/2024]
- ΕΛΣΤΑΤ, 2018, «Έρευνα Διάρθρωσης γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων». Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/76d51b89-18ed-426b-8227-01790d9c2a3d> [Ανακτήθηκε 29/2/2024]
- Ευαγγέλου, Χ.Κ., & Φτίκα, Ζ. (2018). *Λιβάδια και κτηνοτροφία στο Δήμο Ελασσόνας*. Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου
- Ευαγγέλου, Χ.Κ., Μαντζανάς, Κ.Θ., & Παπαναστάσης, Β.Π. (2014). Συγκριτική μελέτη της κτηνοτροφικής δραστηριότητας στα όρη Οίτη και Καλλίδρομο. Πρακτικά 8^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020, «Βασικοί στόχοι πολιτικής της ΚΓΠ για την περίοδο 2023-27». Διαθέσιμο στο: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_el [Ανακτήθηκε 29/2/2024]

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023, “Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027)”. Διαθέσιμο στο: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/7b3a0485-c335-4e1b-a53a-9fe3733ca48f_en?filename=approved-28-cap-strategic-plans-2023-27.pdf [Ανακτήθηκε 29/2/2024]
- Καποτάς Π. (2012). Οι επιπτώσεις του καθεστώτος χρήσης των λιβαδικών εκτάσεων. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
- Κατσινίκας, Κ. (2016). Απόψεις των αιγοπροβατοτρόφων για το υφιστάμενο καθεστώς διαχείρισης των λιβαδιών: η περίπτωση της περιφερειακής ενότητας Δράμας. Ορεσιτιάδα: Δ.Π.Θ.
- Κοτλέας Νίκος. (2006). Εθνική και περιφερειακή πολιτική. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Κρασανάκης, Α. Γ. (2020). Φυσική Ιστορία και ο δημιουργός των φυτών , των ζώων και η ιστορία της Γεωργίας και της Κτηνοτροφίας. Αθήνα: Η Αθήνα.
- Μιχαηλίδου, Ε., & Ρόκος, Δ. (2004). Πολιτική Γης για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών στους Τομείς της Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Δασοπονίας. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις
- Μπαρτζάνας, Θ. (2023). Τεχνολογίες Εκτροφής Ακριβείας Μηρυκαστικών. Αθήνα: Ελληνική Γεωργική Ακαδημία
- Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2023α, «Πτηνοτροφία: Η ακτινογραφία των εκτροφών πουλερικών κρεατοπαραγωγής». Διαθέσιμο στο: <https://www.ot.gr/2023/05/18/agro/ptinotrofia-i-aktinografia-ton-ektrofon-poulerikon-kreatoparagogis/> [Ανακτήθηκε 1/3/2024]
- Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2023β, «Ζωικό κεφάλαιο: Αργοπεθαίνει η ελληνική κτηνοτροφία – Στην κόψη του ξυραφιού οι παραγωγοί». Διαθέσιμο στο: <https://www.ot.gr/2023/04/02/agro/zoiko-kefalaio-argopethainei-i-elliniki-ktinotrofia-stin-kopsi-tou-ksyrafiou-oi-paragogoι/> [Ανακτήθηκε 1/3/2024]
- Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2023γ, «ΣΕΚ: Σε αφανισμό οδηγείται η κτηνοτροφία – Μείωση κοπαδιών και εγκατάλειψη». Διαθέσιμο στο: [Ανακτήθηκε 1/3/2024]
- Παντέρα, Α., Καραγεώργος, Γ., Λουκάς, Π., & Φάκας, Ι. (2003). Ορεινοί Βοσκότοποι Νομού Ευρυτανίας.
- Παντέρα, Α., Μουφλής, Γ. (2004). Αγροδασοπονία. Διδακτικές σημειώσεις, ΤΕΙ Λαμίας
- Παπαναστάσης, Β.Π. (2009). Λιβαδοκτηνοτροφική ανάπτυξη. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη
- Παπαναστάσης, Β.Π., & Νοϊτσάκης, Β. (1992) Λιβαδική Οικολογία. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη
- Παπαντώνη, Α. (2015). Γεωγραφική και γεωμορφομετρική αναπαράσταση του συστήματος γεωταξινόμησης CORINE: Εφαρμογή στο Νομό Φθιώτιδας

Παπαχρήστου, Γ. (2018). Διαχειριστικά σχέδια βόσκησης: Η συμπεριφορά βόσκησης αγροτικών ζώων αναπόσπαστο συστατικό τους. ΔΗΜΗΤΡΑ Τεύχος 21.

Συμεών, Γ. (2020). Πτηνοτροφία – Μάθημα 1^ο – Εισαγωγή. ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2008). Λιβαδοπονία και Προστατευόμενες Περιοχές. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2021, «Στατιστικά Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής & Ζωϊκής Προέλευσης». Διαθέσιμο στο: <https://www.minagric.gr/xrisimewplirofories-2/statistika-politi/388-statistikabiologika> [Ανακτήθηκε 3/3/2024]

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2024, «Ασθένειες Βοοειδών». Διαθέσιμο στο <https://www.minagric.gr/for-farmer-2/eisagoges-ejogoges/ejagoges/822-booeidhdiseases> [Ανακτήθηκε 1/3/2024]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο της Μεταπτυχιακής Διατριβής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου της Αθήνας

1. Ποια είναι η ηλικία σας; -29..... 30-49..... 50-67.... 67+....
2. Φύλλο: Άντρας... Γυναίκα...
3. Μορφωτικό επίπεδο: ΥΕ... ΔΕ... ΙΕΚ... ΤΕ... Σεμινάρια για κτηνοτροφία...
4. Βαθμός απασχόλησης με κτηνοτροφία: Αποκλειστική... Μερική.... Περιστασιακά... Παράλληλα με γεωργία... άλλο...
5. Άλλες γεωργικές δραστηριότητες: Ετήσιες καλλιέργειες..., Δέντρα..., Αλιεία..., Μελίσσια..., καμία...
6. Εάν ναι παραπάνω, πόσα στρέμματα: <5..., 5-10..., >10...
7. Ετήσιο εισόδημα: >10000..., 10000-20000..., 20000-30000..., >30000..., δε θέλω να πω....
8. Πόσα μέλη της οικογένειας απασχολούνται στην κτηνοτροφική σας εκμετάλλευση: 1..., 2..., 3..., 4.....
9. Θα προτεινάτε στα παιδιά σας να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της κτηνοτροφίας; Ναι..., Όχι..., Δεν έχω...
10. Τι ζώα εκτρέφετε: πρόβατα..., γίδες..., βοοειδή..., γουρούνια..., μελίτσια..., άλλα.....
11. Πόσα ζώα έχετε: -50..., 51-100..., 101-150..., 151-200..., >200...
12. Μεταξύ των ζώων, έχετε και ντόπιες φυλές; Ναι..., Όχι...
13. Ασκεείτε μόνιμη.... ή νομαδική κτηνοτροφία.....;
14. Αν ασκείτε νομαδική κτηνοτροφία, ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε: Ανεπάρκεια βοσκοτόπων..., Προβλήματα με τους ντόπιους..., Προβλήματα με υπηρεσίες.... Πολλά έξοδα... Άλλο....
15. Τι είδους βοσκοτόπια κάνατε χρήση και σε τι αναλογία καλύπτονται οι ανάγκες σας;
 - α) Ιδιόκτητα 25%..., 50%..., 50% και πάνω..., Άλλο...
 - β) Άλλης μορφής 25%... 50%..., 50% και πάνω..., Άλλο..
 - γ) Δημόσια 25%..., 50%..., 50% και πάνω..., Άλλο...
16. Τι προέλευση έχουν οι ζωοτροφές σας; Δικιές μου..., Αγορά..., Και τα δύο...
17. Ποιο χαρακτηρίζετε το κόστος των ζωοτροφών; Μικρό..., Μεσαίο..., Μεγάλο..., Πολύ μεγάλο..
18. Πείτε μας πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω:

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Η οικονομική κρίση σας έκανε να ασχοληθείτε πιο εντατικά με τη γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοτροφία;					
Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ με νέες δραστηριότητες που σχετίζονται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη δασοπονία και το δάσος γενικότερα.					

Θεωρώ ότι η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται σε βάρος των λιβαδιών					
Θεωρώ ότι η εφαρμοζόμενη διαχείριση δεν βοηθά αποτελεσματικά την προστασία και αξιοποίηση των λιβαδιών					
Οι επισκέπτες στα λιβάδια (πεζοπόροι, σχολεία κλπ) σας ενοχλούν;					
Οι παρακάτω παράγοντες αποτελούν απειλή για τα λιβάδια και τη βόσκηση:					
Πυρκαγιές					
Υπερβόσκηση					
Εκχερνώσεις					
Παράνομη θήρα					
Οικιστική και βιομηχανική ανάπτυξη					
Σκουπίδια, υγρά απόβλητα					
Ανεξέλεγκτη διάνοιξη αγροτικών-δασικών δρόμων και λοιπών δικτύων					

19. Που διαθέτετε την κτηνοτροφική σας παραγωγή και σε τι αναλογία;
 Εμπόρους 25%..., 50%..., 50% και πάνω..., Άλλο...
 Καταναλωτές 25%..., 50% ..., 50% και πάνω..., Άλλο
20. Πόσο δυσκολεύεστε να διαθέσετε την κτηνοτροφική παραγωγή σας; Εύκολα..., Δύσκολα..., Δύσκολα ως πολύ δύσκολα...
21. Είστε ικανοποιημένος με τις τιμές διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων σας; πολύ...λίγο..., μέτρια., καθόλου..
22. Τι προτείνετε για την καλύτερη προώθηση των κτηνοτροφικών προϊόντων σας; Ενημέρωση από αρμόδιους φορείς..., Συμμετοχή σε ομάδες παραγωγών..., Λιγότερη γραφειοκρατία...
23. Θα σας ενδιέφερε η δημιουργία οικογενειακής ή μικρής μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων; Ναι..Όχι.
24. Ποιοι είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη δημιουργία μονάδας μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων; Έλλειψη ενημέρωσης..., Ίδιο κεφάλαιο..., Γραφειοκρατία..., Συνεργατισμός..., Έλλειψη γνώσης...
25. Θα θέλατε να πάρετε ενισχύσεις – επιδοτήσεις; Ναι..., Όχι... , Λαμβάνω ήδη
26. Τις ενισχύσεις τις χρησιμοποιείτε για:
 Ανάγκες της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (αγορά ζωοτροφών) 25%..., 50%..., 75%..., 100%...
 άλλο...
- Ανάγκες της οικογένειας 25%..., 50%..., 75%...100%... άλλο...
- Για υποδομές 25%..., 50%..., 75%... 100% ...άλλο...
27. Η κτηνοτροφική σας μονάδα είναι: Σύγχρονη..., Παραδοσιακή..
28. Πόσο ικανοποιητική είναι η συμβολή των υπηρεσιών στον κλάδο της κτηνοτροφίας; Καθόλου.., Λίγο.., Πολύ..
29. Πόσο είστε ενημερωμένοι σε κτηνοτροφικά θέματα και προγράμματα: Καθόλου.., Λίγο.., Πολύ..

30. Γνωρίζετε τις δράσεις του προγράμματος Αγροτικής ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2023- 2027: Ναι.., Όχι..
31. Έχετε αντιμετωπίσει πρόβλημα με του Λύκους: Ναι.., Όχι..
32. Έχετε δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο (internet); Ναι, όχι
33. Πόσο έχει επηρεάσει στην κτηνοτροφική σας δραστηριότητα η εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων; Καθόλου.. Λίγο... Πολύ..., Δεν γνωρίζω
34. Η ολοκλήρωση και η εφαρμογή των Σχεδίων Βελτίωσης βόσκησης, κατά τη γνώμη σας, θα λύσουν προβλήματα της κτηνοτροφίας; Όχι.., Ναι..., Μερικά..
35. Υπάρχει αναγκαιότητα θέσπισης Ειδικών Μέτρων στήριξης της κτηνοτροφίας, για τις ορεινές περιοχές; Ναι.. Όχι..
36. Κρίνετε αναγκαιότητα λειτουργίας Πιστοποιημένων Σφαγείων κοντά στον τόπο παραγωγής; Ναι.. Όχι..
37. Ποιο θα θέλατε να είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σφαγείων; ΔημόσιαΙδιωτικάΣυνεταιριστικά....
38. Είστε διατεθειμένοι να καλύψετε το κόστος λειτουργίας ενός σφαγείου; ΝαιΌχι....
39. Είναι επαρκές το εσωτερικό οδικό δίκτυο; Ναι.. Όχι..
40. Σε ποιους τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση για τη βελτίωση της οικονομίας της περιοχής; Μεταποίηση..., Αγροτουρισμός / οικότουρισμός..., Γεωργία.., Κτηνοτροφία..., Μελισσοκομία..., Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Άλλα σχόλια/παρατηρήσεις:

.....

.....

.....

.....

.....

.....